

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií

ALKOHOLISMUS, KOUŘENÍ A JEHO DŮSLEDKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Bohuslav KRAUS, CSc.

Vypracoval:

Milan Vrábel

BRNO 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Alkoholismus, kouření a jeho důsledky“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 20. 4. 2010

.....

Poděkování

Chci poděkovat Fakultě humanitních studií a Institutu mezioborových studií Brno, za umožnění studia a získané znalosti.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu prof. PhDr. Blahoslavu KRAUSOVI, CSc. za jeho ochotu, připomínky a za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování bakalářské práce.

Poděkování patří manželce, celé široké rodině, všem blízkým přátelům a spolupracovníkům za podporu a pochopení v průběhu celého studia.

Milan VRÁBEL

OBSAH

1. ÚVOD	2
2. ALKOHOLISMUS JAKO SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	4
2.1. Historický pohled na užívání alkoholu ve společnosti	5
2.2. Současný stav v konzumaci alkoholických nápojů	8
2.2.1. Rozdělení a charakteristika alkoholických nápojů	8
2.2.2. Současný stav v konzumaci alkoholických nápojů	9
2.3. Závislost na alkoholu, problémy spojené s konzumací alkoholických nápojů	11
2.3.1. Závislost na alkoholu	11
2.3.2. Problémy spojené s konzumací alkoholických nápojů.....	14
3. KOUŘENÍ JAKO SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	17
3.1. Historický pohled na užívání tabáku ve společnosti.....	18
3.2. Současný stav v kouření tabákových výrobků	19
3.2.1. Rozdělení tabákových výrobků a jejich užívání	19
3.2.2. Současný stav v kouření cigaret.....	21
3.3. Závislost na tabáku, problémy spojené s kouřením tabákových výrobků.....	22
3.3.1. Závislost na tabáku (nikotinu).....	23
3.3.2. Problémy spojené s kouřením	24
4. DŮSLEDKY KONZUMACE ALKOHOLICKÝCH NÁPOJŮ A KOUŘENÍ TABÁKOVÝCH VÝROBKŮ	27
4.1. Zdravotní a sociální důsledky konzumace alkoholu a kouření.....	27
4.2. Materiální a ekonomické škody způsobené alkoholem a kouřením	31
4.3. Alkohol a kouření jako příčina požáru	36
4.4. Úloha HZS v souvislosti s prevencí a řešením vzniku požáru.....	39
5. POŽÁRY VZNIKLÉ POD VLIVEM ALKOHOLU A KOUŘENÍM NA ÚZEMÍ JIHOMORAVSKÉHO KRAJE	45
5.1. Fungování HZS ČR a jednotek SDH v rámci kraje	45
5.2. Statistiky požárů způsobených pod vlivem alkoholu a kouřením	48
5.3. Konkrétní případy z praxe.....	50
CELKOVÝ ZÁVĚR	56
RESUMÉ	61
ANOTACE	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	63
PŘÍLOHY.....	67

1. ÚVOD

Vývoj ve společnosti a nebyvalý technický rozvoj v posledních desetiletích zapříčinil i změny v hodnotové orientaci obyvatelstva. Sledujeme dnes výrazné změny v oblasti emocionální, sociální, materiální a podstatné změny v životním stylu, zejména u mladé generace. S nimi ovšem přicházejí jevy a chování, které jsou společností většinou hodnoceny, jako negativní, asociální nebo dokonce nebezpečné. Lidem se nedaří z různých důvodů vyrovnat se přiměřeně s problémy osobními, existenčními a různě náročnými životními situacemi. Řešením je pro ně potom často zneužívání drog, alkoholu, tabáku a projevy nežádoucího chování, které spadají do oblasti sociálně patologické. Tyto jevy ohrožují společenský rozvoj, jak z hlediska práva (morálky), tak z hlediska ekonomického, bezpečnosti, ochrany osob a majetku. Sociálně patologické jevy, tedy představují chování a jednání, které je z hlediska fungování společnosti velmi nebezpečné. Závazná pravidla a normy žádoucího jednání, včetně vžitých zvyklostí, se v průběhu času mění. Nejvíce můžeme tento posun sledovat na přístupu k dodržování zákonů, mravnosti nebo užívání drog. Je možné, že odstupem času a poznáním nových skutečností se změní náhled společnosti na problémy, které nás dnes tíží. Je přirozené, že se zvyšuje zájem veřejnosti o informace, které objasňují příčiny asociálního jednání a zejména pak o opatření přijímaná k efektivnějšímu řešení vznikajících problémů.

Nejsem zaměstnán v oboru, kterým se zabývá tematika bakalářské práce (BP), ale přesto mám, jako příslušník Hasičského záchranného sboru (HZS) Jihomoravské kraje k uvedené problematice celkem blízko. Pracuji patnáct let u HZS ČR Jihomoravského kraje, Územní odbor Brno, ve funkci vrchního inspektora oddělení Integrovaného záchranného systému (IZS) a Výkonu služby. Z titulu pracovní náplně funkce a při zásazích HZS se často setkávám se sociálně patologickými jevy typu: žhářství, kriminalita, vandalismus, které vznikají v důsledku užívání alkoholických nápojů, kouření nebo patologickým žhářstvím. Častá je naše asistence u nehod (dopravní, technologické) a ničení majetku pod vlivem alkoholu a při odstraňování následných škod. V našem povolání je nutno se vyvarovat konzumace alkoholu, kouření, užívání drog a podpůrných prostředků neboť na činnosti hasičů (záchrannářů) závisí životy a majetek jiných lidí. Pro vytvoření příznivých pracovních podmínek je u sboru třeba jednoznačně vyloučit i projevy nezodpovědnosti a eliminovat i náznaky negativního nebo asociálního jednání.

V oblasti sociálních deviací patří uvedené jevy do nejvyššího (třetího) stupně společenské nebezpečnosti a k sankcionovaným formám deviantního jednání. S ohledem na jejich velké množství se, podle zadání BP, budu v dalším zabývat dvěma sociálně patologickými jevy: závislostí na alkoholu (*alkoholických nápojích*) a tabáku (*kouření cigaret*) a jejich důsledky.

Zneužívání psychoaktivních látek (alkoholu, tabáku) je dnes ve světě vnímáno jako problém, který negativně ovlivňuje zdraví a kvalitu života nejen osob závislých, ale i jejich blízkých. V důsledku negativních zdravotních (ekonomických, sociálních) dopadů, bezpečnostních rizik, které se sociálně patologickými jevy úzce souvisí i s ohledem na jejich masové rozšíření se zkoumaná problematika dotýká celé naší společnosti.

Cíl bakalářské práce:

V průběhu svého vysokoškolského studia jsem získal řadu teoretických poznatků, které mohu rozšířit o svoje praktické zkušenosti získané při: řešení úkolů HZS, zásahů u požárů (nehod) a likvidaci živelných pohrom na Moravě a v Praze. To mne dovedlo k závěru, že z možných témat bakalářských prací je „**Alkoholismus, kouření a jeho důsledky**“ problematika dnes velmi aktuální nejen ve společnosti, ale i pro moje pracoviště. Domnívám se, že i já mohu svým dílem přispět k jejímu dalšímu rozpracování a proto jsem si uvedené téma vybral.

Cílem bakalářské práce je podrobněji rozpracovat problematiku alkoholismu a kouření, jako sociálně patologických jevů a jejich důsledky. V teoretické části se zaměřit na charakteristiku základních pojmů, historii užívání alkoholu a tabáku ve společnosti. Při rozpracování tématu s použitím metod analýzy a syntézy zkoumat současný stav v konzumaci alkoholických nápojů (kouření tabákových výrobků), syndrom závislosti a problémy spojené s jejich užíváním. V praktické části se zaměřit na rozbor zdravotních a sociálních důsledků, materiálních (ekonomických) škod vznikajících zneužíváním alkoholických nápojů a kouřením. S použitím kvalitativní metody zkoumání se zaměřit na nehody a požáry způsobené pod vlivem alkoholu a kouřením (otevřeným ohněm) ve spojení s úlohou HZS. Jako pomocné metody použít rozhovory a zkoumání písemných materiálů z činnosti složek IZS v kraji. Shrnutím získaných poznatků v závěrech práce formulovat možnosti prevence vzniku požárů (nehod) způsobených pod vlivem alkoholu (kouřením) a úkoly pro HZS. Výsledky práce využít jako možné podklady v Preventivně výchovné činnosti u HZS, pro odbornou přípravu hasičů a ke zpracování návrhů do nové Koncepce požární ochrany po roce 2010.

2. ALKOHOLISMUS JAKO SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV

Sociální patologie je shrnující pojem pro nezdravé (chorobné), nenormální, nežádoucí společenské jevy, tzn. společensky nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování a hlavně označení pro studium příčin jejich vzniku a existence (Mühlpachr, 2008, s. 55). Sociálně patologickým jevem označujeme takové chování, které se vyznačuje nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů (vyhlášek) a etických norem. Jevy jsou kulturně podmíněny a ve společnosti i proměnné v čase. Některé mají individuální charakter a dopad (nemoc, sebevražda), další se vyskytují hromadně (alkoholismus, kriminalita). Sociální patologie zkoumá především ty projevy chování a jednání, které společnost považuje za *nežádoucí* a *nebezpečné*. K nim patří i závislost na alkoholu a tabáku. Patologickou závislostí je míněna každá, i původně prospěšná závislost, jejímž důsledkem je utrpení jedince (fyzické, duševní) a jeho sociálního okolí. Respektive v jejímž důsledku dochází ke snížení a ochuzení kvality života závislého jedince či osob v okolí a zprostředkovaně pak celé společnosti (Pokorný aj., s. 14).

Alkohol – ethanol (C_2H_5OH), ethylalkohol, líh - je bezbarvá, toxická a hořlavá kapalina, mísitelná s vodou. Původně byl určen pro lékařské účely. Alkohol vzniká kvašením cukru (fermentací, okolo 12 %). Je stálou součástí i přeměny látkové u člověka. Člověk, který nepije alkohol (abstinent), má určitou hladinu ethanolu v krvi (0,003 mg). Množství ethanolu je možno dále zvýšit (až na 95,6 %) procesem zvaným destilace.

Alkoholismus (chorobný návyk na alkohol, závislost) jako sociálně patologický jev je dnes aktuální problém. Jedná se o chorobný návyk na alkoholické nápoje, při kterém později vzniká závislost: a) psychická (alkoholik řeší problémy požíváním alkoholu), b) závislost fyzická (biologická), která se projevuje abstinčním syndromem. Jde o chronické onemocnění (diagnóza F 10, Poruchy vyvolané užíváním alkoholu). Podle 10. revize Mezinárodního katalogu nemocí (MKN-10) Světové zdravotnické organizace (WHO) je definován syndrom závislosti jako: skupina jevů fyziologických (tělesných), behaviorálních (týkající se chování) a kognitivních (duševních, poznávacích) v nichž přijímání nějaké látky (alkoholu) nebo třídy látek má u jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou *syndromu závislosti* je touha (často silná, přemáhající) přijímat

alkohol. Pití alkoholu po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu závislosti, než je tomu u jedince, u kterého se závislost nevyskytuje (Mühlpachr, 2008, s. 82).

Nadměrná konzumace alkoholu nebo jeho požívání v nevhodnou dobu (abúzus) je negativní jev, který způsobuje značné škody. Z nichž nejzávažnější je poškozování zdraví. Velmi často je závislost na alkoholu křížově spojena s poruchami vyvolanými užíváním tabáku (F 17) a jiných drog. Alkohol (tabák) je označován jako droga průchozí, od které se často přechází k užívání nebezpečnějších (nelegálních) drog. O závislosti na alkoholu (alkoholikovi) hovoříme zpravidla tehdy, když závislost dosáhne takového stupně, že škodí závislé osobě nebo společnosti, případně oběma. Stát podporuje léčení závislostí a především prevenci s cílem předcházet vzniku závislostí, zvláště u mladé generace. Byla přijata novela zákona O opatřeních k ochraně před škodami působenými alkoholem, tabákovými výrobky a jinými návykovými látkami (Zákon č. 379/2005 Sb.). V bakalářské práci se pod pojmem alkohol rozumí alkoholické nápoje, kterými jsou podle citovaného zákona: pivo, víno a lihoviny.

2.1. Historický pohled na užívání alkoholu ve společnosti

Evropská civilizace vznikla na antické tradici, kterou ovlivnilo křesťanství, arabská a keltská kultura. Vcelku jednotný vývoj evropské civilizace se rozdělil v novověku na tři větve: severoamerickou, západoevropskou a východoevropskou. Přičemž severoamerická kultura aspiruje od konce druhé světové války na vedoucí postavení ve světě a ovlivňuje zásady globální kultury (Matoušek aj., 2003). Historie užívání drog je stará jako lidstvo samo. Drogy byly užívány nejprve k náboženským a léčebným účelům, teprve později jako opojné prostředky. Existují historické popisy jak sakrálního užívání alkoholu (při náboženských obřadech), tak i profánního (tj. jako nápojů pro pobavení). Stejně staré jsou popisy i jeho léčebného užívání (Sananin, 2007, s. 139). Ke kvašení plodů a listů rostlin dochází v přírodě samovolně takže i předkové člověka se s alkoholem nutně setkávali. Pozorovali jeho účinky i na zvířatech, která měla v oblibě některé plody nebo rostliny.

Pivo - kolébkou piva je pravděpodobně Mezopotámie. Pivo znali Sumerové a vařili staří Babyloňané (7 000 let př. n. l.), kteří rozeznávali tři druhy: černé, červené a husté. Postupně se znalost přenesla do Egypta, kde se ve 4. tisíciletí př. n. l. vařilo ze sladu nebo chlebového těsta. Následně se pivo rozšířilo po celém Římském impériu. Pivo se používalo i k náboženským účelům, ale především to bylo lidové pití (víno bylo drahé). Pivo na našem území znali již

Keltové. U starých Germánů a Slovanů, mimo pití medoviny, je zaznamenána existence pití piva. Slované byli první, kteří začali pivo ochucovat chmelem. První písemná zpráva pochází z roku 993, která dokládá vaření piva mnichy v Břevnovském klášteře.

Dále je to listina krále Vratislava II z r. 1088, která kanovníkům vyšehradské kapituly přiznává desátek chmele pro vaření piva. Ve 12. století je vaření piva známou činností. Většího významu vaření piva (konzumace) mělo rozšíření pěstování chmele a obilovin ve středověku. V 16. století se vařením piva začíná zabývat šlechta a pivovary zakládají i města, která výnosy z prodeje používá k hrazení veřejných výdajů. Teprve průmyslová revoluce, vznik velkých pivovarů a výčepů přispěla k masovému rozvoji pití piva (www.budejovickybudvar.cz/pivo). V Čechách se začalo prosazovat čepování (stáčení) piva do lahví. Distribuci piva v lahvích převzaly pivovary a tím přispěly k dalšímu rozšíření pití piva. Pivo je u nás dnes nejrozšířenější a nejkonzumovanější alkoholický nápoj. V roce 1966 jej v průměru každý občan vypil 143 litrů a od té doby jeho spotřeba roste. Pivo obsahuje okolo 3 – 5 % alkoholu. Od roku 2008 je název **české pivo** chráněn jako zeměpisné označení.

Víno - původ a pěstování révy vinné se historicky umísťuje do Malé Asie a oblasti Kavkazu (Arméne, Gruzie). První doklady máme ze 4. tisíciletí př. n. l. z Mezopotámie a Egypta. O rozšíření po středomoří se zasloužili námořníci z Řecka a Fénicie. Římané zakládali vinice téměř po celém území svojí říše. Římská posádka z Vindobony vysadila na Pálavě také první vinici u nás. Rozšiřování vinic se spojuje s šířením křesťanství po Evropě. Pití vína bylo spíše vyhrazeno pro bohatší vrstvy obyvatel, ale v okolí Středozevního moře byla a je zvýšená konzumace běžnou záležitostí. Známé bylo víno z rýže (Japonsko), u mexických Indiánů z agáve a Inků z kukuřice.

V našich zemích se víno pěstovalo v době Keltů a Germánů. S příchodem Slovanů asi vinice zanikaly a musely být obnovovány v 8. a 9. století. První víno do Čech poslal moravský kníže Svatopluk, knížeti Bořivojovi (manželce Ludmile), který se zasloužil o výsadbu vinic v okolí Mělníka a na Litoměřicku. Na Moravě od r. 1101 nacházíme listinné důkazy o existenci klášterních vinic v Třebíči, Znojmě, Velehradě, Mikulově a Hustopečích. Pití vína významně ovlivňovala i náboženství. Křesťanské náboženství (i Židé) zaujalo k vínu pozitivní postoj a jeho pití je i jedním z náboženských rituálů. Nejméně tolerantně se k alkoholu staví Islám. Ve 14. století se zásluhou klášterů a panovníka zakládají velké celky vinic. Největší střediska pěstování byla na Moravě v Hustopečích a Mikulově. Mnoho vinic vysadili brněnští měšťané. Podíl jejich majetku ve vinicích činil v roce 1509 – 42 %. V 18. století činila rozloha vinic v Čechách (3 336 ha) a na Moravě (17 701 ha). Patent Josefa II (r. 1784) umožnil každému, kdo sám vyrobí víno,

prodávat jej pod víchou (šenkovat), čímž přispěl k jeho vyšší konzumaci vína ([www.wine.ofczechrepublic.cz/historie vinařství](http://www.wine.ofczechrepublic.cz/historie_vinařství)). V následujícím století vlivem válek klesají plochy vinic na 3870 ha a upadá i zájem měšťanů o pěstování vína.

Ve třicátých letech 20. století roste v Československu význam vinařských družstev a drobného vinařství zejména na Moravě. Víno se mění ze zemědělského na produkt tržní. Aktivita družstev po r. 1945 přispěla ke zvýšení výroby a konzumace vína v domácnostech. V r. 1966 činila průměrná spotřeba na obyvatele již 12,4 litru. Od té doby i pod vlivem současné reklamy roste. Kvašení vína probíhá do koncentrace ethanolu do 15 % objemových.

Lihoviny - jsou alkoholické nápoje, které mají vyšší koncentraci alkoholu než víno. Vznikají v podstatě dvěma způsoby: destilací nebo přidáním čistého alkoholu popřípadě tekutiny s jeho vyšší koncentrací. Protože absolutní alkohol (ethanol, líh) není požitelný používá se alkohol zředěný v podobě lihovin. Starověké civilizace lihoviny (koncentrovaný alkohol) neznaly. Nejpravděpodobněji, jako první alkohol destilací získali v 10. století arabští alchymisté (al kuhul, kahal – jemná substance), odkud se rozšířil do Itálie. Evropany s destilací seznámili vojáci, kteří se vraceli z křížových výprav. Destilace byla známá i v Číně, kde se alkohol spíše používal pro lékařské účely nebo jako rozpouštědlo. Počátkem 16. století Paracelsovou zásluhou se význam slova alkohol rozšířil a byl používán pro destilované tekutiny (Urban, 1973, s. 99). Původní obyvatelé Ameriky Indiáni, Aztékové a Inkové alkoholické nápoje používali k náboženským obřadům (šťáva z agáve, pálenka, tequila). Další oblastí jeho širšího použití alkoholu bylo léčení. Ve válkách se s ním lépe snášela bolest i zranění (lékařské zákroky). V Evropě se rozšířilo užívání léku zvaného *laudanum* (chvalitebné). Tinkuru (opium rozpuštěné v alkoholu) objevil právě lékař Paracelsus a jako lék jej užívala královna Viktorie. Za zlom v evropském pití lihovin je považováno 16. století, kdy se začíná tvrdý alkohol běžně konzumovat. Teprve s objevy v 19. století a rozvojem průmyslu dochází k masové výrobě a šíření alkoholu v Evropě. Po roce 1848 výrazně klesá spotřeba vína roste zájem o konzumaci piva a kořalky (lihovin). Šlechta (měšťané) se zaměřují na výstavbu pivovarů, lihovarů a cukrovarů. Na konci 19. století a počátku minulého století (v důsledku válek) narůstá spotřeba alkoholu a šíření drog. Společnost řeší častěji problémy s jejich negativními dopady. To vedlo ke svolání mezinárodních konferencí v Šanghaji 1909 a Ženevě 1925. Postupně vznikají v jednotlivých zemích i protialkoholové zákony (Československo 1924). Objevuje se dělení drog na **legální** (alkohol, tabák) a **nelegální** (konopí, kokain aj.). Výroba a distribuce (užívání) drog je zakazována a trestána (prohibice 1920, heroin 1925). Státy se pokoušely omezovat nebo zakazovat konzumaci alkoholu. Známá jsou i absolutní opatření. V minulém století to byla

prohibice v USA, zákaz kouření v Německu ve 40. letech nebo v 80. letech omezování spotřeby alkoholu v bývalém SSSR. Lze říci, že ani jeden z těchto pokusů nebyl příliš úspěšný (Drogy: otázky a odpovědi, 2007, s. 139). V roce 1961 byla uzavřena Mezinárodní dohoda OSN o zákazu všech drog lidem škodlivých. Závislosti na psychoaktivních látkách včetně závislosti na alkoholu a tabáku, začínají být hodnoceny jako chronická onemocnění centrální nervové soustavy (CNS). Spotřeba lihovin byla u nás v roce 1966 na poměrně nízké úrovni (2,2 litru na jednoho obyvatele za rok).

2.2. Současný stav v konzumaci alkoholických nápojů

Jak bylo již uvedeno, alkoholickými nápoji jsou: **pivo, víno a lihoviny**. Čistý alkohol (ethanol, líh) má koncentraci až 95,6 % objemových a ke konzumaci se nepoužívá. Nejvyšší koncentrace alkoholu u konzumních lihovin, v naší obchodní síti, se pohybuje okolo 40 %.

2.2.1. Rozdělení a charakteristika alkoholických nápojů

Pivo – je pěnivý nápoj vyrobený ze zkvašené mladiny připravené ze sladu, vody, chmelových hlávek, který vedle kvasným procesem vzniklého alkoholu (etylalkoholu) a oxidu uhličitého, obsahuje i určité množství neprokvašeného extraktu. Pivo se podle barvy zařazuje do skupiny: světlé, polotmavé, tmavé a řezané. Ty se dále člení na podskupiny: výčepní, ležáky, speciální, bylinné, nealkoholické aj. V nealkoholickém pivu může být obsah alkoholu nejvýše 0,5 % objemového nebo 0,4 % hmotnostního (Sbírka zákonů č. 335/1997, částka 111, s. 6837).

Víno – je produkt, který je získáván úplným nebo částečným alkoholovým kvašením rmutu nebo hroznového moštu z odrůd révy vinné. Hlavní složkou vína je ethylalkohol, jehož obsah převyšuje 10 % objemových. Podle barvy jsou vína: bílá, růžová a červená. Vinařský zákon vína třídí na: stolní, jakostní, s přívlastkem, šumivá (perlivá), aromatizovaná a likérová vína. Mimo vín z révy, jsou na našem trhu (v domácnostech) zastoupena i vína ovocná aj.

Líh a lihoviny. Líh se získává kvašením. Hlavní surovinou k jeho výrobě je řepná melasa a v menší míře i jiné produkty, které obsahují glycidy (brambory, obilí, datle a různé ovoce). Konzumní líh je rafinovaný líh kvasný, upravený na maximálně 80 % objemových etanolu. Lihoviny obsahují nejméně 15 % a nejvýše 79,5 % objemových etanolu. Jsou určeny k lidské spotřebě, vyrobeny destilací zkvašených surovin případně macerací (rostlin zemědělského původu) anebo přidáním látek určených k aromatizaci (cukrů, sladidel). Lihoviny se podle Sbírky zákonů č. 335/1997 (částka 111, s. 6838) dělí na: destiláty pravé (whisky, rum), řezané

(vínovice, brandy) a zvláštním způsobem vyrobené (gin, borovička). Dále na likéry (krémy) a ostatní lihoviny (vodka, slivovice).

2.2.2. Současný stav v konzumaci alkoholických nápojů

Britský Institut alkoholových studií zpracoval pro Evropskou unii v roce 2006 zprávu pod názvem „Alkohol v Evropě z pohledu veřejného zdraví“ (www.drogy-info.cz, 2007). Z ní vyplývá, že 25 % světové produkce alkoholu pochází z Evropy. EU je regionem s největší roční spotřebou alkoholu dospělých na světě (11 litrů). Z celkového množství alkoholických nápojů v EU připadá 44 % na pivo, 34 % na víno a na lihoviny 22 %. Přibližně 40 % konzumace alkoholu je spojeno s poledním nebo večerním jídlem. V Evropě je okolo 23 milionů osob závislých na alkoholu (5 % mužů, 1 % žen). Alkohol je příčinou špatného zdravotního stavu a má za následek předčasná úmrtí a zvýšenou invaliditu u 12 % mužů (2 % žen). Komise Evropského parlamentu přijala Strategii ke zmírňování škodlivých účinků způsobených alkoholem (www.drogy.net/2007). K prioritám patří: chránit děti a mladé lidi před konzumací, předcházet nemocem (zraněním) u dospělých, snížit počty dopravních nehod způsobených alkoholem, eliminovat dopady na hospodářství a zvýšit povědomí lidí o škodlivosti alkoholu.

Při analýze současného stavu pití alkoholu u nás narazíme na rozpor. ČR republika je v evropských statistikách na předním místě ve spotřebě alkoholických nápojů (piva). Na druhé straně s alkoholem bojujeme skoro sto let, omezujeme prodej i konzumaci. Ale spotřeba čistého alkoholu (jednotlivých nápojů) na jednoho obyvatele v republice od šedesátých let minulého století roste. Na rozdíl od okolních států, například Slovenska, se nám ani v současnosti nedaří jeho spotřebu snižovat. Alkohol sice provází člověka po celou historii, ale kdyby byl vynalezen dnes, určitě by patřil mezi nelegální drogy.

Naše statistiky uvádějí, že v důsledku nadměrné konzumace alkoholických nápojů v ČR ročně zemře okolo 4000 mužů a 1300 žen. Vláda deklaruje nutnost omezovat spotřebu alkoholu, parlament (zastupitelstva) přijímají zákony (vyhlášky) a opatření k omezení konzumace alkoholu a tabáku. Ty jsou málo účinné (nedokonalé, často se mění) a nereagují na rychlý společenský vývoj. Jejich dodržování není důsledné a případné postihy neúčinné. Nebezpečný je vliv reklamy a názory odborníků, že střídmá nebo mírná konzumace jednotlivých alkoholických nápojů prospívá lidskému organismu. Pití alkoholických nápojů je v ČR velmi rozšířeným jevem a stále častější součástí rodinného (společenského) života dospělých i dospívajících. Přispívá k tomu velká dostupnost alkoholu, nízké ceny a skutečnost, že společenské (soukromé) akce, zábava i sport se s alkoholem často spojují. ČR se v konzumaci alkoholu zařadila v roce 2003 na druhé

místo v Evropské unii za Lucembursko. V roce 2008 bylo podle zveřejněných údajů závislých osob na alkoholu v ČR více než 140 tisíc ekonomicky aktivních obyvatel, kteří by vyžadovaly odbornou pomoc. Rizikovým nebo škodlivým způsobem konzumuje alkohol okolo 1,3 milionu obyvatel. V živé kartotéce psychiatrických ambulancí bylo evidováno alkoholově závislých jen 0,5 % osob z celé české populace (Češková aj., 2006, s. 160).

Podle údajů Českého statistického ústavu (www.czso.cz), zveřejněných v roce 2009, konzumace alkoholických nápojů za uplynulé dvě desetiletí v ČR stoupla o 9 %. V roce 1989 činila jejich spotřeba 171 litrů a v roce 2008 již 183 litrů alkoholických nápojů. V roce 2008 se ČR dostala na přední místo v Evropě ve spotřebě piva na osobu, která činila 156,6 litrů na 1 obyvatele. Ke zvýšení spotřeby došlo i u vína z 13,5 litru na 18,5 litru na jednoho obyvatele, přičemž cílem našich vinařů je podle denního tisku s podporou státu 25 litrů (spotřeba vína ve Francii činí 57 litrů). Zvýšený zájem o víno podporuje: cenová dostupnost, vydávání propagačních a populárně naučných publikací i televizní pořady. Za podpory státu se zvýšila celková výměra vinic v ČR na 19 000 ha (většina je na jižní Moravě). To spolu s rozšiřováním vinařské turistiky (cykloturistiky, košty, vinobraním, slavnosti a veletrhy vína aj.), zejména v našem kraji, zvyšuje spotřebu vína. V posledních letech byl zájem o červená vína, kde reklama zdůrazňuje vyšší obsah zdraví prospěšných přírodních látek. Došlo i ke zvýšení spotřeby lihovin (na 8,1 litru) i celkové spotřebě čistého alkoholu (ethanolu) a to z 8,2 litru na 10,4 litru čistého alkoholu na jednoho obyvatele ČR za rok 2008 (viz. tabulka č. 1).

Znepokojující jsou údaje odborníků, kteří se problematikou alkoholu dlouhodobě zabývají (Karel Nešpor, Ladislav Csémy). Podle jejich výzkumů, přes 50 % patnáctiletých dětí v ČR byla jednou (i vícekrát) opilá. Nejvíce zkušeností mají s pivem, které nejméně jednou týdně popíjí 28 % patnáctiletých, 12,5 % třináctiletých. V roce 2008 bylo s diagnózou závislosti na alkoholu hospitalizováno 16 dětí ve věku do 14 let. Vína se jednou týdně napije 10 % chlapců i dívek. K ochutnání lihovin jednou týdně přiznává deset procent chlapců a 6,5 % dívek. Podle lékařů má jakákoliv konzumace alkoholu velmi nepříznivé důsledky na dospívající tělo.

I občasné požití alkoholu zvyšuje nebezpečí poškození jater nebo nervového systému. Mimo akutní otravy hrozí i rychlejší vznik návyku. Literatura uvádí sice dobu vzniku závislosti u dospělé osoby v řádu let. U dětí, které začnou pít alkohol v 15 letech je vznik možný po 5 měsících (Urban, 1973, s. 100). Mimoto dispozice k závislosti na alkoholu je až ze 40 % dědičná. Zda člověk začne chronicky pít pak záleží na genetické dispozici, výchově a sociálním prostředí v němž vyrůstá. Skutečností je, že naši mladiství, kteří pijí pivo alespoň jednou týdně se dostali s 28 % na 2. místo ve světě za Ukrajinu (Svět v číslech 2009, s. 89).

Zjišťování spotřeby alkoholu je v ČR velmi problematickou záležitostí, neboť výsledky jsou zkresleny. V prováděných šetřeních mají tázaní tendenci udávat nižší spotřebu alkoholu a ti, jenž mají problémy s alkoholem, se jich odmítají účastnit. Zahraniční výzkumy jsou ovlivněny kulturními rozdíly (v ČR preference piva), obdobím jeho konání (vliv na spotřebu) i podílem turistů na jeho spotřebě. Podle metodiky WHO lze za nadměrné konzumenty alkoholu považovat muže s průměrnou denní spotřebou 30 g čistého alkoholu a ženy se spotřebou 20 g a vyšší. Přičemž pravidelná denní spotřeba nad 50 g alkoholu se považuje za závislost. Na obalech lihovin (etiketách) je vhodné, mimo složení a objemové množství, uvádět i množství alkoholu ve standardních jednotkách (10 g). U čepovaného (rozlévaného) a zejména u nelegálně vyráběného (prodáváného) alkoholu nelze množství a škodlivost ani zjistit. Přičemž oficiální statistiky ČSÚ (tabulka č. 1) ze kterých jsem čerpal, množství nelegálně konzumovaného alkoholu (domácí výroba, prodej, pašování) ani nezahrnují.

2.3. Závislost na alkoholu, problémy spojené s konzumací alkoholických nápojů

Obecně závislostí rozumíme neschopnost člověka se obejít bez něčeho nebo někoho. Vlastní závislost vzniká nejčastěji jako stav periodické nebo chronické otravy opakovaným použitím psychoaktivní látky, v našem případě alkoholu. Akutní intoxikace alkoholem – tzv. okamžitá intoxikace alkoholem vede k uvolnění, hovornosti a euforii. Těžká intoxikace se často projevuje agresivitou, podrážděností a zhoršeným úsudkem. Chronická intoxikace může vést k poruchám vědomí i úmrtí. Častými komplikacemi jsou nehody, úrazy a kriminální činy. Patologická intoxikace alkoholem se vyskytuje zpravidla u jedinců s nízkou tolerancí k alkoholu nebo s postižením mozku. Alkohol je nejzneužívanější droga a nejčastěji užívaná psychoaktivní látka zdravými (psychicky nemocnými) jedinci v našich podmínkách. Škodlivým užíváním či závislostí na alkoholu trpí 5 – 10 % obyvatelstva (Češková, 2006, s. 160). Závislost na alkoholu je tradičně považována za problém, týkající se především mužů.

2.3.1. Závislost na alkoholu

O vzniku závislosti na alkoholu se nejčastěji hovoří u osob, které naplňují v průběhu posledních 12 kalendářních měsíců nejméně tři ze šesti níže uvedených znaků závislosti na alkoholu (Nešpor, 2007, s. 10), které jsou uvedeny v pořadí podle závažnosti:

- zhoršené sebeovládání ve vztahu k požívání alkoholu,
- touha (tzv. bažení) po alkoholických nápojích,
- pokračování v požívání alkoholu i přes nepříznivé důsledky jeho konzumace,
- zanedbávání jiných zájmů (rodiny, práce) a potěšení,
- růst tolerance (odolnosti) vůči alkoholu,
- problémy s odvykacím stavem při nedostatku látky.

Vlastní syndrom závislosti na alkoholických nápojích je pak charakterizován: silnou touhou (craving) získat alkohol (psychoaktivní látku). Potížemi s kontrolou jeho užívání, kdy postižený látku trvale užívá i přes nebezpečné následky. Soustředění se na užívání alkoholu, zanedbáváním ostatních činností, zvýšením tolerance a rozvojem tělesného odvykacího stavu (abstinenční syndrom) při nedostatku alkoholu. Craving – je převzatý anglický termín pro touhu nebo bažení po látce (odtud název pro anticravingové léky). Odvykací stav - zahrnuje příznaky vyskytující se po úplném nebo částečném vysazení alkoholu. Používá se i termín *abstinenční syndrom* a jeho projevy jsou nazývány abstinenčními příznaky.

Vznik závislosti na alkoholu je individuální. Návyk a později závislost ovlivňují faktory: osobnost jedince (tolerance), prostředí, druhy alkoholu (výše dávky, četnost užívání) a životní situace. Vlastní závislost na alkoholu se skládá ze dvou složek: z *tělesné a psychické* závislosti. Při tom **tělesná** (fyzická) závislost je charakterizována rozvojem tolerance a abstinenčního syndromu. **Psychická** závislost je charakterizována touhou (bažením) po alkoholu a při nedostatku alkoholu rozvojem nepříjemných psychických příznaků. Přitom syndrom závislosti může být u pacienta přítomen pro určitou látku (např. alkohol, F 10), třídu látek (opioidy, F 11) nebo širší řadu látek. Specifikace klinického obrazu poruchy se potom dále provádí pomocí čtvrtého a pátého znaku v uvedených diagnózách: F 10.2 Závislost na alkoholu, F 17.2 Závislost na tabáku (Svoboda aj., 2006, s. 298).

Mimo klasifikaci podle Mezinárodního katalogu nemocí (MKN - 10) je v odborné literatuře (Češková aj., 2006, s. 160) citována i klasická Jellinekova typologie (kanadský psychiatr 1960), která rozlišuje 5 typů závislosti na alkoholu:

Alfa – problémové pití (alkohol jako sebemedikace, časté pití o samotě). Beta – příležitostné pití (časté ve společnosti, sociálně kulturní charakter). Gama – anglosaský typ (preference piva a destilátů) s výraznou psychickou závislostí. Delta – románský typ, preferující víno s typickou denní konzumací alkoholu. Epsilon – epizodní pití (kvartální pijáctví).

Jellinekova typologie dále rozeznává 4 vývojové fáze závislosti na alkoholu: 1. počáteční (iniciační, intoxikací překonává stresové a jiné situace), 2. varovné (prodromální, roste tolerance), 3. rozhodné (krucální, roste tolerance, upadá zájem o povinnosti, zdravotní problémy), 4. konečné (terminální, přítomnost abstinčního syndromu, úpadek osobnosti).

První a druhá fáze se řadí do tzv. předchorobního stavu. Ve třetí a čtvrté fázi, následky abúzu se stávají trvalými a vzniká chronické stádium závislosti (Mühlpachr, 2008, s. 83).

Přičemž syndrom závislosti je diagnostikován asi u 5 % pacientů závislých na alkoholu. Koncentrace alkoholu v krvi udává jeho množství v krevním řečišti. Jednotkou je 1 promile. Přesné množství lze zjistit odběrem krve a jejím rozbořením v lékařském zařízení. Alkoholické nápoje mají tři vlastnosti: dodávají tělu tekutiny (vysoušejí i sliznice), mají určitou chuť a obsahují menší nebo větší množství alkoholu. Podle četnosti a množství vypitého alkoholu můžeme konzumenty rozdělit do 4 skupin na: Abstinenty, příležitostné konzumenty, nadměrné konzumenty (píjáky) a alkoholiky.

Abstinenti – dokáží uhasit žízeň vodou nebo nealkoholickými nápoji. Těch je ve společnosti minimum. Za abstinenta považujeme člověka, který nepil alkohol tři a více let.

Příležitostní konzumenti – tvoří asi největší skupinu v naší populaci obyvatel. Konzumují alkohol pouze při různých příležitostech, v přiměřeném množství k věku, zdravotnímu stavu a ve vhodné době. I když řada z nich se časem stává nadměrnými konzumenty.

Nadměrní konzumenti (píjáci) – pijí nepřiměřené množství alkoholických nápojů, dostávají se často do stavu opilosti a mají zdravotní nebo ekonomické problémy. Od alkoholu vyžadují i jeho účinek k vyvolání alkoholové euforie (cítím se dobře) a vzniká u nich návyk.

Alkoholici – jsou lidé závislí na alkoholu. Jedná se o chorobu, která se dá diagnostikovat a léčit. Při konzumaci alkoholu procházejí konzumenti různými stádii od opojení, přes silnou opilost, až k akutní otravě alkoholem.

Odlišit hranici mezi příležitostnou konzumací a závislostí je individuální. Obecně se závislým na alkoholu stává člověk, když jeho nadužívání (častá nebo chronická konzumace) vede k naplnění výše uvedených znaků závislosti. Přitom v pití pokračuje i přes negativní důsledky na zdraví, problémy v osobním životě (soc.oblasti) pije i v nevhodných situacích (práce, řízení, těhotenství apod.). Závislost není možno přesně stanovit ani podle množství požitého alkoholu nebo časového období jeho konzumace. Závisí na genetice (toleranci) a různorodosti příznaků závislosti, kterých se v literatuře uvádí okolo 40. Alkoholici si závislost mohou uvědomovat a často ji z různých důvodů maskují nebo pijí tajně (ženy). Závislost na alkoholu má tedy více stádií a mnoho forem (aktivní, periodickou, chronickou, kombinovanou aj.). V každém

případě je nutno jakoukoliv formu zvýšené konzumace považovat za zdravotní (sociální) problém a usilovat o rozpoznání a následnou změnu v co nejranější fázi vývoje závislosti.

Malá informovanost o možnostech léčby, omezený počet ambulantních zařízení (rušení záchytných stanic), delší čekací doby v lůžkových zařízeních spolu s náklady na léčení (ušlý příjem, platby, léky) a zejména obavy z možné ztráty postavení (zaměstnání), odrazují většinu lidí od návštěvy ordinací a léčení. Počet ambulantně léčených (problémy s alkoholem) bylo v roce 2006 celkem 27 400 osob, což jen část závislých nebo osob alkohol užívajících škodlivým způsobem. Prof. Jiří Raboch v Senátu ČR uvedl, že v uvedeném roce bylo v psychiatrické péči hospitalizováno 32 564 pacientů z toho 11 702 osob se závislostí na alkoholu. A celkem bylo provedeno 39 178 prvotních ambulantních vyšetření na užívání psychoaktivních látek (Zdravotnictví a finance, č. 1/2007, s. 8). I když se psychiatrická péče se na zdravotních výdajích podílí jen asi 5 %, je nutno k nim připočítat ztráty z produktivity práce, prostředky na konzumaci, škody i vyloučení ze společnosti apod.

2.3.2. Problémy spojené s konzumací alkoholických nápojů

Závislost na alkoholu, tedy jeho nadužívání (zneužívání), vyvolává závažné problémy v životě osoby závislé i v sociálním okolí. Podle odborné literatury (Češková aj., 2006, s. 162) se závislost projevuje častou přítomností **problémů v** některých z následujících oblastí:

- zdravotní problémy,
- sociální oblast (fungování),
- bezpečnostní nebo právní oblast,
- zvyšování tolerance na alkohol,
- neschopnost abstinovat,
- ztráta kontroly (neschopnost skončit pití po jedné nebo dvou skleničkách).

U závislých jedinců se z hlediska zdraví jedná o tělesné a duševní poruchy. U osob, které nadměrně konzumují alkohol se mohou projevit problémy s depresivní náladou, nervozitou a nespavostí. Při dlouhodobém nadužívání alkoholu dochází k poškození centrální nervové soustavy (CNS), projevují se poruchy paměti (inteligence) nemoci orgánů a nádory. Prostředky vynakládané na léčení závislosti, i sekundárních onemocnění, zatěžují zdravotní systém. Alkohol má vliv na nechtěná těhotenství, onemocnění pohlavně přenosnými a jinými chorobami.

V počátečním stádiu je možné problémy řešit ambulantně (psychologové, speciální centra, AT poradny). Při rozvinutí závislosti na alkoholu je nutná pomoc lékařů a spolupráce blízkých. Poslední a často jedinou možností je ústavní protialkoholická léčba (detoxikace, odvykací kúra). Léčebny pro alkoholiky jsou obvykle součástí psychiatrických oddělení. V roce 2008 bylo podle Ústavu pro zdravotnické informace a statistiku ČR (Aktuální informace č.48/2009, s. 7 - 10), v ambulantních zařízeních léčeno celkem 25 293 osob (z toho) 7979 žen. Dalších 9 563 osob (2 945 žen) bylo hospitalizováno s hlavní diagnózou (závislost na alkoholu) s průměrnou dobou léčby osm týdnů. Závislost na alkoholu, jako vedlejší diagnóza, byla zjištěna u dalších 20 593 osob.

V sociální oblasti dochází především k narušení vztahů a problémům v rodině (vysoká rozvodovost, nezám, násilí), na pracovištích (úrazy, nemocnost) a sociálním okolí (vandalismus, násilí). Alkoholismus je častou příčinou finančních (existenčních) problémů zejména u osob chudých a žijících v sociálně vyloučených lokalitách. V práci (ve škole) a při výkonu povolání, kde je konzumace alkoholu zakázána, dochází mimo porušování ustanovení Zákoníku práce i konfliktům s ohledem na porušování Pracovních nebo bezpečnostních řádů i vzájemných vztahů, které končí odchodem ze školy nebo ztrátou zaměstnání.

Alkohol se podílí z hlediska trestního práva, jak na obecné kriminalitě (vandalismus, krádeže, sprejerství), tak na trestných činech včetně vražd (loupeží, požárů) a zejména při práci nebo řízení pod vlivem alkoholu. V právní oblasti se setkáváme s řešením problémů v oblasti zajištění bezpečnosti osob (majetku) a náhrad způsobených škod. Osoby závislé na alkoholu se častěji dostávají do problémů se zákonem (viz. tabulky č. 2 a 3) a vznikají materiální ztráty v rodinách (na pracovištích, majetku). U některých trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu nelze zjistit pachatele (např. u 50 % požárů) a přitom škody jsou nevratné. Úmyslný požár domku ve Vítkově mimo materiální škody způsobil značné utrpení rodině Natálky. Její hospitalizace (léčba) si jen v roce 2009 vyžádala náklady ve výši více jak 5 milionů Kč. V důsledku užívání alkoholu dochází k úrazům a nehodám zejména v dopravě. Neschopnost abstinovat a alkohol je častou příčinou i ztráty zaměstnání.

Dílčí závěr:

Alkohol se zdá být méně nebezpečnou látkou, než ve skutečnosti je. Proto je obecně tolerován a pro většinu populace legálně dostupný. Jednou z příčin je, že historie pití alkoholu je neodmyslitelně spojena s dějinami lidstva. Typické je spojení užívání alkoholu při společenských událostech, v minulosti i současnosti (Drogy, 2007, s. 139). Přitom závislost na alkoholu je velmi rozšířené a nebezpečné onemocnění, které se promítá do všech oblastí života člověka. Vliv alkoholu se negativně projevuje v rizikovém chování (jednání) jednotlivců i skupin. Jeho důsledky se přímo dotýkají celé společnosti i činnosti HZS. Proto se v další části bakalářské práce budu zabývat *zdravotními* (sociálními) důsledky, *materiálními a ekonomickými* škodami, způsobenými požíváním alkoholu podrobněji.

3. KOUŘENÍ JAKO SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV

K nebezpečným sociálně patologickým jevům patří i závislost na tabáku. Charakteristika sociálně patologických jevů a definice závislosti byla již uvedena. Obecně jde o neschopnost se obejít bez něčeho (někoho). Ve zkoumaném případě u kouření tabákových výrobků jde nejčastěji o stav periodické nebo chronické otravy opakovaným použitím přirozené nebo syntetické drogy. Případně o vzájemný vztah, ve kterém objekt nebo jev nemůže plně (trvale) existovat bez jiného objektu (nikotinu) nebo podmínek jím vytvářených (tabákový kouř). Tato charakteristika snad nejlépe odpovídá právě kouření tabáku (cigaret).

Pro sociálně patologický jev, kterým je závislost na tabáku, se v literatuře používá i pojem tabakismus (kuřáctví). V dnešní medicínské praxi je závislost na tabáku uvedena jako chronické onemocnění (Poruchy vyvolané užíváním tabáku). V mezinárodním katalogu nemocí pod diagnózou: F 17.2 Syndrom závislosti na tabáku. Velmi často je závislost na tabáku spojena křížově se závislostí na alkoholu (F 10) a jinými stimulancií (kofein F 15) nebo i s patologickým zakládáním požárů - pyromanie diagnóza F 63.1 (Svoboda aj., 2006, s. 298). Pyromanie - je chování, které je charakterizováno opakovanými činy nebo pokusy o zakládání požárů (na majetku nebo v jiných objektech) bez zřejmého motivu a přetrvávajícím se zabýváním předmětů okolo požáru a hoření. Pro zneužívání drogy v našem konkrétním případě tabáku, se mimo termín závislost na tabáku používá v odborné praxi přesnější název závislost na nikotinu, který je nejdůležitější součástí tabáku, která vyvolává právě závislost.

Nikotin - je mírné stimulantium a anxiolytikum. Jedná se o silně toxickou látku, žluté barvy a nebezpečný rostlinný alkaloid obsažený v tabáku. Užívání nikotinu je vázáno na kouření tabáku, protože jiné formy (žvýkání, šňupání) nejsou příliš rozšířené. Jiné formy konzumace mohou končit i smrtí. Smrtelná dávka se pohybuje kolem 60 mg (Sananin, 2007, s. 142). Nikotin je tedy droga, která kuřáka u kouření drží a nutí jej vdechovat tabákový kouř nebo jiným způsobem konzumovat tabák, který jej obsahuje.

Kouření - je vdechování (inhalace) tabákového kouře z tabákových výrobků jehož prostřednictvím se do lidského organismu dostávají škodlivé látky (nikotin). Tabákovými výrobky se rozumí: tabáky, cigarety a doutníky. Kouření je naučená a vědomá činnost, která poškozují kuřákovi jeho zdraví a často je i příčinou úmrtí. Přičemž mimo aktivní kouření je

nebezpečné i pasivní kouření (viz Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních ochrany před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami).

3.1. Historický pohled na užívání tabáku ve společnosti

Počátky kouření tabáku můžeme vysledovat již v civilizaci Mayů (Aztéků) v dnešním Mexiku okolo roku 500 př. n. l. Zmínky o kouření jiných rostlin se našly i v historických památkách na území Indie (Sananin, 2007, s. 142). Teprve Kryštofu Kolumbovi a jeho následovníkům se často připisuje zásluha, že dovezli tabák do Evropy. Asi jako první se rozhodl účinek tabáku vyzkoušet jeho námořník Rodrigo de Jerez, který jej v roce 1493 dovezl do Evropy. Původní obyvatelé Ameriky tabák kouřili, žvýkali snad i pojídali tabákové listy. Bylo možné se setkat s předchůdci dnešních doutníků (zabalené tabákové listy), s kouřením tabáku v dýmkách i se šňupacím tabákem. Název vznikl pravděpodobně od názvu ostrova v Karibském moři nebo členského státu v Mexiku (Tabasco), kde se tabák pěstoval. Domorodci většinou tabákový kouř „lokali“ z ručně točených svitků tabáku, zabalených do palmového nebo kukuřičného listu. Evropští námořníci dávali přednost žvýkání tabáku ze strachu z možného vzniku požárů na lodích (Králíková, 2003, s. 11). Do Evropy se tabákové semeno dostalo počátkem 16. století. O tabák se zajímali botanici a lékaři, kteří se jej snažili využívat k léčebným účelům. V roce 1531 je na objevených ostrovech a v Brazílii tabák pěstován i pro komerční účely. U portugalského dvora působil Francouz Jean Nicot (1530 – 1600), který tabákem experimentoval ve své zahradě a produkty z nich používá k léčení. Jejich užívání doporučil i francouzské královně Kateřině Medicejské (Urban, 1973, s. 150). Využití rostlin tabáku se rozšířilo i ve Francii a jméno *J. Nicota* dalo vzniknout i názvu *nikotin*. Tabák, který se kouří, se připravuje sušením a následnou fermentací tabákových listů rostlin rodu *Nicotiana*. K nám se tabák dostal koncem 16. století (Mühlpachr, 2008, s. 87). Portugalci, kteří kultivovali tabák i mimo Ameriku, mají podíl na jeho rozšíření po světě. Po Evropě se pěstování a užívání tabáku rozšířilo do kolonií v Indii i do Číny a Japonska. Tabák byl využíván nejen pro léčebné účely, ale i jako okrasná rostlina a droga. Z kouření se postupně stává společenským rituál. Z počátku bylo kouření výsadou bohatých. S rozšířením výroby dřevěných (hliněných) dýmek se konzumace tabáku stala dostupná i pro lid. Stále více se také rozšiřovalo šňupání tabáku. Nový zvyk vyvolal i negativní odezvy a v mnoha zemích (Švýcarsko, Persie, Rusko) byly za užívání tabáku stanoveny kruté tělesné tresty až po trest smrti (Sananin, 2007, s. 142).

První zmínky o tabáku u nás pocházejí z doby panování Rudolfa II. Císař Josef II. roku 1783 zavedl tabákový monopol a později i zakázal pěstování tabáku na českém území. V 19. století bylo šňupání tabáku považováno za zlozvyk nižších společenských vrstev. Více se kouřily doutníky a později i cigarety. Z počátku se tabák balil do jakéhokoliv papíru. Od druhé poloviny 19. století se rozšiřuje výroba ručně balených cigaret a zlom nastal vynálezem stroje na výrobu cigaret (1881). Marketing a zavedení bezpečných zápalek v r. 1885 rozšířilo kouření cigaret po celém světě. Doslova tabáková epidemie přichází s 20. stoletím a v průběhu 1. světové války. Průmyslově vyráběné (balené) cigarety získávají dominantní postavení na trhu. Odhaduje se, že v průběhu 20. století tabák zabil více lidí než obě světové války dohromady, asi 100 milionů lidí (Králíková, 2003, s. 12). Statistika OSN z roku 1966 uvádí, že v tomto roce světová produkce tabáku činila 4 657 800 tun. V bývalém Československu se v roce 1967 prodalo 22,2 miliard kusů cigaret a maloobchodní obrat činil 4 364 milionů Kčs (Urban, 1973, s. 151). Dnešní cigarety obsahují jen poloviční množství tabáku než jaké bylo používáno před 80 lety. Toto pozitivum bylo vyvoláno požadavky na výrobu užších cigaret, jejich opatření filtrem a snížením obsahu dehtu (max. 12 mg). Kromě tabáku lze kouřit tzv. beztabákové kuřivo, kam patří různé bylinkové cigarety (marihuana). Kouřit je možné i další drogy (hašiš, opium, heroin). Tyto drogy však neobsahují nikotin. Nikotin je rostlinný alkaloid, který je přítomen pouze v tabákových rostlinách rodu *Nicotiana*.

3.2. Současný stav v kouření tabákových výrobků

Před analýzou současného stavu v užívání tabáku, je vhodné stručně charakterizovat tabák (tabákové výrobky), který se vyskytuje na našem trhu. Vyhláška Ministerstva zemědělství (Sbírka zákonů č. 325/1997, částka 109, s. 6645 - 47) uvádí druhy tabákových výrobků i jejich definice. *Tabákovými výrobky jsou:* tabáky, cigarety, doutníčky a doutníky.

3.2.1. Rozdělení tabákových výrobků a jejich užívání

Tabák (*Nicotiana*) - je dvouděložná rostlina z čeledi lilkovitých. Jde o jednoleté statné byliny s velkými jednoduchými listy a s trubkovitými květy. Na Zemi se pěstuje asi 50 druhů tabáku. Nejznámějším patří tabák *selský* (*Nicotiana rustica*) z Jižní Ameriky a dále jemnější severoamerický tabák *virginský* (*Nicotiana tabacum*). Tabák obsahuje alkaloidy, zejména nikotin (Ottova všeobecná encyklopedie, 2003). Tabáky se podle účelu použití dělí na: cigaretové, dýmkové (pro vodní dýmky), lulkové, šňupací a žvýkáci. Cigaretový a dýmkový (lulkový) tabák

- je tabáková směs určená ke kouření. V zahraničí jsou oblíbené tabáky pro vodní dýmky. Kouření vodní dýmky není bezpečnější než cigarety (může nahradit i 10 kusů). Ve vodě se tabákový kouř jen ochladí, snáze se vdechuje a proniká i hlouběji do organismu.

Šňupavý tabák – je práškový nebo granulovaný tabák, upravený ke šňupání nebo nosní aplikaci. **Žvýkácký tabák** – je tabák v kotoučích, svitcích, pásech, kostkách nebo plátcích, upravený ke žvýkání (bagování). Jejich konzumace je tak nevhodná, že u těchto dvou tabáků Vyhláška ministerstva zdravotnictví přímo nařizuje, že na obalech musí být uvedeno varování, že šňupací a žvýkácký tabák „způsobují rakovinu“.

Cigarety – jsou tabákové výrobky válcového tvaru vyrobené strojově z jemně řezané tabákové náplně a obalu z cigaretového papíru. Mohou být opatřeny náustkem nebo filtrem spojeným s cigaretou.

Doutníčky (cigarilos) - jsou tabákové provazce, obalené krycím listem z tabáku ve velikosti cigarety. Mohou být opatřeny náustkem, filtrem nebo slámkou. Doutníky jsou tabákové provazce, obalené krycím listem z tabáku. Jsou opatřeny náustkem, filtrem nebo slámkou. Doutníky patří mezi luxusnější zboží oblíbeného zejména mezi muži.

V tabáku je obsažena celá řada alkaloidů, organických a anorganických látek. Hlavním alkaloidem je zmíněný nikotin. Obsah nikotinu v tabákových výrobcích se značně liší. Nikotin je sám o sobě prudký jed a jeho smrtelná dávka pro člověka je okolo 60 mg. Při kouření cigarety se do organismu může dostat až 1 až 2 mg nikotinu, z doutníku i 10 mg. Na nikotin si lidský organismus poměrně rychle vyvíjí toleranci. To kuřákům umožňuje, aby během jednoho dne zkonsumovali několika násobek smrtelné dávky. Vliv má způsob užívání tabáku. Velmi nebezpečné je žvýkání (šňupání) nebo polykání tabáku. Důležitý je i způsob kouření. Při inhalaci (šlukování, vdechování) tabákového kouře z cigaret se do organismu vstřebává více nikotinu než při jeho nevdechování (doutníky). Inhalace kouře z vodní dýmky umožňuje vdechovat i dvojnásobný objem škodlivin. Velmi rizikové je pití odvaru z tabáku nebo nedopalků v nápojích. S ohledem na skutečnost, že 85 až 90 % spotřeby tvoří cigarety, bude pozornost v práci dále zaměřena na kouření tohoto druhu tabákových výrobků.

Jednotlivé typy kuřáků můžeme charakterizovat (Mühlpachr, 2008, s. 88), s využitím typologie podle Schmidta z roku 1982, následovně:

1. Příležitostný kuřák – kouří pouze občas, na základě kuřáckých (sociálních) zvyklostí, které jej stimulují. Necítí potřebu kouřit, pokud se objeví, uspokojí ji.

2. Návykový kuřák – kouří ze zvyku, zvyklosti a napodobení. Psychodynamické procesy nejsou tak fixovány, aby se mohla vyvinout psychická závislost. Kouření může ukončit.
3. Kuřák s psychickou závislostí – je kuřák z požitku. U něho v popředí stojí vůně, chuť a kuřácký rituál. Lze k nim zařadit i kuřáky s motivem prožít uvolnění, uklidnění, odstranit stres nebo pocit prázdnoty. Proto se někdy používá i termín psychosociální závislost.
4. Kuřák s psychickou a fyzickou závislostí - do popředí vystupují farmakodynamické účinky nikotinu, které kuřák vyhledává pro emočně vegetativní prožitky. Na tělesnou závislost upozorňuje bušení srdce, návaly pocení, třes a neklid při absenci kouření (nikotinu).

3.2.2. Současný stav v kouření cigaret

Ve Spojených státech a EU se vede několik let rozsáhlá kampaň proti kouření, zejména na veřejnosti. Naše republika jako poslední v unii ratifikovala Rámcovou dohodu o kontrole tabáku, která má podle WHO zajistit ochranu nekuřáků ve veřejných prostorech a monitorování tabákového průmyslu. Podle údajů Ústavu zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS, Aktuální informace č. 5/2004) kouřilo v ČR okolo 24,6 % dospělých (30,3 % mužů a 18,9 % žen). Na jednoho kuřáka připadalo v průměru 16 cigaret denně (ženy 13). Převažujícím tabákovým výrobkem pro spotřebu jsou průmyslově vyrobené cigarety. Spotřeba v roce 2003 na jednoho obyvatele ČR činila 2 192 ks. V roce 2006 na jednoho obyvatele ČR připadalo již 2 338 vykouřených cigaret. Spotřebu cigaret v ČR za uplynulých 10 let uvádí v přílohové části práce tabulka číslo 1. Při zkoumání statistických údajů je nutno vzít v úvahu i skutečnost, že je v ČR i nelegální výroba a prodej cigaret. V roce 2006 celníci zadrželi 76,8 milionů kusů cigaret a 253,6 tuny tabáku nelegálně dovezeného do České republiky.

Podle statistiky v roce 2007 v ČR kouřilo okolo 2 300 000 lidí, z toho skoro polovina byla mladistvých (www.dokurte.cz). Počet dětských kuřáků se za 12 let zdvojnásobil a roste i jejich spotřeba cigaret. O dostupnosti tabákových výrobků a porušování zákazu jejich prodeje nezletilým (viz. Zákona č.379/2005, § 6), se můžeme přesvědčit denně. Na dodržování zákona mají dohlížet i krajské hygienické stanice. Za rok 2008 zkontrolovaly dvacet tisíc podniků a uložily pokuty jen za 1,87 milionu korun. Výzkumná zpráva Státního zdravotního ústavu zveřejněná v roce 2009 (www.szu.cz) o Vývoji prevalence kuřáctví v ČR za období 1997 až 2008, a poslední výzkum provedený v závěru roku 2008 (Csémy aj., 2009, s. 40) uvádí, že v ČR

je možno 24 % občanů označit za návykové (závislé) kuřáky. Dalších 4,2 % tvoří nepravidelní (příležitostní) kuřáci. Z uvedeného vyplývá, že 28,2 % občanů, ve věku 15 – 64 let, je možno označit za kuřáky. Bývalých kuřáků je 10,7 % dotázaných. Za nekuřáky se považuje 61,1 % dotázaných, ale jen 38 % lidí uvádí, že v životě nevykouřilo vůbec. V roce 2008 sice spotřeba cigaret na jednoho obyvatele poklesla na 2 107 kusů vlivem zdražení cigaret (www.czso.cz/csu/2009), ale přijímaná opatření k omezení kouření (zvýšení cen) nepřinesla výraznější výsledky. Podíl kuřáků ve společnosti podstatným způsobem neklesá, ale naopak stoupá podíl nedospělých kuřáků. Jiné tabákové výrobky než cigarety kouří denně asi 3 % občanů ve věku 15 – 64 let. Celkem 82,7 % kuřáků je nekouří nikdy. Více než 3/4 současných kuřáků začalo s kouřením do 18 let věku (v období docházky na základní nebo střední školu). Poslední průzkumy a školy naznačují posun počátků kouření do mladšího věku (12 - 14 let). Roste podíl těch, kteří se snaží vykouřit do 10 cigaret/ den (až 30 %). Okolo 20 % lidí vykouří denně do 5 cigaret. Až 60 % kuřáků je možno označit za silné. Poslední průzkum organizovaný Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy v roce 2009 uvádí, že kuřáci muži vykouří denně 14 cigaret (ženy 10 ks). Ročně v ČR umírá v důsledku nemocí z kouření 18 až 22 tisíc lidí. Na následky pasivního kouření pak dalších 2 tisíce lidí (E. Králíková, tisková konference 21. 10. 2009). Podle její statistiky až třetina kuřáků umírá do 65 let věku.

O neklesající spotřebě cigaret svědčí i Pololetní zpráva představenstva největšího dodavatele cigaret na náš trh, firmy Philip Morris ČR (podíl 56,2 % na trhu cigaret, Zpráva s. 4). Firma prodala v prvním pololetí roku 2009 celkem 5,3 miliardy kusů cigaret. Přičemž celkový prodej cigaret za pololetí v ČR činil 10,8 miliardy kusů. Firma přiznala pokles prodeje cigaret o 11,1 % v roce 2008 (vlivem zdražení), ale vyšší zájem spotřebitelů v roce 2009. Stejně poznatky má na Jižní Moravě i firma Tabák Plus. Firmy poukazují na vyšší zájem o levné a nelegální tabákové výrobky. To potvrzuje Výroční zpráva Celní správy ČR (www.cs.mfcr.cz). V roce 2008 celní orgány (s. 27) zabavily 71 milionů kusů cigaret a 160 tun tabáku. V nelegálních výrobnách bylo zajištěno dalších 24 milionů kusů cigaret a 71 tun tabáku. S ohledem na výsledky v prvním pololetí roku je předpoklad, že odhadovaná spotřeba cigaret pro rok 2009 ve výši 23 miliard kusů je celkem reálná.

3.3. Závislost na tabáku, problémy spojené s kouřením tabákových výrobků

Závislost je často definována, jako stav periodické nebo chronické otravy opakovaným použitím psychoaktivní látky, v našem případě nikotinem z tabákových výrobků. Tabák patří

mezi návykové drogy. Jeho účinky se neprojevují tak rychle a dramaticky jako u alkoholu. Ale vzhledem k rozšířenosti kouření jsou jeho následky větší. Z velkého množství chemikálií a škodlivin, které tabákový kouř obsahuje, je návyková pouze jedna látka – nikotin. Z chemického hlediska kouření představuje proces suché destilace, během něhož se do trávicího traktu a plic dostává nikotin, dehet, oxid uhelnatý a jiné látky. U šlukujícího kuřáka se do těla dostane šestkrát více nikotinu než u nešlukujícího. Nikotin absorbují sliznice a odbourává se po 3 až 4 dnech v játrech. Při otravě nikotinem dochází k narušení funkce vegetativního nervového systému. Chronická otrava nikotinem je nikotinismus a dochází k němu zpravidla tehdy, kouří-li kuřák více jak 20 cigaret denně (Mühlpachr, 2008, s. 87).

3.3.1. Závislost na tabáku (nikotinu)

Kouření tabákových výrobků vyvolává rychlou a jednu z nejsilnějších závislostí, která patří k nejhůře léčitelným a odvykání je problematické nebo někdy i nemožné. Vznik návyku a závislosti na tabáku (nikotinu) je individuální. Návykovost ovlivňuje tolerance (genetické předpoklady) jednotlivce, výše dávky, četnosti užívání, druhu tabákového výrobku a účinky nikotinu. Závislost na tabáku dělíme na: *psychickou* (psychosociální) závislost a *fyzickou* (drogovou) závislost (viz. Králíková, 2003, s. 23).

Psychická závislost - vzniká po určité době kouření tabákových výrobků, v našem případě nejrozšířenějším způsobem - kouřením (vdechováním tabákového kouře). Rituály spojené s kouřením kuřák často opakuje, až se pro něj stanou nepostradatelnými a vytváří se psychická vazba. S kouřením obvykle spojuje vyšší aktivitu mozku (nikotin má stimulační efekt), chvíle odpočinku (diskuse u kávy, zvládání stresových situací). Kouření je tedy často spojováno s určitou sociální situací. Z tohoto důvodu se hovoří o tzv. psychosociální závislosti na cigaretě (kouření tabákových výrobků).

Fyzická závislost - je druhým faktorem, který ovlivňuje potřebu kouření. Vzniká individuálně (genetické vybava) a způsobuje ji látka – nikotin. K fyzické závislosti nemusí docházet vždy. Někteří zůstanou jen příležitostními kuřáky bez závislosti na nikotinu i po celý život. Ale většina kuřáků (okolo 80 %) je na nikotinu závislých. Přičemž chemická reakce probíhající v mozku kuřáka je podobná, jako u závislostí na jiné návykové látce (např. heroinu). Nikotin, který se dalšími stovkami chemických sloučenin v tabákovém kouři nachází způsobuje, že po určitém čase návyku na něj se vyvine i fyzická závislost.

Pro orientaci za závislé považujeme osoby, které denně vykouří nejméně 15 cigaret a první cigaretu si musí zapálit do hodiny po probuzení nebo před odchodem do práce (školy).

Nikotin v mozku vyvolává reakce, které přinášejí kuřákovi očekávanou odměnu a vysazení cigaret (nikotinu) se dostaví abstinenci příznaky. Nikotin má prokazatelně mírně stimulační účinky (povzbuzení, uvolnění). Je zde i vliv společenského rituálu kouření a stimulace úst. Návyk obvykle vzniká při dlouhodobějším kouření několika cigaret denně. Nikotin se z kouře do organismu vstřebává přes plíce. Při kouření doutníků (dýmek) se vstřebává v dutině ústní, proto se doutníky nešlukují. Krví se nikotin dostává do mozku, kde způsobí chemické změny. Dochází ke zvýšení koncentrace látky dopamin. Nebezpečné je žvýkání a jiné formy konzumace tabáku. Návykovost je závislá na výši dávky a účinku nikotinu. Z cigarety se do organismu může dostat 1 - 2 mg nikotinu, z doutníků i 10 mg. Nikotin z kouře se vstřebává do organismu velmi rychle a v průběhu deseti sekund působí v mozku, kde vyvolá pocity, které kuřák vnímá a pro které kouří. Žádná z jiných forem konzumace, tak rychle a v takovém množství nikotin do mozku nedodá. Pro téměř okamžitý účinek je kouření cigaret tak rozšířené a jeho účinky velmi nebezpečné. Asi 60 chemikálií obsažených v kouři, se považují za karcinogeny, tedy látky schopné vyvolat některý druh rakoviny (Sananin, 2007, s. 143). Některé obsahuje tabák, jiné se přidávají z důvodu ochucení apod. Kouř obsahuje řadu chemických sloučenin ve formě plynů a tuhých částic. Plynná fáze obsahuje především oxidy a formaldehyd, tuhé částice obsahují nikotin, benzen a dehet, které také ovlivňují lidské zdraví. Jako u každé drogové závislosti, pokud závislá osoba s kouřením tabákových výrobků přestává (odvykací stav), projeví se abstinenci příznaky: neovladatelná (nutkavá) touha po nikotinu, podrážděnost, úzkost (deprese), neschopnost se soustředit, neklid i nespavost. I pokles tepové frekvence (tlaku) a zvýšená chuť k jídlu s následným přibýváním na váze. Příznaky se projevují již po hodinách abstinence. Při léčení (odvykání) jsou nejhorší první 3 dny. Průměrná doba trvání obtíží se udává 3 týdny až 3 měsíce.

3.3.2. Problémy spojené s kouřením

Kouření je u nás nejrozšířenější návyk (naučené chování), kterým se nejčastěji dostává nikotin do těla. Jednou z nejzávažnějších chorob je rakovina plic a dutin (orgánů), právě kterými do organismu proniká tabákový kouř. Vzhledem k tomu, že rakovina může v organismu existovat řadu let, nelze vyloučit riziko jejího vzniku, i když kuřák přestane kouřit. Další z vážných onemocnění jsou choroby srdce (cév) a nádorová nebo vředová onemocnění. Naše lékařské statistiky uvádějí, že na celkovém počtu úmrtí za rok, se podílí vliv kouření až 19 % (Králíková, 2003, s. 16). Denně u nás na následky kouření a pasivního kouření umírá 50 – 60 lidí. Uvedená čísla mnohonásobně převyšují počty úmrtí způsobených alkoholem nebo

dopravními nehodami (viz. nehody pod vlivem alkoholu v tabulce číslo 2 přílohové části). Přesto o léčení není mezi kuřáky velký zájem. To potvrzují i údaje Ústavu pro zdravotnické informace a statistiku ČR (Aktuální informace č.48/2009, s. 7). Za rok 2008 ambulantně bylo v ČR léčeno pouze 1 608 osob, z toho 570 žen. S vedlejší diagnózou závislost na tabáku bylo hospitalizováno 13 755 osob. To potvrzuje závěr, že kouření sice neomezuje život kuřáků (výkon povolání) jako alkohol, ale vyvolává celou řadu jiných onemocnění. Z nich, jako příčiny úmrtí v posledních letech v Jihomoravském kraji, jsou na předních místech nemoci oběhového systému a nádorová onemocnění. Mimo dopady na zdraví kuřáků (nemocnost, těhotné ženy, děti, úmrtí), se vyskytují i problémy v oblasti sociální (práce neschopnost, invalidita, chudoba). Klesající tendence vlivu rodiny (rozvody, neúplné rodiny) na výchovu dětí a malá účinnost prevence kouření zejména u mládeže, spolu s problémy v sociálně vyloučených lokalitách, má za důsledek i zvyšující se počet dětí, které jsou umísťovány do ústavů a dětských domovů (z nich většina i kouří). S vyšší nemocností kuřáků rostou i počty invalidních důchodů. Mimo prostředky vynaložené na nákup tabákových výrobků, kouření způsobuje i další škody. Kouření snižuje produktivitu práce (časové ztráty, nemocnost) a zvyšuje nebezpečí vzniku nehod, výbuchů a především požárů. Rostou náklady na nové vybavení v zakouřených bytech (zařízeních) a jejich údržbu. Zanedbatelné nejsou ekologické škody na rostlinách, životním prostředí a ovzduší. Nehledě na skutečnost, že kuřáci svojí netolerancí často vystavují pasivním účinkům kouření svoje okolí a spoluobčany.

Dílčí závěr:

Závislost na tabáku patří k nebezpečným sociálně patologickým jevům. Nikotin je vysoce toxická látka a nejnebezpečnější alkaloid obsažený v tabáku. Negativní důsledky kouření tabákových výrobků se neprojevují tak rychle a dramaticky, jako u alkoholických nápojů. Ale s ohledem na počty kuřáků (dětí), kteří kouří, jsou důsledky kouření výrazně větší. Kouření je naučená a vědomá činnost, která poškozují zdraví kuřákovi (příčina úmrtí) a ohrožuje i jiné osoby. Kouření cigaret nejrozšířenějšího tabákového výrobku, vyvolává rychlou a jednu z nejsilnějších závislostí na nikotinu, která patří k nejhůře léčitelným. Proto odvykání kouření je problematické a někdy i nemožné. Mimo aktivního kouření je nebezpečné i pasivní kouření. Kouření cigaret je u nás velmi rozšířený jev. Jeho negativní účinky, sociální důsledky, ekonomické škody, bezpečnostní rizika, která s tímto sociálně patologickým jevem souvisí, mají dopady i na celou naši společnost. Z těchto důvodů je důsledkům *kouření* věnována pozornost i v další kapitole.

Ke zdůraznění (připomenutí) všech těchto negativních problémů spojených s kouřením byl den **31. květen** vybrán, jako Světový den bez tabáku.

4. DŮSLEDKY KONZUMACE ALKOHOLICKÝCH NÁPOJŮ A KOUŘENÍ TABÁKOVÝCH VÝROBKŮ

Vláda ČR přijala Národní strategii protidrogové politiky a Akční plán na její realizaci na období 2007 – 2009 (www.drogy.net - protidrogová politika). Mezi přijaté priority patří: chránit děti a mladé lidi před důsledky a škodlivými účinky drog (alkoholu, kouření), snižovat nepříznivé dopady na zdraví a počet úmrtí (zranění) při dopravních nehodách, předcházet sociálním důsledkům a omezovat negativní dopady na hospodářství. Škody způsobené tabákovými výrobky a alkoholem, podle Zákona č. 379/2005 Sb., v platném znění (§ 2, písmeno m) zahrnují:

- poškození zdraví (závažná chronická onemocnění, úrazy a otravy),
- poškození plodu v těhotenství a předčasná úmrtí,
- sociální problémy (zejména ztrátu zaměstnání a rodinné problémy),
- škody způsobené dopravními nehodami, požáry a kriminalitou,
- ekonomické škody související s užíváním těchto látek.

4.1. Zdravotní a sociální důsledky konzumace alkoholu a kouření

Škodlivé užívání alkoholických nápojů a kouření cigaret vede k vážným důsledkům: poškozuje tělesné a duševní zdraví jejich konzumentů. Z důvodu výskytu vyšší nemocnosti a nemocí souvisejícími s požíváním alkoholu a kouřením ztrácejí lidé až 10 % let z produktivního věku. Na závislost na alkoholu v ČR ročně umírá okolo šesti tisíc lidí, především muži. Na následky kouření tabákových výrobků je to několika násobně více (okolo dvaceti tisíc osob). Škodlivé požívání alkoholu a kouření je tedy příčinou řady předčasných úmrtí i špatného zdravotního stavu našich obyvatel.

Alkohol patří do skupiny sedativ, které ovlivňují tělesné funkce (srdeční činnost, dýchání). Velmi rychle na něj vzniká návyk a dochází k závislosti. Za nemoci, které způsobuje alkohol se považují duševní poruchy. Závislost na alkoholu přináší závažná zdravotní rizika pro

jedince především poškození jater (alkohol z 90 % metabolizují játra), mozku, žaludku, slinivky břišní a značné materiální ztráty pro společnost (Češková aj., 2006, s. 160). Dále se jedná o zhoubné novotvary ústní dutiny (žlučových cest), srdeční onemocnění, cévní (mozkové) příhody a otravy. Z tělesných komplikací se vyskytují vředy, záněty a vysoký krevní tlak. Alkohol snižuje rozpoznávací schopnosti, způsobuje poruchy motoriky, což vede častěji k úrazům (pádům) a nehodám zejména v dopravě, které vyžadují delší hospitalizaci. Při průměrné délce hospitalizace v ČR 7,4 dne a minimálních nákladech na 1 den (4 tisíce Kč), lze spočítat vzniklé náklady na léčení. Z psychických problémů se u alkoholiků nejčastěji udává deprese. Při jeho odnětí se dostávají abstinenční příznaky. Alkohol zvyšuje riziko použití násilí, jak vůči sobě (sebevraždy), tak proti jiným osobám a majetku. Při akutní intoxikaci alkoholem je nutno: dehydrovaný organismus zásobit nejlépe studenou vodou nebo ovocným čajem s medem (bylinkové čaje). K tlumení žaludečních obtíží je vhodný silný vývar, rýže a bílý chléb. K snížení alkoholu vhodné potraviny s fruktózou (sladké pečivo, med, banány) i studená sprcha, pohyb na vzduchu (při delším spánku se projeví malátnost). Vždy je nutno zamezit požití kofeinu (kávy) a alkoholu (zatěžují dále vyčerpaný organismus).

Léčba a zvládnutí fyzické závislosti na alkoholu je medicínskou záležitostí. Používá látek zhoršujících snášenlivost alkoholu (Antabus). Náročnější je zvládnutí psychické závislosti. Při jejím překonávání hraje důležitou roli psychoterapie. Léčba osob závislých na alkoholu trvá tři až osm týdnů a je finančně nákladná. Nemoci způsobené alkoholem se zhoršují ve spojení s kouřením. Ze sociální analýzy mládeže např. ve východočeském regionu (Kraus aj., 2004, s. 98) a dotazníkového šetření (929 středoškolských respondentů) vyplynulo, že většina studentů má zkušenost s konzumací alkoholických nápojů 94 % (873 osob) z doby docházky na ZŠ. První zkušenosti s kouřením mělo ve 12 letech „za sebou“ 53 % respondentů. Při vstupu na střední školu (v 15 letech) mělo zkušenost s kouřením 89 % (827 osob). Uvedená zjištění signalizují bezmeznou toleranci naší společnosti nejen vůči konzumaci alkoholu (cigaret) dospělými, ale i dospívajícími a dětmi. Z tohoto hlediska jsou závažné údaje Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti (Tisková zpráva ze dne 26. 3. 2009, s. 2), o spotřebě alkoholu a kouření cigaret mezi mladými lidmi. Alkohol v posledních 30 dnech konzumovalo 52 % českých studentů. Denně v ČR kouří 26 % šestnáctiletých a z nich 8 % je silných kuřáků (denně vykouří více než 11 cigaret). Zpráva potvrzuje i mírný nárůst kouřících dívek. Podle primáře psychiatrické léčebny v Bohnicích Karla Nešpora lidé, kteří požívají alkohol a souběžně kouří podstatně více riskují vznik rakoviny ústní dutiny a jater. Podle jeho výzkumu 37 % kuřáků často konzumuje nadměrné množství alkoholu a polovina závislých na alkoholu zemře i na následky

kouření. Tabákový kouř obsahuje prokazatelné karcinogeny, které mohou v organismu vyvolat vznik rakoviny a poškodit cévy. Kouřením (užíváním tabáku) se do organismu dostávají škodlivé látky z nichž většina má negativní zdravotní důsledky (riziko nádorů, onemocnění srdce). Pobyt dětí v zakouřených prostorách je příčinou vyššího výskytu zánětu průdušek a astmatických záchvatů. Kouření matek (pasivní koření) může negativně ovlivnit vývoj plodu (úmrtí). Kouř dráždí oči, nos a hrdla nekuřáků. U citlivějších lidí vyvolává bolesti hlavy, pocity nevolnosti a závratí. Astmatici (alergici) by se v zakouřeném prostředí neměli vůbec zdržovat. Pasivní kouření zatěžuje srdce a snižuje přísun kyslíku do organismu. K odvykání lze využít poradny (telefonní linky) a náhradní terapie nikotinem. Dnes je řada možností: náplasti, žvýkačky, inhalátory, nosní spray, elektronické cigarety (dýmky), tablety a pastilky. Jejich účinnost se prakticky neliší a kuřák si může sám zvolit náhražku i dávky (dávky od 0 do 24 mg nikotinu). Jejich výhodou je, že jsou volně prodejné. Silní kuřáci je mohou kombinovat s omezováním počtu vykouřených cigaret.

Podle údajů Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR se u nás v roce 2008 (www.uzis.cz) celkem ambulantně léčilo 42 612 uživatelů návykových látek (68 % tvořili muži). Z uvedeného počtu se závislostí na alkoholu léčilo 17 314 mužů a 7 979 žen, celkem 25 293 osob. Na závislost na tabáku to bylo pouze 1038 mužů a 570 žen, tedy celkem jen 1608 osob. Z toho syndrom závislosti na alkoholu byl diagnostikován u 84 nových pacientů. V souvislosti s užíváním psychoaktivních látek bylo dalších 60 300 pacientů hospitalizováno. Z nich substituční terapii absolvovalo 1 375 lidí. Náklady na léčení (hospitalizace) z důvodu alkoholismu a kouření nelze podílově vyjádřit. Celkové výdaje na zdravotnictví za posledních deset let vzrostly ze 119 miliard korun (roku 1998) na současných 259 miliard korun v roce 2009 (7,1 % HDP). Z toho soukromé výdaje občanů včetně poplatků vzrostly z 10,6 miliard korun na 43,5 miliardy korun. V roce 2009 bylo jen v Psychiatrické léčebně v Brně (primariát pro léčení návykových nemocí) podle Výroční zprávy, hospitalizováno a léčeno celkem 777 osob. V doléčovacích ambulancích AT je zaregistrováno celkem 290 pacientů (z toho 100 žen). Z uvedeného počtu je pouze 23 osob (z toho 12 žen) v živé části.

Závažným sociálním problémem v ČR je několik let i vysoká rozvodovost. V roce 2008 připadalo na 52 457 uzavřených sňatků neuvěřitelných 31 300 rozvodů. Z toho v 854 případech byl důvod alkoholismus a v 716 případech nezájem o rodinu. Další statistické ukazatele o trestné činnosti pod vlivem alkoholu a rozvedených (uzavřených) manželstvích uvádí v přílohové části tabulka číslo 3. Statistiky v dalším období budou zkráceným soudním řízením kde se nesleduje důvod rozluky. V témže roce bylo v ČR umístěno 8 159 dětí do náhradní péče

a provedeno 41 446 potratů (tj. 1/3 narozených dětí). Ve městech jsou problémem sociálně vyloučení jedinci a osoby žijících v sociálně vyloučených lokalitách. Zpráva o sociálně vyloučených lokalitách v Brně (Very Vision, 2008, s. 19) uvádí, že ve městě jsou 3 velké oblasti (celkem zjištěno 46 lokalit), ve kterých žije 5 - 12 tisíc osob. V centru města se v uvedených oblastech objevují symptomy: chudoby, nevyhovující bydlení, vysoká nezaměstnanost, závislost na sociálních podporách (53 % Romů) a výskyt užívání návykových látek. Častější jsou v těchto místech zásahy policie (vyšší delikvence) a hasičů (požáry, výbuchy spojené s nelegálním odběrem el. energie a plynu). Městská policie zejména v uvedených lokalitách, každým rokem eviduje rostoucí počty přestupků v pořádku (čistotě). Z celkového počtu 111 386 odhalených přestupků za rok 2009 v Brně (nárůst o 19,2 %) jich bylo spácháno 88 446 v dopravě, 11 656 ve veřejném pořádku a 6 638 v čistotě města. Za uvedené přestupky městská policie uložila pokuty v celkové výši 17,25 milionů korun (www.mpb.cz, statistika 2009). Přestupků spáchaných pod vlivem alkoholu bylo strážníky zaregistrováno 503. Přitom bylo zjištěno, že pokračuje trend snižování věku podnapilých osob a orientace nezletilých na požívání tvrdého alkoholu. Strážníci v Brně asistovali u převozu 1 634 podnapilých osob do protialkoholní záchytné stanice. Tedy o 200 osob více než v předchozím roce (nárůst o 15,7 %). Doprava a pobyt na protialkoholní záchytné stanici (1 den) stojí od 2 do 12 tisíc korun. Z původních 63 protialkoholních záchytných stanic v ČR jich funguje 16. Náklady na roční provoz jedné stanice se pohybují od 3 do 6 milionů korun. Na jediné protialkoholní stanici v Brně se ošetří ročně na 3 tisíce osob pod vlivem alkoholu. V roce 2009 bylo konkrétně ošetřeno (zachyceno) 3 331 osob. Z uvedeného počtu je 2 437 mužů a 894 žen. Celkem 37 zachycených osob bylo nezletilých (34 chlapců a 3 dívky). Podrobnější strukturu přestupků a dopravních nehod spojených s požíváním alkoholu (v Brně) uvádí v přílohové části tabulka číslo 4.

Velmi nebezpečným jevem je nárazová a nadměrná konzumace alkoholických nápojů (cigaret, užívání drog), ve spojení s kriminalitou (ničením majetku, hluk, požáry), při organizaci velkých sportovních a kulturních (protestních) akcí v Brně a v Jihomoravském kraji. Značné jsou ekologické důsledky uvedených akcí na životním prostředí a porostech (ničení, znečištění, odpadky, špatná hygiena aj.). Dalším problémem, který úzce souvisí s konzumací alkoholu a kouřením, je i nadměrné pití kávy. Roční spotřeba zrnkové kávy na jednoho obyvatele v ČR činí okolo 2,5 kg. Jeden nebo dva šálky kávy mohou podpořit aktivitu organismu a jeho bdělost. Na druhé straně zvýšený příjem kofeinu z kávy nebo teinu z černého čaje způsobuje halucinace, které mohou vést k nehodám. Halucinace způsobuje hormon kortizon, který se v organismu vyskytuje v souvislosti s nadměrným přísunem kofeinu (teinu) do lidského organismu. I když

novela Zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami (platná od 1. 7. 2010), dále zpřísňuje možnosti prodeje a konzumace alkoholu (tabáku, kouření) nejedná se o jejich plošné zákazy. Přitom plošné zákazy kouření zdraví prokazatelně zlepšují. Ve Francii byl zaveden zákaz v lednu 2007 a za rok se snížil počet hospitalizací o 15,5 %. V Itálii, kde zákaz již platí od ledna 2005 mají o 11,2 % méně infarktů. Podobné údaje lze vysledovat i při zákazu konzumace alkoholických nápojů na veřejnosti.

4.2. Materiální a ekonomické škody způsobené alkoholem a kouřením

Dlouhodobé statistiky uvádějí (Králiková, 2003, s. 16), že na celkovém počtu úmrtí za rok se podílejí: dopravní nehody 1 %, požáry 2 %, alkohol 5 % a kouření až 19 %. To jsou škody v jistém slova smyslu zbytečné a především nenávratné. Konzumace alkoholu a kouření se podílí na vyšší nemocnosti. V roce 2008 chybělo denně v zaměstnání 111 tisíc mužů a 126 tisíc žen. Z toho jen 6 % bylo práce neschopných mužů a 2 % žen z důvodu úrazů. Celkem bylo 2 221 739 případů práce neschopnosti. Škody, způsobené nepřítomností zaměstnanců na pracovištích a výpadky ve výrobě, se pohybují v miliardách korun. V roce 2009 sice došlo k celkovému poklesu počtu práce neschopných u našich obyvatel (o 13 %) i celkového počtu prostonaných dnů. Ale na druhé straně se zvyšuje průměrná doba práce neschopnosti z 38 na 49 prostonaných dnů (ÚZIS ČR). Podle Statistické ročenky z oblasti důchodového zabezpečení (www.cssz, 2009, s. 124) bylo k 31. 12. 2008 v ČR celkem 533 768 osob s plným nebo částečným invalidním důchodem, kterým stát za rok vyplatil 57 miliard korun. Další 3 miliardy vyplatil na 47 754 sirotčích důchodech. Podle výzkumu kouření provedeného v závěru roku 2008 v ČR (Csémy aj., 2009, s. 41) téměř 50 % kuřáků vynaloží týdně na cigarety částku v rozmezí 101 až 300 Kč. Více jak 25 % kuřáků uvádí částku v rozmezí 301 až 500 Kč avšak silní kuřáci i více. Většina kuřáků (63,2 %) se pokouší své závislosti zbavit sama.

Konkrétní výdaje konzumentů na nákup (spotřebu) alkoholických nápojů a tabákových výrobků, je s ohledem na nelegální nákupy nemožné přesně vyjádřit. Ale statisticky jsou pořád vyšší (podíl 3 %), než výdaje domácností vynakládané na zdraví (2,7 %) a vzdělání (0,5 %). Celní správa ČR ve Výroční zprávě za rok 2008 (www.cs.mfcr.cz, s. 27-29) uvádí, že výnos ze spotřební daně z lihu a alkoholických nápojů přinesl do státního rozpočtu necelých 11 miliard korun (z toho lihoviny 7mld, víno 336 mil. a pivo 3,6 mld. Kč) u tabáku 37,5 miliardy korun. Zpráva zdůrazňuje, že roste nelegální obchod (výroba, pašování, prodej) s alkoholem a tabákem.

V roce 2008 bylo odhaleno 436 případů nelegálního obchodu s alkoholem, s únikem na cle a daních 71 milionů korun. Celkem bylo zajištěno více jak 1,1 milionů litrů alkoholu. Potvrdil se trend domácí nelegální výroby lihu (tzv. garážové pálenice), kde produkce činí až 6 tisíc litrů lihu měsíčně. U tabáku celní orgány ve 333 odhalených případech nelegálního obchodu zajistily více než 71 milionů kusů cigaret a 160 tun tabáku (únik na cle a daních ve výši 396 milionů Kč). V nelegálních výrobnách bylo dále v ČR zajištěno 24 milionů kusů cigaret a dalších 71 tun tabáku. Správa odhaduje nelegální prodeje (pašování) ve výši 10-15 %. Rakousko uvádí podíl nelegálně prodaných cigaret na trhu v roce 2007 přes 17 % a Velká Británie dokonce 20 %.

Další oblastí, kde vznikají velké materiální škody u nichž HZS Jihomoravského kraje často působí, jsou nehody v dopravě a odstraňování jejich následků (až 20 % zásahů). I zde můžeme vysledovat nezanedbatelný podíl alkoholu (kouření) na jejich vzniku. V roce 2008 bylo jen na území Jihomoravského kraje (Statistická ročenka Jihomoravského kraje, 2009) šetřeno 14 174 dopravních nehod se škodou 709 milionů korun. Při nehodách bylo v kraji 99 osob usmrceno, 340 osob těžce a 2 443 lehce zraněno. Pod vlivem alkoholu bylo způsobeno 580 nehod. Policie České republiky v roce 2009 šetřila celkem 74 815 dopravních nehod (www.policie.cz/statistika, 2010, s. 1-5) s odhadnutou hmotnou škodou 4,98 miliardy korun. Při nehodách bylo 3 536 osob těžce zraněno, 23 777 zraněno lehce. Celkem bylo usmrceno 832 osob (počet zemřelých do 24 hodin po nehodě). Přitom počet zemřelých do 30 dnů po dopravní nehodě, se dlouhodobě pohybuje okolo další stovky osob. Policie eviduje 5 725 nehod zaviněných pod vlivem alkoholu (podíl 8,1 %). Při dopravních nehodách způsobených pod vlivem alkoholu bylo 123 osob usmrceno (tj. 14,9 %) a dalších 2 658 osob bylo zraněno. Vývoj počtu usmrcených je nepříznivý (nejvyšší od roku 2002). Při běžných kontrolách řidičů bylo v roce 2009 zjištěno 13 298 případů řízení pod vlivem alkoholu (o 5 tisíc víc než v r. 2008) a 1145 případů řízení pod vlivem návykové látky. Policie eviduje 10 478 případů, kdy viník dopravní nehody z místa ujel (zemřelo 14 osob, 871 zraněno). Jedním z důvodů bude zřejmě i řízení pod vlivem alkoholu (drog). Při nehodách zaviněných řidiči nedáním přednosti chodci na přechodu zahynulo v roce 2009 celkem 16 chodců (z toho 5 dětí) a 953 jich bylo zraněno. Na druhé straně chodci zavinili 1 304 dopravních nehod (203 jich bylo pod vlivem alkoholu). Děti zavinily celkem 451 dopravních nehod. Počty dopravních nehod v ČR za 10 let a jejich následky uvádí v přílohové části tabulka číslo 2.

Z rozboru příčin nehod vyplývá, že na předním místě je: nevěnování potřebné pozornosti řízení, vliv alkoholu, kouření nebo telefonování za jízdy. Často musejí hasiči zasahovat u požárů vozidel. Požáry vznikají jak při dopravních nehodách (závady na elektroinstalaci, netěsnost

palivové soustavy, pohon LPG), tak i nedbalostí provozovatelů vozidel při jízdě (údržbě, opravě). K nedbalostem řidičů (osádek vozidel) patří i kouření, odhození nedopalků a vznícení plynových zapalovačů. V poslední době roste počet úmyslně zapálených vozidel (budov) z důvodu pomsty a pojišťovací podvody. Přitom rostoucí počet pojišťovacích podvodů (evropské statistiky uvádějí jejich 15 – 25 % podíl) představuje jak kriminální, tak i ekonomický problém. Nejčastějšími podvody jsou právě nehody (krádeže) vozidel, úmyslné požáry průmyslových budov (zásob) a automobilů. Nárůst odhalených pojistných podvodů (požárů) v roce 2009 potvrzují i naše pojišťovny. Česká pojišťovna v roce 2009 odhalila 731 podvodů za 234 milionů korun a Kooperativa 341 pojistných podvodů za 121,5 milionů korun (nárůst 18 %). Opatření ke zvýšení bezpečnosti v dopravě jsou dále rozpracována v textové příloze číslo 1.

Trestná činnost a přestupky související s provozem motorových vozidel a spáchaných pod vlivem alkoholu patří mezi nejčastěji projednávané trestné činy (přestupky) u soudů a obecních úřadů. Od 1. 7. 2006 byl podstatným způsobem novelizován Zákon o silniční dopravě (č. 226/2006 Sb.) a provedeny odpovídající změny v Trestním zákoníku s cílem přísněji postihovat neukázněné řidiče a zvýšit bezpečnost v dopravě. Od 1. 1. 2010 se v novém Trestním zákoníku (č. 40/2009 Sb.) zmírňují postihy pro návykové látky a řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, které je opět posuzováno jen jako přestupek. Ke dni 31. 12. 2009 bylo celkem ve věznicích Vězeňské služby ČR umístěno 2 376 obviněných a 19 370 odsouzených (18 197 mužů, 999 žen a 174 mladistvých), což je nárůst o 1244 osob. Pobyt ve věznicích mimo požadavky na státní rozpočet, vězeňskou službu, přináší i ekonomické ztráty, které dále zhoršují naši bilanci v podmínkách krize. Podrobné ukazatele o trestné činnosti (v ČR za 5 let) je uveden v přílohové části v tabulce číslo 3.

Kromě materiálních škod v důsledku havárií a výbuchů (požárů) jsou časté i trestné činy pod vlivem alkoholu (8 715) a návykových látek (472) a trestné činy z nedbalosti (kouření, otevřený oheň), kde vznikají další sekundární škody na majetku a zdraví. Zúčastněné osoby jsou trvale nebo dočasně vyřazeny z práce což má dopad na materiální (sociální) situaci jejich blízkých a ekonomiku. Škodu vzniklou předčasným úmrtím jedné osoby, např. při dopravní nehodě, vyčíslilo Centrum dopravního výzkumu na 10 milionů Kč. Průměrná škoda na jednu dopravní nehodu se uvádí 50 tisíc Kč (dnes se PČR přivolává k nehodám se škodou nad 100 tisíc Kč). Další škody vznikají ve výrobě (dopravě) vlivem výpadku v produkci, z důvodu likvidace následků nebo obnovou původního stavu. Velké škody vznikají v souvislosti s nízkou úrovní (nemožností) vymáhat uložené pokuty (poplatky za léčení), zejména od řidičů a bezdomovců. Z výroční zprávy Protialkoholní stanice v Brně vyplývá, že za rok 2009 bylo uhrazeno pouze 39

% předepsaných poplatků za pobyt (ošetření) a celková dlužná částka činí více než 11 milionů korun. Dalších 484 tisíc korun dluží občané za vyšetření krve na přítomnost alkoholu.

Mimo alkohol a tabákové výrobky zákon zakazuje osobám do 18 let prodávat i tabákové potřeby (cigaret. papírky, benzínové a plynové zapalovače, zápalky, podpalovače). Právě jejich používání a snadná dostupnost ve spojení s kouřením, jsou častými příčinami vzniku požárů, které způsobují další škody i nevratné ztráty a poškozují životní prostředí. Při požáru (svíčka, kouření) dne 19. 12. 2009 zemřeli v Brně 4 lidé z toho dvě děti. Dne 7. 2. 2010, při hře se zapalovačem způsobily požár bytu v Brně Zábrdovicích děti ve věku 4 a 9 let. Hasiči při požáru evakovali 9 osob a vznikla škoda za 900 000 Kč. Dne 18. 2. 2010 zemřel školák (12 let, ZŠ Břeclav), který experimentoval s plynem do zapalovače.

Pro úspěšnost zásahů HZS při událostech, které ohrožují zdraví (životy), majetek a životní prostředí je nutno mít k dispozici: odpovídající právní prostředí, vysoce účinný záchranný systém, odborně připravené záchranáře (hasiče), moderní techniku (hasební, signalizační a technické prostředky), účinný preventivně výchovný systém spojený s přípravou obyvatelstva a zejména se musí promítat do zaměření preventivně výchovné činnosti PVCČ). S ohledem na skutečnost, že opatření z Národní strategie protidrogové politiky (Akčního plánu) nepřinesla požadované výsledky, musí „zákonodárná a výkonná“ moc k naplnění výše uvedených cílů přispět tím, že:

- zkvalitní úroveň přijímaných zákonů (nařízení) a zajistí jejich trvalejší platnost, sjednotí celní (daňové) předpisy a různá omezení s ostatními zeměmi EU, podpoří nové trendy v modernizaci složek HZS a zachování jejich početních stavů,
- přijme účinná opatření k prodeji (propagaci) a konzumaci alkoholických nápojů a tabákových výrobků na veřejnosti (parky, zastávky, stadiony, doprava, auta),
- zpřísní (zamezí) požívání alkoholických nápojů (kouření) ve státních (obecních) úřadech, budovách, zřízeních (školských, zdravotnických, sociálních) a jejich okolí,
- omezí dostupnost alkoholu a tabáku, zřízením licencovaných obchodů (prodejců) a výrazně omezí alkohol (kouření) při sportovních (kulturních, společenských) akcích s účastí mládeže a zakáže sponzorování akcí výrobci alkoholu a cigaret,
- obecně prospěšné práce zaměří na obnovu zničeného majetku (zařízení) a zlepšení (ochranu) životního prostředí (tzn. na obecně prospěšné tresty i za přestupky),

- výnosy z alkoholu (tabáku) a vybrané pokuty převede na PVČ a léčení závislosti na alkoholu, tabáku nebo jiných drog (odvykací pomůcky, léky, programy apod.),
- odpovědné orgány (organizace) budou vyžadovat dodržování zákazů, při opakovaném porušení přistoupí k odebrání živnostenských oprávnění (licencí) k prodeji nebo provozování sportovních, kulturních zařízení, provozoven a heren.

Dílčí závěr:

S konzumací alkoholických nápojů a kouřením se setkáváme skoro denně a při všech společenských příležitostech. V práci u HZS, při zásazích u havárií a požárů vozidel se potvrzuje, že velmi rozšířené požívání alkoholu a kouření má negativní dopady. V jejich důsledku vznikají značné materiální a ekonomické škody i úmrtí. Přitom konzumace alkoholu a kouření společnosti přináší větší škody, než jsou výnosy státu z alkoholu a tabáku. Úplný zákaz požívání alkoholických nápojů (kouření) není v současné době asi reálný. Důsledná kontrola přijatých opatření (včetně represí), plné využití platných (novelizovaných) zákonů a norem (místních vyhlášek) může zlepšit současnou neutěšenou situaci.

Z hlediska preventivně výchovné činnosti u výkonných stupňů řízení (vedení) mohou být efektivní a účinná pouze ta konkrétní opatření, (zaměřená diferencovaně na skupiny obyvatel, pracovní kolektivy) realizovaná v domácnostech a na pracovištích (u složek HZS, v dopravě, základních a středních školách), která vycházejí z analýzy místní situace (potřeb) a možností zainteresovaných složek nebo institucí (zařízení, škol).

K jejich dalšímu rozpracování a realizaci na konkrétní podmínky je nezbytné:

- znát možné fyzické a psychické důsledky konzumace alkoholu (kouření) na lidský organismus, pochopit rizika škodlivého požívání alkoholu (kouření), jejich důsledky a nutnost proti jejich zneužívání aktivně působit,
- rozpoznat chování osob, které jsou pod vlivem drog (projevy abstinčních příznaků), umět jim poskytovat pomoc, když zkolabují nebo při léčení závislosti,
- průběžně sledovat (vyhodnocovat) příčiny a motivy vzniku nehod (havárií, požárů), přijímat preventivní i aktivní opatření k jejich odstraňování, včetně prezentace jejich důsledků veřejnosti ve školách a sdělovacích prostředcích,
- navrhovat (provádět) reálná a účinná opatření pro domácnosti, dopravu a práci s mladou generací,

- na stanicích jednotek HZS vypracovat zásady a postupy k předcházení vzniku mimořádných událostí (nehod, požárů) a metodické pomůcky (návody, listy), jak postupovat při jejich vzniku a odstraňování (likvidaci) jejich následků.

K přijímání účinných opatření k omezení spotřeby (alkoholu, tabáku) a ochraně, zejména zaměstnanců, (mladých lidí) je nutno mít k dispozici i informace o možnostech (technických prostředcích) jejich diagnostikování (přítomnosti v organismu), příznacích závislosti na nich (abstinenčních příznacích) a možnostech jejich léčení. U výkonných pracovníků HZS a řidičů z povolání (vozidel s právem s přednosti v jízdě) je třeba mimo kontroly jejich odborné (zdravotní, psychické, tělesné) způsobilosti, zpravidla zjišťované testy, v širší míře využívat testery na alkohol (drogy, kouření) s cílem zamezit výkonu práce (řízení, obsluhy zařízení) pod vlivem psychoaktivních látek a tím účinněji bránit vzniku nehod, požárů a úrazů. Ve spolupráci s praktickými lékaři (psychologem) je třeba sledovat vliv pracovních podmínek (prostředí) na četnost (míru) práce neschopnosti u hasičů, záchranářů a specialistů. Zajistit dodržování preventivních prohlídek (účast na rehabilitacích) s cílem předcházet nemocem z povolání, případně úrazům a traumatům ze zásahů, které bývají spojeny se zraněními (škodami) nebo i ztrátami na životech při vlastním výkonu činnosti v HZS nebo ve Sborech dobrovolných hasičů.

4.3. Alkohol a kouření jako příčina požáru

Osoby závislé na alkoholu nebo pod vlivem alkoholických nápojů způsobují svým jednáním, ať již úmyslným nebo z nedbalosti, (kouření, používání otevřeného ohně) velký počet požárů, u kterých s ohledem na svůj stav nejsou schopny docenit jejich důsledky (způsobené škody) nebo zamezit jejich rozšíření na další objekty. Každoročně roste počet úmyslně založených požárů, kde je podíl požárů založených pod vlivem alkoholu nebo patologickými žhářii obtížně zjistitelný. Je to dáno především skutečností, že hasiči nejprve musí zachraňovat životy (hodnoty), uhasit požár a teprve pak je možno zjišťovat příčiny jeho vzniku. Nehledě na skutečnost, že více než polovina ročně zjištěných požárů zůstává každoročně neobjasněna.

Na druhé straně je kouření jednou z častých příčin požárů s tragickými následky, které specialisté a vyšetřovatelé HZS sledují. V letech 2003 – 2007 způsobilo v ČR kouření 4 578 požárů (tj. 4 % všech požárů), které si vyžádaly úmrtí 102 osob (15 % všech úmrtí). Další 415 osob bylo při požárech zraněno a majetkové škody přesáhly 330 milionů korun. V roce 2008 bylo kouřením způsobeno 832 požárů (3,97 %), usmrceno 11 osob, zraněno 74 osob a škoda

činila 40,5 milionů Kč. Přičemž celková přímá škoda způsobená požáry v celé České republice dosáhla 4,2 miliardy korun. Statistiku požárů a škod jimi způsobených v Jihomoravském kraji v letech 2005 až 2009 uvádí v přílohové části tabulka číslo 5. Teoretický rozbor základních motivů zakládání požárů a nejčastější příčiny požárů v domácnostech, v přírodě a u motorových vozidel (při dopravních nehodách), jsem rozpracoval do textové přílohy číslo 2.

Z tiskové konference Generálního ředitele HZS ČR ze dne 26. 1. 2010 (Vykoukal, 2010, s. 2) a zveřejněné Statistické ročenky ČR za rok 2009 (www.hzscr.cz) vyplynulo, že jednotky požární ochrany (PO) v roce 2009 zasahovaly u 105 514 mimořádných událostí. Nejvyšší podíl (45 % zásahů) byl u technických havárií a pomoci, kde bylo celkem 47 412 událostí. Požáry tvořily 18,6 % a zásahy u dopravních nehod pak 18 % zásahů z celkového počtu událostí, kde jednotky požární ochrany zasahovaly. Jednotky likvidovaly celkem 19 681 požárů. Oproti roku 2008 vzrostl počet úmyslně založených požárů (o 116) na celkem 1741 případů (tj. 8,8 % podíl). Při požárech v ČR zemřelo 117 osob, 980 jich bylo zraněno a 5 203 evakuováno. Nejtragičtější následky měly požáry v domácnostech a obytných domech celkem 2 471 (celkový podíl 12,2 %), kde bylo usmrceno 62 osob (52,9 % všech obětí) a zraněno 442 osob tj. 45,2 % osob zraněných při požárech. Způsobené škody v domácnostech přesáhly 373 milionů Kč. Jde o nejvyšší škodu způsobenou v domácnostech za posledních 13 let. I zde byl jednou z příčin alkohol, kouření a požáry způsobené dětmi. Přímé škody při požárech v ČR dosáhly 2,169 miliardy Kč. Včasnými zásahy a nasazením jednotek HZS se podařilo uchránit hodnoty (majetek) v celkové výši 9,074 miliard Kč.

Při rozboru požárů podle příčiny a činnosti, jich v ČR vzniklo úmyslným zapálením 1 719 s přímou škodou 397 milionů Kč. S cílem spáchat sebevraždu vzniklo 22 požárů se způsobenou škodou 8 milionů Kč. Děti do 15 let způsobily v roce 2009 celkem 209 požárů (podíl 1,04 %) s přímou škodou za 35,6 milionu Kč. Kouřením bylo způsobeno celkem 800 požárů (podíl 3,96 %) s přímou škodou 39,6 milionu Kč. Z nedbalosti a nedodržováním protipožárních opatření (směrnic) vzniklo v ČR celkem 2 881 požárů (podíl 14,28 %) s vyčíslenou přímou škodou za 255 milionů korun. Vedle nedbalosti při rozdělování ohně, jsou cigarety nejčastější příčinou lesních požárů. Lesních požárů v roce 2009 vzniklo 514 se škodou 27,5 milionu Kč. Lesní požáry patří, jak z hlediska lokalizace, tak vlastní likvidace požárů s ohledem na jejich častou nedostupnost (terénní) k těm nejsložitějším.

Jednotky požární ochrany dále zasahovaly celkem u 19 004 dopravních nehod, kde bezprostředně zachraňovaly 2 970 osob. Při vlastních požárech v dopravě byl zaznamenán sice celkový pokles obětí, ale přesto při nich zemřelo 26 osob (r. 2008 uhořelo 42 osob) a 166 jich

zranily plameny. Požáry v dopravě způsobily škody za 435 milionů Kč. Dopravní nehody se podílely 18 % na celkovém počtu zásahů jednotek požární ochrany. I zde můžeme vysledovat jako příčinu vliv řízení pod vlivem alkoholu (viz. stat'. 3.2). I přes masové působení sdělovacích prostředků a upozornění PČR, že obsahem běžných kontrol na silnicích bude i dechová zkouška na přítomnost alkoholu, je situace v roce 2010 následující: v lednu bylo při namátkových kontrolách PČR odhaleno 832 řidičů, kteří před jízdou požili alkoholické nápoje. Za leden a únor řidiči pod vlivem alkoholu způsobili 525 nehod (podíl 4,86 %) 4 osoby byly usmrceny a 181 osob zraněno. Téměř 20 % celkového počtu tvořilo 2 043 nehod, od kterých viník z místa dopravní nehody ujel a to i přesto, že nový Trestní zákoník pro tyto řidiče zpřísnil výši trestů až na 5 let.

Nárůst o 1 % byl zaznamenán i u planých poplachů, kterých bylo celkem 8 251 případů tj. 7,8 % celkového počtu hlášených událostí hasičskému sboru. Jednotky požární ochrany v roce 2009 při zásazích u požárů, dopravních nehod a technické pomoci (živelných pohromách aj.) bezprostředně zachránily 9 699 osob a dalších 24 545 evakovaly z ohrožených prostorů. Při zásazích zemřel jeden dobrovolný hasič a celkem 418 profesionálních a dobrovolných hasičů bylo při zásazích a poskytování pomoci zraněno. V průběhu kalendářního roku bylo HZS ČR provedeno 12 945 kontrol dodržování povinností stanovených požárními předpisy o Požární ochraně. Pouze při 5 748 kontrolních akcích tj. ve 44,4 % případů nebyly orgány státního požárního dozoru zjištěny závady. Z uvedeného vyplývá, že naopak u 55,6 % kontrol, nedostatky v požární bezpečnosti a v porušení požárních předpisů zjištěny byly, což svědčí o úrovni preventivní a kontrolní činnosti u kontrolovaných subjektů. Požáry a jejich podíl podle jednotlivých odvětví národního hospodářství v České republice, počty obětí, přímé škody a uchráněné hodnoty za uplynulých pět let jsem zapracoval do tabulky číslo 11. Požáry způsobené osobami pod vlivem alkoholických nápojů, kuřáky a dětmi, které při kouření (používání výrobků ke kouření), ať již z nedbalosti nebo úmyslným zapálením (případně i patologickými žháři), se významným způsobem podílejí na počtu požárů vzniklých v ČR i Jihomoravském kraji (JmK). Návrh opatření, která mohou přispět k vyšší bezpečnosti v dopravě (včetně závěrů První světové konference o bezpečnosti silničního provozu v Moskvě 20. 11. 2009) a k vyšší prevenci s cílem bránit vzniku požárů ve sledovaných oblastech, je uveden v textové příloze číslo 2.

Mimo prováděné preventivní a běžné kontroly v dopravě, na pracovištích na přítomnost alkoholu (kouření, drog, otevřeného ohně) a dodržování požárních předpisů, je nutno v širší míře využívat testery k zjišťování jejich přítomnosti drog u osob a požární hlásiče, zejména v bytech

(bytových domech) a v budovách (zařízeních), které jsou delší čas bez dozoru. Jedním z důležitých opatření, které může zabránit vzniku požárů způsobených kuřáky je rozhodnutí EU zavést tzv. RIP cigarety se sníženou schopností zapálit (až o 60 %) okolní hořlavé materiály. Dalším preventivním opatřením je doplnění obalů krabiček cigaret, údaji o nebezpečnosti kouření a množství škodlivých látek v jedné cigaretě (dehet do 12 mg, nikotin 4-8 mg, oxid uhelnatý 10 mg). Toto opatření má přispět k větší informovanosti spotřebitelů, snadnějšímu posouzení škodlivosti jednotlivých tabákových výrobků (značek cigaret) i ke snížení jejich spotřeby. V prevenci lesních požárů může výrazně napomoci úzká spolupráce s Leteckou hasičskou službou, kterou bude provozovat Ministerstvo zemědělství od 15. března do 31. 10. 2010. Provoz přispěje, jak v včasném odhalení a snížení rizika šíření požárů, tak i ke zmenšení rozsahu případných škod. Při vlastním hašení lesních požárů umožní zlepšit koordinaci činnosti a pružnější spolupráci s pozemními jednotkami Hasičských záchranných sborů (HZS) i jednotkami Sboru dobrovolných hasičů (JSDH).

4.4. Úloha HZS v souvislosti s prevencí a řešením vzniku požáru

Úlohu Hasičského záchranného sboru České republiky (HZS ČR), v souvislosti s řešením problematiky požárů, vymezuje Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky v platném znění, kterým byl sbor zřízen. Hlava první zákona stanovuje organizaci, řízení a úkoly HZS. Citovaný zákon v § 1 uvádí, že: základním posláním HZS ČR je *chránit* životy a zdraví obyvatel a majetek *před požáry a poskytovat pomoc* při mimořádných událostech. Zákon uvádí práva a povinnosti jeho příslušníků a další nutné podrobnosti ke služebnímu poměru u HZS ČR.

Z uvedené charakteristiky úlohy sboru vyvstává potřeba charakterizovat: co je to požár a mimořádná událost. Požárem obecně rozumíme nekontrolované hoření hořlavých látek, které je průvodním jevem každého požáru. První převratnou myšlenku o podstatě ohně vyslovil před dvěma sty lety učenec J. Becher, kterou následně rozvinul jeho žák Stahl. Plápolání ohně a stoupající kouř je přivedl na myšlenku, že z hořící látky vychází plyn. Z chemického hlediska je hoření samovolně probíhající oxidačně redukční reakce, při které hořlavá látka reaguje (vysokou rychlostí) s oxidovadlem a přitom se uvolňuje značné množství energie ve formě tepla a světla. Aby došlo k vlastnímu hoření, je k tomu potřeba přítomnosti: hořlavé látky, oxidačního činidla, zdroje zapálení.

V Zákoně č.133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, respektive prováděcím předpisem k uvedenému zákonu, tj. Vyhláškou MV č. 246/2001 Sb., je definován **požár** – jako „každé nežádoucí hoření, při kterém došlo k usmrcení či zranění osob nebo zvířat, ke škodám na materiálních hodnotách nebo životním prostředí. Za požár se považuje i nežádoucí hoření, při kterém byly osoby, zvířata, materiální hodnoty nebo životní prostředí bezprostředně ohroženy.“ Zákon dále stanoví povinnosti ministerstev (správních úřadů), právnických a fyzických osob, působnost orgánů státní správy a samosprávy na úseku požární ochrany a povinnosti jednotek požární ochrany. Smyslem tohoto zákona je vytvořit optimální podmínky pro účinnou ochranu před požáry a poskytování pomoci při živelných pohromách a jiných mimořádných událostech.

Druhy mimořádných událostí se zásahy jednotek požární ochrany jsou především: již definovaný požár, dopravní nehoda, živelná pohroma, únik nebezpečné chemické látky (ropného produktu), technické havárie, technická a technologická pomoc, radiační havárie nebo nehoda, planý poplach a ostatní události.

Dopravní nehoda – je zásah jednotky požární ochrany u mimořádné události dopravě, tzn. kolize dopravních prostředků, která vyžaduje provedení záchranných, vyprošťovacích prací nebo likvidaci následků dopravní nehody. Zásah u dopravní nehody s následným požárem se posuzuje jako požár.

Živelná pohroma – zásah jednotky požární ochrany z důvodu události vzniklé následkem škodlivého působení sil a jevů, vyvolaných plošně přírodními vlivy, které ohrožují životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí (např. povodně, záplavy, deště, vlivem sněhu, námrazy, větrné smrště, sesuvy půdy, zemětřesení aj.), při nichž požární jednotky provádějí záchranné a likvidační práce.

Ostatní mimořádná událost – je zásah jednotky požární ochrany u jiné události, např. epidemie nebo nákaza, zajištění podezřelých zásilek a všechny další zásahy u událostí, které nejsou definovány předchozími druhy zásahů JPO. Jejich přehled a charakteristiky uvádí Statistická ročenka HZS ČR (ročník 2009, s. 39).

Hasičský záchranný sbor ČR tvoří: Generální ředitelství (GŘ HZS), které je součástí Ministerstva vnitra, Hasičské záchranné sbory krajů a Střední odborná škola požární ochrany a Vyšší odborná škola PO ve Frýdku-Místku. Úkoly HZS ČR plní v rozsahu a za podmínek stanovených dalšími zvláštními právními předpisy: Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení v platném znění. Při plnění svých úkolů Hasičské

záchranné sbory spolupracují se státními orgány (správními úřady), orgány samosprávy, právníckými a fyzickými osobami. HZS ČR plní úkoly prostřednictvím HZS krajů (k dispozici je celkem 239 stanic), sbory podniků a ve spolupráci s jednotkami požární ochrany Sboru dobrovolných hasičů obcí (měst).

Hasičský záchranný sbor kraje se z hlediska vnitřní struktury člení na: ředitelství Hasičského záchranného sboru kraje, územní odbory HZS kraje a jednotky HZS kraje.

Hasičský záchranný sbor kraje, v souladu se Zákonem č. 133/1985 Sb., o požární ochraně (§ 26, odstavec 2), v souvislosti s řešením vzniku požárů plní následující úkoly:

- zpracovává koncepci požární ochrany kraje a vykonává státní požární dozor,
- kontroluje plnění nařízení kraje na úseku PO, projednává přestupky a delikty,
- odpovídá za připravenost a akceschopnost jednotek HZS kraje,
- zabezpečuje výstavbu a údržbu objektů pro potřeby HZS,
- řídí po odborné stránce výkon služby v JPO, koordinuje zabezpečení PO v kraji,
- zpracovává podklady pro vydání právních předpisů a materiální a technické zabezpečení jednotek Sboru dobrovolných hasičů obcí,
- soustřeďuje (vyhodnocuje) informace nutné pro zásahy JPO a záchranné práce,
- zabezpečuje statistické sledování požárů a mimořádných událostí na území kraje,
- organizuje odbornou přípravu příslušníků a velitelů SDH a jednotek podniků,
- zpracovává roční zprávu o stavu požární ochrany v kraji a předkládá ji hejtmanovi,
- zabezpečuje preventivně výchovnou činnost (PVČ), propagační a ediční činnost.

Zákon dále stanovuje úkoly na úseku požární ochrany, jak centrálním orgánům, tak i samosprávám, právníckým a fyzickým osobám. Mimoto v § 1, odstavec 2 stanovuje, že každý občan je povinen počínat si tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku požáru, neohrozil život a zdraví občanů a majetek. Při zdolávání požárů, živelných pohrom nebo jiných mimořádných událostech je povinen poskytnout přiměřenou osobní pomoc, nevystaví-li tím vážnému nebezpečí nebo ohrožení sebe nebo osoby blízké anebo nebrání-li mu v tom důležitá okolnost a musí poskytnout i potřebnou věcnou pomoc.

Základní povinnosti fyzických osob zákon o požární ochraně vymezuje v § 17 takto:

- počínat si tak, aby nedocházelo ke vzniku požárů, zejména při používání tepelných, elektrických, plynových a jiných spotřebičů a komínů,
- bezpečně skladovat a používat hořlavé (požárně nebezpečné) látky, nemanipulovat s nimi nebo s otevřeným ohněm či jiným zdrojem zapálení (cigarety, zákaz vypalování porostů apod.),
- plnit příkazy a dodržovat zákazy týkající se požární ochrany a vytvářet ve vlastních (užívaných) prostorách podmínky pro rychlé zdolávání požárů a záchranné práce,
- neprovádět práce, které mohou vést ke vzniku požáru, osobou bez odborné způsobilosti, kterou pro požadovaný výkon práce stanovují zvláštní předpisy,
- oznamovat bez odkladu územně příslušnému HZS každý požár vzniklý při činnostech nebo v prostorech, které fyzická osoba vlastní nebo užívá.

Důležitým úkolem HZS je statistické sledování požárů a mimořádných událostí na území kraje a vyhodnocování příčin jejich vzniku pro PVC. Statisticky nejčastější příčinou vzniku požárů je i v našem kraji nedbalost. Nedbalostí se v souvislosti se vznikem požárů rozumí mimo jiné i kouření, porušování bezpečnostních opatření (pod vlivem alkoholu) a manipulace s otevřeným ohněm. Ze statistik vyplývá, že kouření je ve spojení i s dětmi, významnou příčinou vzniku velkého počtu požárů. Statisticky se odhaduje, že ročně na světě zahyne při požárech vzniklých od hořící (neuhašené) cigarety asi 100 000 lidí (www.firebrno.cz). V podmínkách, kdy je suché (teplé) jarní a letní období dochází často k požárům travnatých porostů a lesů. Většinou se jedná o nezodpovědné osoby (turisty, cyklisty, řidiče), které využívají lesní cesty (les) k procházkám nebo projíždkám. Kuřáci bez ohledu na stav porostů odhazují neuhašené nedopalky (cigarety, zápalky) i přímo do suché trávy nebo hrabanky v lese. Od nedopalků nejčastěji dochází ke vznícení a následnému požáru. Pokud vane vítr, vzniká nebezpečí rychlého šíření požáru i na okolní vzrostlé lesní kultury. Nedopalek, případně vznikající otevřený oheň (lesní práce při kalamitách), je nutno vždy důsledně zhasit. Většina lidí si s sebou bere tekutiny k osvěžení nebo vodu, kterou je nutno nedopalek (ohniště) zalít. Nejbezpečnější prevencí proti lesním požárům je v lese vůbec nekouřit. Přitom kouření a rozdělávání ohně je v lese a jeho blízkosti zákonem zakázáno. Další častou příčinou, mimo úmyslné zapálení, je vznik požárů odhozením nedopalků (zápalek, zapalovačů, žhavého popela) do odpadkových košů a sběrných kontejnerů. Požáry nejčastěji vznikají na zastávkách hromadné dopravy, u velkých

kontejnerových nádob určených pro sběr (třídění) komunálního odpadu. Při požárech sběrných plastových i dřevěných nádob dochází často k rozšíření ohně i na okolí (porost, zaparkované automobily), vlivem vysokých teplot hořícího odpadu v kontejnerech, v nichž převládá papír a obaly z PVC.

Z výše uvedených příkladů, je možno stanovit mimo dodržování zákazů kouření, alespoň minimální zásady pro prevenci vzniku požárů, které je nutno při kouření tabákový výrobků a manipulaci s otevřeným ohněm dodržovat:

- nekuřte (nerozdělávejte oheň) na místech, kde je kouření či manipulace s otevřeným ohněm bezpečnostní tabulkou nebo interními předpisy zakázáno,
- nikdy neodhazujte hořící či nedostatečně uhašené nedopalky (zápalky),
- nekuřte v blízkosti hořlavých materiálů, zejména v uzavřených místnostech, kde hrozí nebezpečí výbuchu,
- neodkládejte hořící cigarety na hořlavé materiály nebo v prostoru s přítomností hořlavých kapalin (látek), nekuřte v situaci, kdy Vám hrozí usnutí (pod vlivem alkoholu),
- nenechávejte cigarety, zápalky a zapalovače v dosahu dětí (za okny motorových vozidel),
- varujte děti před kouřením nejenom ze zdravotního hlediska, ale také z pohledu požární ochrany. Odhozený nedopalek a cigarety (hra dětí se zápalkami, zapalovačem, svíčkou) jsou častou příčinou vzniku požáru.

Dílčí závěr:

Požáry obecně mají v ČR velký podíl na celkovém počtu vzniku mimořádných událostí i na počtu úmrtí a zranění osob, které při nich vznikají. Požáry dále způsobují naší společnosti (jednotlivým odvětvím národního hospodářství) značné materiální a ekonomické škody (sekundární ztráty). Z provedené analýzy a čísel uvedených v kapitole (v příložených tabulkách) je možno učinit závěr, že přítomnost alkoholu a zejména kouření, je častou příčinou (činností), při které nebo v jejímž důsledku požáry vznikají. Požáry způsobené osobami pod vlivem alkoholických nápojů, kuřáky a dětmi, které při kouření (používání výrobků ke kouření), ať z nedbalostí nebo úmyslným zapálením, se významně podílejí na celkovém počtu požárů vzniklých v ČR v průběhu uplynulých let. Z uvedených skutečností vyplývá potřeba pokračovat v aktivní preventivně výchovné činnosti a pro další období, v souladu se závěry bakalářské práce, posoudit i její zaměření pro následující roky. Konkrétní zaměření preventivně výchovné činnosti (*krátkodobé, střednědobé i dlouhodobé*) a úkoly pro PVČ jsou dále rozpracovány v textové příloze číslo 3.

5. POŽÁRY VZNIKLÉ POD VLIVEM ALKOHOLU A KOUŘENÍM NA ÚZEMÍ JIHOMORAVSKÉHO KRAJE

5.1. Fungování HZS ČR a jednotek SDH v rámci kraje

System požární ochrany v celé České republice je založený na vzájemné spolupráci jednotek Hasičského záchranného sboru ČR a jednotek Sboru dobrovolných hasičů obcí (měst). Zřizovatelem HZS ČR je stát. Zřizovatelem jednotek Sboru dobrovolných hasičů obcí jsou obce (města), kterým podmínky zabezpečení požární ochrany v dané obci nařizuje zákon. Není přímo zákonnou podmínkou, aby každá obec měla zřízenou svoji jednotku pro zajištění požární ochrany. Ke splnění této povinnosti postačuje např. smlouva se sousední obcí (městem), která svoji zásahovou jednotku má a je na dostatečné technické úrovni, aby byla schopna zabezpečit splnění všech povinností vyplývajících z podepsané smlouvy (zákona).

HZS Jihomoravské kraje tvoří: ředitelství HZS Jihomoravského kraje (JmK), územní odbory HZS kraje (ÚO Blansko, Brno, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo) a jednotky PO Jihomoravského kraje. V čele HZS Jihomoravského kraje je ředitel, který jedná jeho jménem. HZS kraje dále zřizuje operační a informační středisko, které jsou součástí HZS kraje. Krajské ředitelství HZS - se vnitřně člení na úseky: úsek prevence a civilního nouzové připravenosti, integrovaného záchranného systému a operačního řízení, úsek ekonomiky. A dále na Kancelář krajského ředitele, pracoviště interního auditu a pracoviště kontroly.

Územní odbory HZS JmK - jsou zřízeny pro zabezpečení bezprostředního výkonu státní správy na úseku požární ochrany, plnění úkolů integrovaného záchranného systému (IZS), ochrany obyvatelstva a úkolů na úseku krizového řízení. Místní působnost územních odborů je dána územím, které stanovuje ředitel HZS JmK. Název územního odboru je zpravidla odvozen od názvu města, ve kterém územní odbor sídlí.

Hasičský záchranný sbor kraje a jednotky PO plní úkoly v souladu s již citovanými zákony za přímého řízení krajské ředitele HZS. Úkoly požární ochrany v kraji plní sbor prostřednictvím jednotek požární ochrany HZS kraje, podniků a ve spolupráci s jednotkami Sboru dobrovolných hasičů obcí (podniků).

Jednotka HZS Jihomoravského kraje - je složena z příslušníků hasičského záchranného sboru (příslušník, profesionální hasič) určených k výkonu služby na stanicích HZS kraje.

Jednotka HZS podniku – je složena ze zaměstnanců právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby, kteří vykonávají činnost v jednotce, jako své zaměstnání (zaměstnanec podniku).

Jednotka sboru dobrovolných hasičů obce – je složena z fyzických osob, které nevykonávají činnost v jednotce požární ochrany, jako své zaměstnání.

Jednotka sboru dobrovolných hasičů podniku - je složena ze zaměstnanců právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby, kteří nevykonávají činnost v jednotce požární ochrany, jako své zaměstnání.

Vlastní činnost v jednotce dobrovolných hasičů obce při hašení požáru, provádění záchranných prací, živelných pohromách a jiných mimořádných událostech, se považuje za výkon občanské povinnosti. Zaměstnanci podniků, členové jednotek sboru dobrovolných hasičů obcí a podniků, musí být starší 18 let a zdravotně způsobilí. Předpoklady k přijetí do služebního poměru za příslušníka HZS uvádí § 13 Zákona č.361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Vnitřní organizace a vybavení jednotek, včetně dislokace jednotlivých druhů a kategorií jednotek PO, musí být volena tak, aby území obce a kraje bylo podle stupně nebezpečí zabezpečeno požadovaným množstvím sil a prostředků. A dále bylo zajištěno splnění požadované doby jejich dojezdu na místo zásahu (od 7 do 25 minut) podle Základní tabulky plošného pokrytí, která je uvedena v příloze zákona. Jednotky požární ochrany používají jednotné barevné označení vozidel, lodí a letadel (č. 133/1985 Sb., § 65). Obec zřizuje a spravuje jednotku dobrovolných hasičů obce. Velitel jednotky, po vyjádření HZS kraje k jeho způsobilosti vykonávat funkci, jmenuje a odvolává starosta obce (primátor). Přihlíží přitom k návrhu občanského sdružení působícího na úseku požární ochrany. Právnické nebo fyzické osoby provozující činnosti, které určí HZS kraje, mohou místo hasičského záchranného sboru podniku, zřídit jednotku sboru dobrovolných hasičů podniku. HZS kraje při posouzení vzniku JPO podniků, vychází z výsledku posouzení požárního nebezpečí nebo dokumentace zdolávání požárů. Velitele jednotky, po vyjádření HZS kraje, jmenují a odvolávají právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby. Počet členů a vybavení jednotky SDH podniku stanoví, na základě požárního nebezpečí nebo dokumentace pro zdolávání požárů, Hasičský záchranný sbor Jihomoravského kraje. Obce, právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby, mohou zrušit dobrovolnou jednotku hasičů jen se souhlasem HZS kraje.

K základním úkolům jednotek požární ochrany patří:

- provádět požární zásahy podle příslušné dokumentace PO nebo při soustředění,

- nasazování sil a prostředků k řešení mimořádné události,
- provádět záchranné práce při živelné pohromě a jiné mimořádné události,
- podávat neprodleně zprávy o svém výjezdu a zásahu příslušnému HZS kraje.

Z výše uvedených základních úkolů jednotek požární ochrany vyplývá, že jejich prioritním posláním je příprava a provádění požárních zásahů (záchranných prací) při mimořádných událostech. Ostatní důležité úkoly spojené s koncepční, preventivně výchovnou činností (kontrolní činností) a odbornou přípravou zajišťuje ředitelství a územní odbory HZS, v našem případě Jihomoravského kraje se sídlem ve statutárním městě Brně.

Výkonem služby příslušníků, zaměstnanců podniků a členů zařazených v jednotkách SDH, se rozumí veškerá činnost směřující k předcházení požárů a jejich zdolávání, snižování následků živelných pohrom a jiných mimořádných událostí, včetně zvyšování akceschopnosti JPO. Vlastní výkon služby se člení na *organizační a operační řízení*. Organizačním řízením se rozumí činnost k dosažení stálé technické, organizační a odborné způsobilosti sil a prostředků PO a k plnění výše uvedených úkolů. Operačním řízením se rozumí činnost od přijetí vlastní zprávy o skutečnostech, které vyvolávají potřebu nasazení sil a prostředků PO, provedení zásahu a záchranných prací při živelné pohromě (jiné mimořádné události), do návratu sil a prostředků na základnu nebo stanici. Při zdolávání požárů spolupracují jednotky požární ochrany s Policií a s dalšími orgány (Zdravotnická záchranná služba aj.).

Jednotlivé jednotky SDH jsou rozděleny do šesti kategorií a do kategorie „nezařazené“. Pro každou kategorii jsou stanoveny povinnosti a úkoly, jejichž plnění se vyžaduje při vlastním povolání jednotky k zásahům. Samotné zařazení jednotky do té které kategorie podléhá posouzení z hlediska: jakou technikou je posuzovaná jednotka vybavena, kolik je celkem v jednotce zařazeno příslušníků podle funkcí a jejich dosažená odborná způsobilost pro předepsané funkci, kterou zastávají.

Vysílání jednotlivých jednotek k nahlášeným událostem se provádí podle předem zpracovaného a krajským úřadem vydaného Plánu plošného pokrytí. V Plánu plošného pokrytí jsou jednotky rozděleny do třech stupňů poplachu, které se určují podle počtu ohrožených osob a velikosti zasažené plochy. U Hasičského sboru Jihomoravského kraje je pravidlem, že místní jednotka, je vždy uvedena na prvním místě prvního stupně požárního poplachu. To znamená, že když se jedná o zásah, který se nachází na katastrálním území zřizovatele jednotky (katastrální území obce), tak vyjíždí vždy i místní jednotka, která zahájí prvotní zásah. Následně je nápomocná jednotkám Hasičského záchranného sboru kraje, respektive územního odboru. Velmi

často se pak jednotky Sboru dobrovolných hasičů využívají na dohašovací práce a na monitorování požářiště nebo místa události (nehody) po ukončení hasebního zásahu nebo záchranných prací.

5.2. Statistiky požárů způsobených pod vlivem alkoholu a kouřením

Z dostupných materiálů, výročních zpráv o stavu požární ochrany a rozboru statistik požárů v Jihomoravském kraji, podle příčiny a činnosti při jejich vzniku v letech 2006 – 2008 (viz. přílohová část tabulky číslo 6, 7, 8 a 9) vyplynulo že:

- 55 až 60 % z celkového počtu požárů zůstává neobjasněno (nešetřeno),
- ročně v kraji vznikne okolo 1 070 požárů, které zůstávají neobjasněny,
- v průměru 150 požárů ročně vzniká úmyslným zapálením (podíl 8,3 %),
- děti do 15 let způsobí ročně přes 30 požárů,
- roste počet požárů v důsledku kouření, kterých vzniká v průměru 91 za rok,
- z důvodu nedbalosti ročně vzniká 255 požárů (podíl činí 14 %),
- hasiči za tři roky likvidovali 51 požárů vozidel se škodou 4 miliony korun,
- největší podíl zásahů je požárů z technických závad 267 ročně (podíl 14,65 %).

V letech 2006 až 2008 vzniklo celkem v Jihomoravském kraji celkem 5 538 požárů s přímou škodou 875 milionů korun a uchráněny byly hodnoty za 3,8 miliardy korun. Při uvedených požárech bylo usmrceno 57 a zraněno 369 osob. Děti způsobily 93 požárů (škoda 6,1 milionu Kč) a úmyslným zapálením vzniklo celkem 461 požárů se škodou 133,75 milionů Kč. Kouření způsobilo v kraji za tři roky 273 požáry se škodou za 19 milionů Kč. Celkem nedbalostí a nedodržování protipožárních opatření vzniklo v Jihomoravském kraji 765 požárů s celkovou škodou 177 milionů korun.

V roce 2009 došlo na území Jihomoravského kraje k 8 662 událostem, ze kterých bylo 1 799 požárů. Během roku v kraji proběhlo 113 prověřovacích a 103 taktických cvičení jednotek požární ochrany. Požáry způsobily škody za 126,273 milionů Kč. Zásahem hasičů byly uchráněny hodnoty vyčíslené částkou 739,944 milionů Kč. V Jihomoravském kraji došlo k 27 požárům se škodou nad jeden milion Kč. Podrobnější informace o událostech v kraji a městě Brně jsou uvedeny v tabulce číslo 5 a 6.

Z rozboru kategorií příčin požárů a zveřejněných statistik v Jihomoravské kraji **za rok 2009** (viz. tabulka číslo 10) vyplývá, že z celkového počtu 1799 požárů se způsobenou škodou 126,273 milionů Kč, zůstalo 54,42 % neobjasněno, tedy celkem 979 požárů. Přes vysoké procento neobjasněnosti našťestí přímá škoda těchto požárů činila pouze 7,9 milionu Kč. To znamená, že její podíl na celkové škodě činil jen 6,3 %. Při analýze příčin a činností při vzniku požárů bylo zjištěno, že 110 požárů bylo založeno úmyslně (podíl 6,1 %, škoda 16,9 milionů Kč) a 33 jich způsobily děti do 15 let (1,8 %, škoda 7,1 milionů Kč).

V důsledku kouření vzniklo 113 požárů (podíl 6,28 %, škoda 7,9 milionů Kč) a z **nedbalosti** celkem 302 požárů (podíl 16,8 %), s přímou škodou 28,6 milionu Kč. V důsledku technických závad vzniklo na území Jihomoravského kraje 287 požárů (podíl 15,95 %) s celkovou škodou 51,5 milionu Kč. Při zásazích u dopravních nehod (s požárem) HZS kraje likvidoval 15 požárů vozidel s celkovou škodou 4 miliony Kč. Při požárech v roce 2009 v Jihomoravském kraji zemřelo 19 osob a 106 jich bylo zraněno plameny. Kouření a děti do 15 let způsobily 146 požárů s přímou škodou za 15 milionů Kč. Tato negativní statistika pokračuje i v roce 2010. Dne 7. 2. 2010, při hře se zapalovačem, způsobily požár bytu v Brně Zábřevicích děti ve věku 4 a 9 let. Hasiči při požáru evakovali 9 osob a vznikla škoda za 900 000 Kč. Dne 9. 2. 2010 hasiči v Hodoníně likvidovali požár nelegální palírny alkoholu. Popálen byl její majitel. Dne 18. 2. 2010 zemřel školák (12 let, ZŠ Břeclav), který experimentoval s plynem do zapalovače. Podrobnější údaje o požárech, podle příčiny a činnosti při jejich vzniku, včetně způsobených škod a ztrát na životech, za roky 2006 až 2009, jsou dále rozpracovány v přílohové části v tabulkách číslo 7 až číslo 10.

Zanedbatelné nejsou i ekologické škody, které vznikají při nehodách (vandalismem) na rostlinách a životním prostředí. K nim přispívají kuřáci svojí netolerancí a vystavováním účinkům pasivního kouření nekuřáky. Pro nekuřáky jsou nebezpečné i látky, které se uvolňují z oblečení, které měl člověk na sobě v prostředí, kde se kouří i pobyt v místnostech, kde se opakovaně kouřilo. Zdi a zařízení (koberce, záclony, závěsy, sedací soupravy) nasávají nebezpečné látky a později je zase uvolňují (výzkum Univerzity Berkeley, Kalifornie, USA).

Uvedená čísla signalizují, že zejména v domácnostech a v dodržování protipožárních směrnic (zákonů) se za uplynulých pět let situace nezlepšuje. Naše preventivně výchovná činnost sice vychází ze Zaměření PVC, které vypracovává Ministerstvo vnitra - GŘ HZS ČR. Ale centrální orgány se zaměřují na střednědobé a dlouhodobé období, propagační a ediční činnost na úseku požární ochrany. Konkrétní zaměření a Plány PVC na našich stupních (kraj, město)

musí vycházet z konkrétních podmínek, situace v požární bezpečnosti jednotlivých lokalitách a vyhodnocené situace u jednotlivých Územních odborů nebo stanic.

V tomto smyslu je nutno usměrnit Preventivně výchovnou činnost u našeho Územního odboru HZS v Brně zaměřit na: objasňování příčin požárů v kraji a zejména ve statutárním městě Brně, kde jejich podíl v roce 2009 činil 36,8 % všech požárů vzniklých v kraji.

Dílčí závěr:

Z uvedeného textu, dostupných statistických údajů a závěrů BP vyplývá, že roste úloha i podíl jednotek HZS Jihomoravského kraje při řešení problematiky na úseku požární ochrany obyvatel, zásahů u požárů a pomoci při řešení mimořádných událostí. Potvrdila se potřeba pokračovat u HZS JmK v preventivně výchovné činnosti. Tu pro další období usměrnit v souladu s tendencemi vývoje v Brně a kraji. K jejímu plánování a realizaci je nutno více využít i poznatků, získaných z oblasti vlivu alkoholu a kouření (podílu dětí), jako příčiny vzniku požárů a způsobených škod. Realizace opatření z plánů PVČ musí spočívat v bezprostředním kontaktu příslušníků HZS s veřejností, obcemi a organizacemi (školy, občanská sdružení, pojišťovny). Zaměřit se na skupiny obyvatel (kuřáky, řidiče, děti, domácnosti), na 2.stupeň ZŠ a středoškolskou mládež (50 % středoškoláků kraje studuje v Brně). Zapojit je v Brně možno i vysoké školy (fakulty - pedagogická, sportovních studií, právnická) při realizaci úkolů PVČ. Další možností je širší využití sdělovacích prostředků a působení na širokou veřejnost ukázkami techniky a prezentací výsledků jednotek PO.

5.3. Konkrétní případy z praxe

V této části práce uvádím některé konkrétní příklady zásahu u požárů (viz. tabulka číslo 12) na území Jihomoravského kraje v letech 2005 až 2009 s popisem: situace na místě nehody, příčiny vzniku požáru (kouření, alkoholické nápoje, úmysl, nehoda) a způsobených škod. S ohledem na skutečnost, že v některých případech se jedná o případy vyšetřované PČR a zpracovaná tabulka (č. 12) obsahuje konkrétními data o zemřelých osobách (celkem 95 případů úmrtí), jsou některé údaje v této tabulce s ohledem na zveřejnění vynechány.

1. Požár budovy, 27.10.2009, ul. Vídeňská, Brno

V pravé poledne byl na tísňovou linku oznámen výbuch v obytném domě na ul. Vídeňská. Operační důstojník vyslal k zásahu jednotky ze třech požárních stanic (BVV, Starý Lískovec, Lidická). Po příjezdu na místo zásahu bylo průzkumem zjištěno, že se jedná o výbuch v rekonstruované hospodě, která je v přízemí obytného domu. Vlivem výbuchu došlo k následnému požáru a bylo podezření, že může dojít k zřícení zasaženého objektu. V průběhu hasebního zásahu byla nalezená popálená jedna osoba ženského pohlaví, které byla poskytnuta okamžitá předlékařská první pomoc. V jednom z pokojů byla nalezena hořící svíčka u postele a otevřená propanbutanová láhev připojenou ke kuchyňskému sporáku.

Závěr: událost byla ukončena jako úmysl, k výbuchu došlo při zapálení cigarety v prostoru naplněném plynem z láhve na propanbutan. Zraněná žena podlehla svému zranění.

2. Požár rodinného domku, 29.6.2010, Tvarožná

V brzkých ranních hodinách byl oznámen požár rodinného domku v obci Tvarožná. K místu zásahu vyjely jednotky z požárních stanic Pozořice, Slatina a Lidická a pak jednotky sboru dobrovolných hasičů z obcí Pozořice, Tvarožná, Šlapanice, Sivice, Mokrá, Hostěnice a ostatní složky IZS. Již při jízdě na místo zásahu bylo vidět, že se jedná o požár v rozvinutém stádiu, plameny byl zasažený celý objekt. Při hasebních pracích bylo nalezeno tělo mužského pohlaví, jednalo se o majitele domku. V objektu bydlel sám a byl lehce imobilní. Právě tato skutečnost vedla k závěru při vyšetřování příčiny vzniku tak rozsáhlého požáru.

Závěr: událost byla ukončena jako nedbalost, k požáru došlo od nedopalku cigarety pod postelí majitele domku a k následnému vzplanutí nepořádku kolem popelníku.

3. Požár ubytovny, 25.5.2008, ul. Trnkova, Brno

Ve 21:39 hod byl oznámen na tísňovou linku 112 požár nad Zetorem na ul. Trnkova. Požár objektu truhlárny, který byl svépomocně přebudován na ubytovnu, která v inkriminovanou dobu nebyla zkolaudovaná pro účely bydlení. Na likvidačních pracích a následném dohašování se zúčastnilo celkem 16 jednotek PO ve spolupráci s ostatními složkami IZS. Již při likvidaci požáru a jeho následků byly převezeny do nemocnice na další ošetření 4 osoby s popáleninami a s dýchacími obtížemi. Všichni obyvatelé nelegální ubytovny jevily známky požití většího množství alkoholu, proto i komunikace a upřesňování celkového počtu ubytovaných bylo tímto

značně ztížené a celkové počty se několikrát měnily. Na místě byly nalezeny 3 oběti tohoto požáru.

Závěr: již při samotném hašení požáru zjistili zástupci Policie ČR a oddělení zjišťování příčin požáru HZS ČR fakta vedoucí k závěru, že tento požár byl založený úmyslně rozlitím hořlavé látky v objektu a kolem něho při hádce a následné roztržce pod vlivem alkoholu.

4. Požár dřevěné chaty, 4.1.2006, Letovice – Třebětín 22

V brzkých ranních hodinách byl oznámen na linku 150 požár dřevěné zahradní chaty s podezřením na skutečnost, že by se v tomto objektu měla nacházet osoba. K požáru vyjela místní jednotka SDH z Letovic a jednotka HZS z Blanska. Již při příjezdu byla celá chata v plamenech a tak bylo zahájeno hašení a následné rozebírání zbytků požárem zničené chaty. Při průzkumu místa požáru byla nalezena částečně ohořelá osoba, kde se při pitvě prokázala totožnost majitele chaty a v krvi velké množství alkoholu – 3,2 ‰.

Závěr: jako možná příčina vzniku požáru v dřevěné chatce byla označena možná nedbalost s otevřeným ohněm/topidlem nebo kouření.

5. Požár rodinného domu, 26.1.2006, Blansko – Horní Lhota

V 7:21 hod vyjela jednotka z požární stanice Blansko na ohlášenou událost do obce Horní Lhota. Při příjezdu na místo požáru bylo průzkumem zjištěno, že se jedná požár rodinného domku, kde oznamovatel byl na místě společně se synem majitelky objektu, ten byl nadýcháný nebezpečných zplodin hoření, a jen pak upřesnil, že v domku se nachází majitelka. Objekt byl velice silně zakouřen, všude byly hromady odpadků a v ložnici průzkumná skupina našla částečně ohořelou osobu nejevící známky života, majitelku objektu.

Závěr: příčinou požáru byl vyšetřováním označen nedopalek cigarety zapadnutý mezi „uskladněný“ odpadový materiál (kartony, staré noviny, textil)

6. Požár v bytě, 1.10.2006, Palackého třída, Brno

Ráno v 7:06 hod vyjela jednotka z požární stanice Lidická na ohlášenou událost v městské části Královo Pole, kde nájemníky bytového domu ohrožoval černý kouř vycházející ze zamčeného přízemního bytu. Jednotka při průzkumu zakouřeného bytu našla mrtvolu muže, který ležel na ohořelé sedačce, ale k masivnímu rozvoji požáru nedošlo z důvodu uzavřeného

prostoru (žádné otevřené okno) a tak postupně došlo k samouhašení vlivem vzniku oxidu uhelnatého a odebrání veškerého kyslíku potřebného k hoření.

Závěr: k požáru sedačky došlo od zapálené cigarety, která vypadla z ruky majitele bytu, který usnul na sedačce po požití většího množství alkoholu (prokázané pitvou). K úmrtí došlo při intoxikaci oxidem uhelnatým.

7. Požár v šatně psychiatrické léčebny, 19.6.2007, Húskova, Brno

Dne 19.6.2007 krátce po půlnoci byl oznámen požár v psychiatrické léčebně. Po průzkumu bylo zjištěno, že se jedná o požár křesla v šatně pro personál. V křesle byla ohořelá osoba, která v jedné ruce držela zapalovač a prsty druhé ruky byly sevřené v poloze prstů držících cigaretu, která se ale nenašla. Osoba měla na sobě bavlněné pyžamo a křeslo bylo očalouněné látkou a molitanem. Požár zlikvidoval personál léčebny, to znamená, že jednotky požární ochrany nebyly povolány. Jednalo se tzv. o „zásah bez účasti jednotky“.

Závěr: pitva pacientky prokázala intoxikaci oxidem uhelnatým, který vznikl od zapáleného čalounění křesla, ve kterém pacientka seděla a kouřila a podle výsledků pitvy zřejmě zaspala s cigaretou v ruce.

8. Požár chaty, 5.3.2008, zahrádkářská osada Mutěnka, Hodonín

Ve 2 hodiny v noci byl oznámen na tísňovou linku požár zahradní chaty, která při příjezdu požárních jednotek z požární stanice Hodonín a SDH Dubňany již hořela plamenem, což tedy znamená, že celý objekt chaty byl zasažený požárem. Po lokalizaci (zabránění dalšímu šíření požáru při stávajícím počtu sil a prostředků) bylo při průzkumu vnitřku chaty nalezeno ohořelé torzo lidského těla. Na místě se nedala určit ani totožnost a ani pohlaví mrtvolky. Při hasebních pracích došlo k drobnému poranění 2 hasičů.

Závěr: vyšetřování příčin vzniku požáru zcela jasně neprokázalo příčinu, ale o majiteli se vědělo, že je silný kuřák a pitva prokázala požití většího množství alkoholu. Ale zůstala i možnost, že požár vznikl nedbalostí při manipulaci s otevřeným ohněm – topidlem na propan butan.

9. Požár rodinného domu, 10.8.2008, Velké Hostěrádky

V pozdních večerních hodinách byl zpozorován sousedy požár rodinného domku. V něm žil manželský pár a tak bylo nasnadě podezření, že se v hořícím objektu nacházejí osoby. Požár

svoji silou a rozsahem zcela zničil téměř celý dům. V důsledku velkých teplot došlo i k částečnému zřícení stropů. Na likvidaci požáru spolupracovaly jednotky z požární stanice Hustopeče a dále pak jednotky SDH obcí Šitbořice, Klobouky, Krumvíř a Dambořice.

Při dohašovací práci a následným průzkumem požářiště byly postupně nalezené 2 zcela ohořelá těla, které nebylo možné identifikovat, proto je bylo nutno odvézt na pitvu a určit pohlaví i příčinu smrti.

Závěr: i přes veškerou snahu vyšetřovací skupiny z členů HZS a Policie ČR nebyla jednoznačně stanovena závěrečná verze příčiny vzniku požáru. Celý tento případ tak zůstal u několika verzí:

- nedbalost při kouření pod vlivem návykových látek (oba majitelé náruživí kuřáci a v celém domě byly nedopalky na všech myslitelných místech). Přítomnost alkoholických nápojů pitva jednoznačně prokázala v obou tělech,
- následky velmi amatérsky provedené rekonstrukce elektroinstalace zjištěny v celém objektu,
- stopy po hořlavé kapalině /benzín/ v ložnici.

Pitva prokázala, že žena nezemřela na následky požáru, ale byla mrtvá ještě před požárem. O manželském páru bylo v obci známo, že mají mezi sebou neshody. Po zvážení těchto skutečností byl případ označen, jako vražda a sebevražda. Otázkou zůstává, jak došlo k požáru.

Z analýzy příčin vzniku požárů v Jihomoravském kraji za uplynulé tři roky, při kterých zemřelo 95 osob (viz tabulka č.12, Analýza příčin vzniku požáru a údaje o zemřelých), z hlediska přítomnosti alkoholu a kouření ukázala, že z 95 usmrcených bylo 5 dětí (1 při dopravní nehodě) ve věku 1 až 9 let. Dále 66 dospělých osob (podíl 69,5 %) z toho 51 mužů (15 žen) a celkem 24 seniorů (podíl 27 %) z toho 16 mužů a 8 žen. Z celkového počtu 95 sledovaných mimořádných událostí byla jako příčina požáru zjištěna:

- dopravní nehoda na komunikaci (1 letecká) celkem 26 případů (podíl 27 %), bez alkoholu,
- nedbalostí vzniklo 11 požárů (podíl 11,5 %), v 5 případech zjištěn alkohol,
- kouření způsobilo 10 požárů (podíl 10,5 %), hořící svíčka 5 požárů, u 6 požárů zjištěn i alkohol,
- technické závady způsobily 7 požárů, ve 3 případech zjištěn i alkohol,

- úmyslně bylo založeno 7 požárů, ve 3 případech zjištěn i alkohol,
- ze 6 případů sebevraždy byly 4 dokonány požárem (jedna vlivem alkoholu) a ve 2 případech,
- mladí muži zahynuly při dopravní nehodě,
- u 12 případů příčina nebyla zjištěna, u ostatních případů to byly jiné příčiny (topidla aj.).

U požárů v dopravě sice nebyl přítomen alkohol, ale (viz. tabulka č. 13 – Přehled nehod PVA) ve stejných letech řidiči a chodci pod vlivem alkoholu v JmK zavinili celkem 10 736 nehod, při nichž bylo usmrceno 74 osob a způsobené škody dosáhly 537 milionů Kč.

Dílčí závěr:

Statistická ročenka ČR 2009 uvádí, že úmyslným zapálením a kouřením vzniklo v republice 13,6 % požárů. V Jihomoravském kraji se tyto příčiny podílely 14,3 % (viz. tabulka č. 6). U požárů se škodou 10 milionů a více, ročenka uvádí přehled 16 požárů, které vznikly v 7 krajích republiky. Je dílčím úspěchem PVČ našeho sboru, že žádný velký požár nevznikl v Jihomoravském kraji. Z hlediska kraje z 1 799 požárů jich 34,4 % vzniklo na katastrálním území města Brna. U dopravních nehod činil brněnský podíl 18 % a celkem 53,2 % všech planých poplachů v kraji bylo u ÚO Brno. Z analýzy v tabulce č. 12 dále vyplývá, že v Jihomoravském kraji v loňském roce vzniklo 15 požárů kouřením (svíčka) a v 18 případech byla prokázána přítomnost alkoholu. Z údajů o čidle EPS (elektronická požární signalizace) vyplynulo, že v žádné domácnosti (obytném domě) nebo objektu, celkem 45 požárů, nebyla EPS nebo čidlo pro zjišťování požáru (kouře) nainstalováno. Tato skutečnost, mimo dopravních nehod, společně s kouřením a alkoholem, je i důvodem proč byly následky požárů tak tragické. I zde se potvrdilo, že minimální prostředky, které by byly investovány do požární prevence (signalizace), mohly zachránit až polovinu zmařených životů.

CELKOVÝ ZÁVĚR

Drogy, alkohol i tabák provázejí lidstvo po celou jeho historii. Nálezy a písemné zprávy svědčí o jejich užívání k náboženským a léčebným účelům i jako opojných prostředků. Dlouhodobé je i úsilí společnosti o omezení škodlivého vlivu na zdraví a jednání lidí. Sociální patologie je souhrnný pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, společensky nebezpečné a negativně sankcionované formy deviantního chování i označení pro studium příčin jejich vzniku a existence. Sociální deviací rozumíme, každé sociální chování (jednotlivce, skupiny), které porušuje sociální normu a je proto určitou částí společnosti odmítáno. Sociálně patologickým jevem je potom takové chování, které se vyznačuje nezdravým životním stylem, nedodržováním (porušováním) sociálních norem, zákonů a etických hodnot. Sociálně patologické jevy jsou kulturně podmíněny a ve společnosti proměnné i v čase. Některé mají individuální charakter a dopad, další se vyskytují hromadně. V průběhu 20. století byly považovány za sociálně patologické jevy alkoholismus, sebevraždy, prostituce, rozvodovost, nezaměstnanost a války. Později se přidaly narkomanie a další závislosti, násilí, agresivita a extremismus, který dnes představuje jedno z největších nebezpečí. Zároveň hrozí nebezpečí rezignace lidí na jejich odstraňování, respektive eliminaci (Mühlpachr, 2008, s. 54). Jedním z důvodů, aby k této rezignaci nedošlo, je i zpracování předložené práce BP, která se problematikou alkoholismu a kouřením zabývá.

Sociálně patologické jevy, kterými závislost na alkoholu a tabáku jsou, ohrožují nejen veřejné zdraví, ale svými důsledky zatěžují sociální systém, způsobují materiální a ekonomické škody. Obě závislosti v naší společnosti patří mezi tolerované, velmi rozšířené, ale ve svých důsledcích jsou společensky nebezpečné. Návyk na alkohol (nikotin) vzniká velmi rychle a následně dochází k rozvoji závislosti. Přitom nejdůležitějším kritériem pro stanovení závislosti (závislostního chování) je ztráta kontroly nad užíváním drogy (alkoholu, nikotinu). Závislost na alkoholu a tabáku vzniká nejčastěji jako stav periodické nebo chronické otravy opakovaným použitím psychoaktivní látky (ethylalkohol, nikotin). Závislí musí častěji užívat i větší dávky, aby dosáhli stejných účinků (zvyšuje se tolerance). Při vysazení alkoholu nebo nikotinu se u závislé osoby dostávají obvykle abstinenční příznaky. Jejich intenzita a doba trvání je individuální, při syndromu závislosti mohou být symptomy i životu nebezpečné.

Alkohol má mezi drogami zvláštní postavení. Patří mezi nejstarší a velmi rozšířenou drogu. Závislost na alkoholu je chronické onemocnění, které postihuje nejen osobnost závislého jedince (po stránce fyzické a psychické), ale i jeho blízké a sociální okolí.

V roce 2008 bylo, podle zveřejněných údajů závislých osob na alkoholu v ČR, více než 140 tisíc ekonomicky aktivních obyvatel, kteří vyžadují odbornou pomoc. Škodlivým způsobem konzumuje alkohol okolo 1,3 milionu obyvatel. Přitom v živé kartotéce psychiatrických ambulancí bylo evidováno, jako alkoholově závislých, jen 0,5 % osob z celé české populace. Denně se setkáváme s důsledky alkoholu v rodinách, společenských akcích nebo v dopravě. V ČR funguje 16 protialkoholních záchytných stanic. Jen na jediné stanici v Brně bylo v roce 2009 ošetřeno (zachyceno) 3 331 osob. Z uvedeného počtu bylo 2 437 mužů, 894 žen a 37 nezletilých osob (34 chlapců a 3 dívky). Policie ČR za rok 2009 eviduje 8,1 % nehod zaviněných pod vlivem alkoholu. Při nehodách pod vlivem alkoholu, bylo 123 osob usmrceno tj. 14,9 % (nejvyšší počet od roku 2002) a dalších 2 658 osob zraněno. Při běžných kontrolách řidičů bylo zjištěno 13 298 případů řízení pod vlivem alkoholu (nárůst o 5 tisíc) a 1 145 případů řízení pod vlivem návykové látky. PČR zaregistrovala 10 478 případů, kdy viník dopravní nehody z místa ujel. Jedním z důvodů bude i řízení pod vlivem alkoholu (drog). Uvedená čísla signalizují bezmeznou toleranci naší společnosti nejen vůči konzumaci alkoholu dospělými, ale i dospívajícími a dětmi, na kterou odborníci upozorňují řadu let (viz. Kraus aj., 2004, s. 99).

Počátky pěstování (užívání) tabáku lze vysledovat i před našim letopočtem (Mexiko, Indie). Teprve Kryštofu Kolumbovi (jeho námořníkům) se přiznává, že dovezl tabák do Evropy. Tabák byl využíván nejen pro léčebné účely, ale i jako okrasná rostlina. Z kouření tabáku se však stal během jednoho století společenským rituál. Mimo kouření je ve světě rozšířeno žvýkání a šňupání tabáku i jiné formy konzumace (cucání, polykání). Nejrozšířenějším způsobem užívání tabákových výrobků je dnes kouření cigaret (80 – 85 %). Kouření tabákových výrobků vyvolává rychlou a jednu z nejsilnějších závislostí (na nikotinu), která patří k nejhůře léčitelným. Pro téměř okamžitý účinek nikotinu, je kouření cigaret tak rozšířené a jeho důsledky velice nebezpečné (až 80 % kuřáků se stane závislými na nikotinu). Naše statistiky uvádějí, že dokonce okolo 28 % dospělé populace kouří tabákové výrobky. Zahraniční prameny odhadují, že v ČR kouří okolo 2,5 milionu obyvatel a řadí nás na 4. místě v Evropě (za Polsko, Maďarsko a Rusko). Poslední průzkum Lékařské fakulty Univerzity Karlovy uvádí, že ročně v ČR zemře na důsledky a nemoci z kouření okolo 18 tisíc lidí. Na následky pasivního kouření dalších 2 tisíce (MUDr. E. Králíková, tisková konference 21. 10. 2009). Kouření je v ČR častou příčinou požárů s tragickými následky. Jednotky HZS ČR likvidovaly v roce 2009 dvacet tisíc požárů, při

kterých zemřelo 117 osob a 974 jich bylo zraněno. Opět vzrostl počet úmyslně založených požárů na celkem 1741 případů (tj. 8,8 % podíl). Nejtragičtější následky byly v domácnostech, při kterých bylo usmrceno 62 osob (tj. 52,9 % všech obětí) a zraněno 440 osob tzn. 45,2 % všech zraněných při požárech. Požáry domácností (podíl 12,2 %) způsobily škody za 370 milionů Kč, což je nejvyšší škoda za posledních 13 let. Při zásazích u dopravních nehod v roce 2009 (18 % zásahů) uhořelo 26 osob a 166 jich bylo zraněno plameny. Škoda způsobená požáry v ČR dosáhla 2,36 miliardy Kč. Podrobné údaje o příčinách vzniku a statistiky v ČR (JmK) uvádějí tabulky v přílohové části. Osoby závislé na alkoholu a tabáku nebo pod vlivem alkoholických nápojů a kouření, způsobují často úmyslným jednáním nebo z nedbalosti řadu nehod (škod) a požárů. Ve statistikách můžeme vysledovat rostoucí počty trestných činů (přestupků), ohrožení životů osob a ničení majetku (požárů), kde je významný podíl kuřáků (dětí a mladistvých) a osob pod vlivem alkoholu. Požívání alkoholických nápojů a kouření cigaret, je dnes velmi rozšířeným návykem (závislostí). Jejich široká dostupnost a nízká cena v situaci, kdy většina společenských (soukromých) akcí je s konzumací alkoholu nebo kouřením spojována, má za následek jejich stálou společenskou toleranci. O neklesající spotřebě alkoholických nápojů a cigaret svědčí údaje shromážděné za posledních 10 let, které uvádí tabulka číslo 1. Znepokojující je požívání alkoholu a kouření cigaret mezi mládeží. Jen při jediné kontrole PČR dne 19. 3. 2010 na Blanensku bylo zjištěno 31 chlapců a dívek (do 18 let) pod vlivem alkoholu. Sedm z nich mělo v krvi více než 1 promile alkoholu a dívka (15 let) dokonce 1,85 promile. V oblasti abúzu drog je populace dětí a mladých právě nejrizikovější skupinou. Při klesajícím vlivu škol, kde se nedaří do minimálních preventivních programů zapojit všechny učitele, musí hrát prvořadou úlohu rodina a sociální okolí školy. Ve školní populaci, je kouření ve srovnání s konzumací alkoholických nápojů ještě výraznějším hromadným jevem. Cigareta si zde prosazuje postavení symbolu mužnosti a dospělosti (Mühlpachr, 2008, s. 88). Alkohol a kouření může zvyšovat sebedůvěru nebo bourat zábrany, na druhé straně užívání způsobuje zdravotní problémy a vážné důsledky. Onemocnění zvyšují náklady na zdravotnictví a sociální systém. Zanedbatelné nejsou ani dopady v rodinách a na pracovištích. Celkem 8 715 trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu, má mimo přímé náklady (hmotné škody, náklady na zdravotní péči, policii, soudy a pojišťovny) i sekundární nepřímé důsledky. Následně se zvyšují sociální výdaje (invalidní důchody, sociální dávky) i poptávka po nelegálním zboží. Rostou daňové (celní) úniky i nelegální výroba (dovoz) a prodej alkoholických nápojů (lihu) a tabákových výrobků. Konzumace nelegálního alkoholu a cigaret, která se pohybuje okolo 13 %, není zahrnuta ve statistice spotřeby.

S ohledem na skutečnost, že absolutní zákazy (prohibice) nepřinesly v minulosti očekávané výsledky, je nutno se zaměřit prvořadě na prevenci. Přijímat konkrétní a cílená opatření k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholickými nápoji a jinými návykovými látkami. Ta musí směřovat do Preventivně výchovné činnosti, legislativních (ekonomických) opatření, širší nabídky lékařské a jiné pomoci těm, kteří chtějí se závislostí nebo nebezpečným návykem skončit.

Podle názorů odborníků a doporučení WHO, je nutno omezovat pití alkoholických nápojů a doporučuje se nepřekračovat určité množství, které představuje minimální zdravotní riziko pro většinu lidí. Na nutnost boje s alkoholem za volantem poukázala i První světová konference o bezpečnosti silničního provozu v Moskvě. Některé země EU úspěšně rozšiřují zákazy prodeje a konzumace alkoholických nápojů a kouření na veřejnosti (veřejných budovách a zařízeních). Osvědčuje se uvádění podrobnější údajů o složení (obsahu) lidem škodlivých látek u potravin a nápojů na jejich obalech. Pro umírněnou konzumaci alkoholických nápojů byly přijaty WHO přijaty následující doporučení: děti a dospívající mládež by neměla alkoholické nápoje pít vůbec. Hrozí jim získání rychlejší závislosti na alkoholu (tabáku) i jiných drogách. O alkoholu a tabáku hovoříme jako o tzv. průchozích drogách, což se v ČR potvrzuje u kouření. Muži nemají konzumovat více než 30 g alkoholu denně. Ženy nesmí pít alkohol v průběhu těhotenství a kojení. V ostatních případech nemá spotřeba alkoholu překročit 1 - 2 jednotky tj. 20 g. Při společenských akcích se nedoporučuje vypít více než 4 jednotky alkoholu. Vhodné je nepít alkohol přes den (práce, řízení, sport) a v teplém prostředí. Při tom, výše uvedená doporučení nelze chápat, jako bezpečná. Naopak se vyžaduje, aby dospělý člověk nejméně několik dnů (nejméně 2 dny) v týdnu abstinovat.

Rámcová úmluva WHO o kontrole tabáku stanovila pro další období tyto úkoly: sjednotit daně a ceny tabáku (cigaret), zákaz reklamy (sponzorování) tabákových firem (výrobků), ochranu před pasivním kouřením, zdravotní varování na obalech (propagačních materiálech), širší nabídka pomoci kuřákům s odvykáním, monitorování spotřeby tabákových výrobků a realizace preventivních opatření. U kouření tabákových výrobků WHO upozorňuje na skutečnost, že návyk obyčejně vzniká již při vykouření několika cigaret denně. V případě školní mládeže svádí k marihuaně a jiným závislostem (alkohol, kofein, další drogy). Orientačně se uvádí, že kdo vykouří denně 10 a více cigaret a do 1 hodiny po probuzení si musí zapálit první cigaretu je závislý na tabáku. Mimo vdechování tabákového kouře (sání), je nebezpečné jeho žvýkání i jiné formy konzumace tabáku (šňupání, cucání, polykání). I přes vyšší úmrtnost v důsledku kouření (1/3 úmrtí na zhoubné nádory), je zájem o léčbu závislosti na tabáku

ve spolupráci s lékařem malá. K odvykání kouření je dnes možno využívat síť poraden (organizací) a dostupných náhradních nikotinových terapií, jejichž účinnost se prakticky neliší a kuřák si zvolit nikotinovou náhražku i dávky (od 0 do 24 mg nikotinu). Jejich výhodou je, že jsou volně prodejné a v lékárnách bez receptu. Pro ty, co nedokážou přestat, se doporučuje užívat uvedené nikotinové náhražky v kombinaci s omezováním počtu vykouřených cigaret. Při nárůstu počtu neúplných rodin s dětmi a malé účinnosti minimálních preventivních programů ve školách, jako důležitých činitelů v boji se sociálně patologickými jevy, roste význam především preventivně výchovné činnosti, která musí být prioritně a všestranně podporována. Většina žáků má zkušenost s alkoholem z doby docházky do ZŠ a s kouřením v 15 letech již 89 % studentů. Přitom 46 % prvních kontaktů s alkoholem a 42 % zkušeností s cigaretou se odehrává při oslavách a v rodinném prostředí (Kraus aj., 2004, s. 98). Prevence a veřejné odsouzení alkoholismu (kouření) je cesta, která ušetří prostředky na zdravotní (sociální) systém a zabrání následným ekonomickým ztrátám. Realizací navrhovaných (rozpracovaných) opatření a zásad předcházení vzniku nehod (výbuchů, požárů), uvedených v závěrech a přílohové části práce, lze snížit rizika vzniku závislostí a snižovat přímé i sekundární škody vzniklé nehodami a požáry.

V tomto směru je možno přijmout **jediný závěr:** alkoholismus a kouření přináší větší škody než jsou výnosy z alkoholických nápojů a tabákových výrobků. Není žádný rozumný důvod podporovat jejich spotřebu, propagovat alkoholické nápoje a tabákové výrobky ve sdělovacích prostředcích a na veřejnosti tolerovat jejich požívání i prodej. Je nutno odmítat propagaci (sponzorování) akcí výrobci alkoholických nápojů (cigaret, hazardních her) a jejich požívání (prodej, přítomnost) při sportovních, kulturních, společenských (i soukromých) akcích a programech s účastí dětí a mládeže.

Poznatky získané při zpracování BP, závěry a doporučení uvedené v jednotlivých kapitolách a přílohách, mohou podle mého názoru přispět ke změně současného stavu, zejména ve směru snížení počtu úmrtí (při požárech, dopravních nehodách) a celkových škod jimi způsobených. Výsledky a závěry z práce, chci uplatnit ve svojí další činnosti. Zpracované podklady a shromážděné materiály využiji ke stanovení konkrétních opatření pro: PVČ na pracovišti (při prezentaci na veřejnosti a práci s mládeží), v odborné přípravě hasičů a ke zpracování nové Koncepce požární ochrany po roce 2010. Z tohoto pohledu je možno konstatovat, že cíl stanovený pro zpracování předložené bakalářské práce byl splněn.

RESUMÉ

Lidem se dnes nedaří z různých důvodů vyrovnat se přiměřeně s problémy osobními, existenčními a různými životními situacemi. Řešením je pro ně často zneužívání drog, alkoholu, tabáku a projevy nežádoucího chování, které spadají do oblasti sociálně patologických jevů. Předložená práce se v souladu se zadáním zabývá dvěma sociálně patologickými jevy: závislosti na alkoholu (*alkoholických nápojích*) a na tabáku (*kouření cigaret*) a jejich důsledky. Zneužívání alkoholu a tabáku je dnes ve světě vnímáno jako problém, který negativně ovlivňuje zdraví a kvalitu života nejen osob závislých, ale i jejich sociálního okolí. V důsledku negativních zdravotních (ekonomických a sociálních) dopadů, nebezpečných rizik, které se sociálně patologickými jevy úzce souvisí, je zkoumaná problematika vysoce aktuální a dotýká se celé společnosti, tedy i výkonu služby u HZS.

V úvodu bakalářské práce je stanoven cíl, jehož úkolem je podrobněji rozpracovat problematiku alkoholismu a kouření, jako sociálně patologických jevů a jejich důsledky. Druhá a třetí kapitola uvádí charakteristiku základních pojmů, historický pohled na užívání alkoholu a tabáku ve společnosti. S využitím metod analýzy a syntézy je dále zkoumán současný stav v konzumaci alkoholických nápojů (kouření tabákových výrobků) a problémy spojené s jejich užíváním. Čtvrtá kapitola analyzuje zdravotní a sociální důsledky konzumace alkoholu (kouření), materiální a ekonomické škody, které vznikají jejich užíváním. Důraz je položen na dopravní nehody a požáry způsobené pod vlivem alkoholu a kouřením ve spojení s úlohou HZS. V páté kapitole je proveden rozbor požárů vzniklých pod vlivem alkoholu a kouřením na území Jihomoravského kraje za uplynulých pět let.

Celkový závěr BP je shrnutím získaných poznatků a v přílohách práce jsou formulovány zásady a možnosti prevence vzniku požáru (nehod) způsobených pod vlivem alkoholu (kouřením) a úkoly pro HZS. Výsledky práce lze využít jako podklady v Preventivně výchovné činnosti u HZS, pro odbornou přípravu hasičů a ke zpracování návrhů do nové Koncepce požární ochrany po roce 2010.

ANOTACE

Bakalářská práce rozpracovává aktuální téma „Alkoholismus, kouření a jeho důsledky“. Drogy, alkohol i tabák provázejí lidstvo po celou jeho historii. Vykopávky a písemné zprávy svědčí o jejich užívání k náboženským, léčebným účelům a teprve později, jako opojných prostředků. Dlouhodobá je i snaha společnosti o omezení jejich škodlivého vlivu na zdraví a jednání lidí. Sociálně patologické jevy, kterými závislost na alkoholu a tabáku jsou, ohrožují nejen veřejné zdraví, ale svými důsledky zatěžují sociální systém, způsobují značné materiální a ekonomické škody. Jejich analýza, rozpracování závěrů a doporučení k ochraně zejména dětí a mladistvých, zlepšení prevence, zvýšení bezpečnosti v dopravě a protipožární ochrany obyvatel má přispět i předložená práce.

Klíčová slova:

Alkohol, abstinční příznaky, alkoholické nápoje, bažení, dopravní nehoda, droga, ethanol, hasič, kouření, mimořádná událost, nikotin, požár, prevence, sociálně patologické jevy, syndrom závislosti, tabák, tabákové výrobky, závislost.

Annotation:

This bachelor/diploma thesis elaborates the actual theme „Alcoholism smoking and its consequences“. The drugs, alcohol and tabac go (guide) the human society during its whole history. The drugs, alcohol and tabac were used in religious and medicine line at first like the excavations and old written notice indicate and later were used like intoxicant as well. On a long-term basis the community seeks to reduce unhealthy influence of drugs etc. and their influence on human behaviour. The drugs, alcohol and tabac dependence is socio-pathological effect which threatens public health, encumbers social system and also makes heavy material and economic claims. My own work presented in bachelor/diploma thesis goes towards their analysis, elaboration of a close, recommendation for child/teenager protection, improving of prevention, increases of safety in traffic and people fire protection.

Keywords:

Alcohol, discontinuation symptoms, alcoholic beverages, craving, traffic accident, drug, ethyl alcohol, fireman, smoking, specified incident, nicotine, fire, prevention, socio-pathological effects, syndrom of dependence, tabac, tobacco products, dependence.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Právní předpisy České republiky v platném znění:

1. Česká republika. Zákon ČNR č. 133 ze dne 17. prosince 1985, o požární ochraně. In Sbíрка zákonů ČR. 1985. Částka 34, s. 674.
2. Česká republika. Zákon č. 37 ze dne 28. března 1989, o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomániami. In Sbíрка zákonů ČR. 1989. Částka 10. Zrušen v roce 2005.
3. Česká republika. Zákon č. 200 ze dne 17. května 1990, o přestupcích. In Sbíрка zákonů ČR. 1990. Částka 35, s. 810.
4. Česko. Zákon č. 167 ze dne 11. června 1998, o návykových látkách. In Sbíрка zákonů ČR. 1985. Částka 57, s. 6770.
5. Česko. Zákon č. 238 ze dne 28. června 2000, o hasičském záchranném sboru ČR. In Sbíрка zákonů ČR. 2000. Částka 73, s. 3454.
6. Česko. Zákon č. 239 ze dne 28. června 2000, o integrovaném záchranném systému. In Sbíрка zákonů ČR. 2000. Částka 73, s. 3461. Česko. Zákon č. 258 ze dne 19. srpna 2000, o ochraně veřejného zdraví. In Sbíрка zákonů ČR. 2000. Částka 74, s. 3622.
7. Česko. Zákon č. 379 ze dne 19. srpna 2005, o opatřeních ochrany před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. In Sbíрка zákonů ČR. 2005. Částka 133, s. 7093.
8. Česko. Zákon č. 226 ze dne 25. dubna 2006, o silniční dopravě. In Sbíрка zákonů ČR. 2006. Částka 74, s. 2833.
9. Česko. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník In Sbíрка zákonů ČR. 2009. Částka 11, s. 464.
10. Vláda ČR: Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 – 2009, schválená dne 20. prosince 2005 usnesením vlády ČR č. 1305.
11. Vláda ČR: Akční plán realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2007 – 2009, schválený dne 25. července 2007 usnesením vlády ČR č. 845.
12. MŠMT ČR: Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 20006/2007-51 (Věstník MŠMT, Praha sešit 11/2007).
13. Koncepce požární prevence v ČR, MV- GR HZS Praha: Aspekt Příbram, 2003. 76 s. ISBN 80-86640-09-4.

Odborné publikace a učebnice:

BUDINSKÝ, Václav. *Ať žije alkohol*. Vimperk: Lucie, 2007. 33 s. ISBN 80-903639-8-9.

CSÉMY, Ladislav, SOVINOVÁ, Hana, SADÍLEK, Petr. *Výzkumná zpráva: Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR (období 1997-2008)*. Praha: Státní zdravotní ústav, 2009. 44 s. (<http://www.drogy.net/portalníkotin/statistiky>).

FÜRST, Maria. *Psychologie*. Wien 1993. Překlad Praha: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-199-0.

GILLNEROVÁ, Ilona, BURIÁNEK, Jiří. *Základy psychologie a sociologie*. Praha: Fortuna, 2006. 157 s. ISBN 80-7168-811-8.

KRÁLÍKOVÁ, Eva, KOZÁK, Jiří.T. *Jak přestat kouřit*. 2.vyd. Praha: Maxdorf, 2003. 130 s. ISBN 80-85912-68-6.

KRAUS, Blahoslav aj. *Jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. Století*. Hradec Králové UHK: Gaudeamus, 2004. 171 s. ISBN 80-7041-738-2.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál s.r.o., 2008. 216 s. ISBN 97880-7367-383-3.

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2 vyd. Praha: Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno MU: Books print s.r.o., 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.

NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav. *Alkohol, drogy a vaše děti*. 5. vyd. Praha: Sportpropag pro MZ, 2003. 104 s.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3.vyd. Praha: Portál, 2007. 176 s. ISBN 978-80-7367-267-6.

POKORNÝ, Vratislav, TELCOVÁ, Jana, TOMKO, Anton. *Patologické závislosti*. 2 vyd. Brno: Ústav patologického poradenství a diagnostiky, 2002. 194 s. ISBN 80-86568-02-04.

RABOCH, Jiří. Časopis Zdravotnictví a finance. 2007, ročník X, č. 1, s. 8. Praha: MEDICAL TRIBUNE CZ, s.r.o. 2007.

ŘEHOR, Antonín. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: Institut mezioborových studií, BonnyPress, 2009. 44 s.

SANANIN kolektiv sdružení autorů. *Drogy otázky a odpovědi*. Praha: Portál, 2007. 200 s. ISBN 978-80-7367-223-2.

SOVINOVÁ, Hana, CSÉMY, Ladislav, NEŠPOR, Karel. *Komunitní přístupy k řešení problémů s alkoholem*. Liberec: GEOPRINT, 2002. 87 s. ISBN 80-7071-203-1

SVOBODA, Mojmír, ČEŠKOVÁ, Eva, KUČEROVÁ, Hana. *Psychopatologie a psychiatrie*. Praha: Portál, 2006. 320 s. ISBN 80-7367-154-9.

SZASZ, S. Thomas. *Drogy: Historie jedné hysterie*. New York: 1985. Překlad Konvička, Martin. Olomouc: Votobia, 1997. 137 s. ISBN 80-7198-201-6.

URBAN, Eduard. *Toxikománie*. Praha: Avicenum, 1973. 197 s.

VALÁŠEK, Rudolf, VRÁBEL, Milan aj. *Hoří*. Brno: Litera Brno, 2004. 149 s. ISBN 80-239-2523-7.

VERYVISION *Identifikace sociálně vyloučených lokalit a zpracování jejich mapy v městě Brně*. Ostrava: VeryVision s.r.o. 2008. 102 s.

VONDRÁČEK, Vladimír, HOLUB, František. *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*. 3 vyd. Martin: Columbus, 2003. 324 s. ISBN 80-7136-030-9.

VONÁSEK, Vladimír, LUKEŠ, Pavel a kol. *Statistická ročenka 2009*. Časopis 112. Rok 2010, roč. 9, č. 3. ISSN 1213-7057

VYKOUKAL, Jaroslav. *Rekordní škody způsobené v domácnostech*. Časopis 112. 2010, roč. VIII, č. 2, s. 2. ISSN 1213-7057.

Encyklopedie a slovníky:

FRONEK, Josef. *Anglicko-český, česko-anglický slovník*. Praha: LEDA, 2003. 1277 s. ISBN 80-85927-48-9.

HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. 312 s. ISBN 80-7178-803-1.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 288 s. ISBN 978-7367-269-0.

LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov*. Český Těšín: Dialog Litvínov, 2007. 413 s. ISBN 80-7382-006-4.

MOCEK, Michal (překlad). *Svět v číslech 2009*. Praha: Paseka, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7185-969-7.

OTTOVA všeobecná encyklopedie (2 svazky). Praha: Ottovo nakladatelství s.r.o., 2003. ISBN 80-7181-959-X, 735 s. (1. díl), ISBN 80-7181-947-G, 752 s. (2. díl).

Statistická ročenka ČR 2007. ČSÚ Praha: SCIENTIA s.r.o., 2008. 783 s. ISBN 978-80-250-1515-5.

Statistická ročenka ČR 2008. ČSÚ Praha: SCIENTIA s.r.o., 2008. 798 s. ISBN 978-80-250-1735-7.

Statistická ročenka ČR 2009. ČSÚ Praha: SCIENTIA s.r.o., 2009. 807 s. ISBN 978-80-250-1948-1.

Internetové adresy a zdroje:

http://www.brno.czso.cz/	Regionální úřad ČSÚ Brno, statistické ročenky JmK.
http://www.cs.mfcr.cz/	Celní správa ČR, výroční zprávy.
http://www.cdv.cz/	Centrum dopravního výzkumu Brno, bezpečnost provozu.
http://www.czso.cz/	Český statistický úřad, pohyb obyvatelstva a spotřeba.
http://www.policie.cz/	Policie ČR - informace z dopravy, statistika.
http://www.vscr.cz/	Vězeňská služba ČR, stavy vězňů ve věznicích.
http://www.alkoholik.cz/	Závislost, alkoholismus.
http://www.dokurte.cz/	Fakta o tabáku.
http://www.drogy-info.cz/	Národní monitorovací středisko pro drogy...
http://www.drogy.net/	Nikotin a alkohol, protidrogová politika.
http://www.firebrno.cz/	Portál HZS Jihomoravského kraje.
http://www.hasik.cz/	PVČ v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatel.
http://www.hzscr.cz/	Hasičský záchranný sbor ČR, informační servis.
http://www.mvcr.cz/	Ministerstvo vnitra ČR.
http://www.szu.cz/	Státní zdravotní ústav - výzkumné zprávy.
http://www.uzis.cz/	Ústav zdravotnických informací a statistiky, aktuální info.
http://www.wineofczechrepublic.cz/	Vína z Moravy, vína z Čech – historie vinařství.
http://www.budejovickybudvar.cz	Budějovický Budvar, národní podnik.

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Opatření ke zvýšení bezpečnosti v dopravě

Příloha č. 2: Základní motivy a příčiny vzniku požárů

Příloha č. 3: Zaměření preventivně výchovné činnosti u HZS kraje

Příloha č. 4: Seznam použitých zkratk

Tabulky

č. 1 Spotřeba alkoholických nápojů a cigaret na 1 obyvatele ČR

č. 2 Dopravní nehody v ČR pod vlivem alkoholu

č. 3 Trestná činnost a rozvody v ČR

č. 4 Statistika přestupků a dopravních nehod v městě Brně

č. 5 Statistika požárů – HZS Jihomoravský kraj

č. 6 Požáry podle příčiny vzniku v letech 2006 - 2009 (Jihomoravský kraj)

č. 7 Požáry podle příčiny a činnosti při vzniku r. 2006

č. 8 Požáry podle příčiny a činnosti při vzniku r. 2007

č. 9 Požáry podle příčiny a činnosti při vzniku r. 2008

č.10 Požáry podle příčiny a činnosti při vzniku r. 2009

č.11 Požáry v ČR – podle odvětví

č.12 Analýza usmrcených osob a příčiny požárů v Jihomoravském kraji 2005 – 2009

č.13 Přehled nehod pod vlivem alkoholu na území Jihomoravského kraje 2005 – 2009

PŘÍLOHA Č. 1

Opatření ke zvýšení bezpečnosti v dopravě

V roce 2009 bylo 8,1 % dopravních nehod v ČR zaviněno pod vlivem alkoholu a zemřelo při nich 123 osob. Z celkem 832 usmrcených osob, při dopravních nehodách, bylo: 320 řidičů osobních automobilů, 81 řidičů motocyklů, 72 cyklistů a 157 chodců.

a) Opatření v oblasti lidského činitele (řidiči)

- zvýšit nároky na výběr a kontrolu způsobilosti řidičů, hasičů a obsluhy vozidel, která mají právo přednosti v jízdě,
- zkvalitnit úroveň přípravy a výcviku řidičů (autoškoly, doplňková školení a jízdy, ŘP na zkoušku, školy smyku a zručnosti, přezkoušení při vracení a rozšiřování ŘP),
- zvýšit úroveň běžných kontrol vozidel (dokumentace, vybavení, pojištění, oprávnění, technický stav, kontroly na přítomnost psychoaktivních látek i před jízdou),
- sledovat dodržování stanovené doby pro řízení (zajistit odpočinek, přestávky, spánek),
- větší pozornost věnovat průběžné přípravě (přezkušování, testování) řidičů z povolání (s právem přednosti v jízdě), prevenci a školení z oblasti bezpečnosti silniční dopravy,
- priority v dopravě: bezpečné přechody pro chodce a děti (školy), dechové zkoušky na alkohol (testy na drogy), postihy za nebezpečné (agresivní) chování řidičů (cyklistů).

b) Opatření ke zvýšení bezpečnosti vozidel a jejich provozu

Vozidla IZS nebo denně používaná služební (soukromá) vozidla, je vhodné průběžně vybavovat doplňkovými zařízeními, které usnadní orientaci (rychlejší reakci) řidičů a přispějí ke zvýšení aktivní i pasivní ochrany řidičů, přepravovaných i ostatních osob v dopravě.

Na základě získaných zkušeností je vhodné vozidla vybavit nebo do nich instalovat:

- hasicí přístroj odpovídajícího typu vozidla (počtu osob) a přepravovanému nákladu,
- doplňkovou lékárničku podle počtu přepravovaných osob, roušky pro hašení požárů,
- přídatná světla, přenosnou svítlnou, připojovací (odtahový) systém a pomůcky,
- při jízdě ve ztížených klimatických (terénních) podmínkách je vybavit vhodnými pneumatikami (náhradní pneumatiky, souprava pro opravy, řetězy na kola, lopatka), instalovat spolehlivou klimatizaci s kombifiltrem, případně ledničku,
- zabezpečit vozidla před neoprávněným použitím (zajištění rychlostní páky, imobilizér, alarm, bezpečnostní tlačítko, napojení na mobilní telefon, PC nebo PCO),
- instalovat zařízení pro vypnutí motoru při použití vozidla neoprávněnou osobou, pod vlivem alkoholu anebo při usnutí,
- vybavit vozidla nafukovacími vaky (airbagy) pro spolujezdce, bočními (zadními) bezpečnostními vaky, zádržnými systémy (sedačkami) pro děti a zvířata,
- palubní počítače využívat k informovanosti řidiče (osádky) o stavu vozidla, teplotě v kabině (venkovní), dodržování rychlosti (optimální spotřebě paliva), bezpečné vzdálenosti od jiných vozidel nebo překážek v provozu,
- detektory pro parkování (couvání, garážování) a pohyb vozidla v omezeném prostoru,
- sdružené přijímače, auto přijímače (car receiver, kapesní přijímače nebo zobrazovací displeje) k příjmu dopravních informací o hustotě provozu, změny klimatu a počasí, stav vozovky, objížďky, dopravních nehodách a situace u tunelů (přívozů, hranicích),
- do nákladních vozidel (v hromadné dopravě osob) instalovat vysílačky pro spojení s dispečerem (firmou, ostatními řidiči), informování a varování přepravovaných osob,
- vozidla HZS (IZS) vybavit zařízením ke sledování jejich pohybu,

- více využívat systémů globální navigace (GPS), vysílačů polohy (při nehodách) a prvků, které umožní snadnější vyhledání (identifikaci) ukradených, hledaných nebo zapomenutých a odstavených vozidel,
- s ohledem na stáří vozidel (u SDH) obnovovat vozidlový park (příspěvky, donátoři, šrotovné), podporovat užívání vozidel s alternativním a ekologickým provozem,
- výsledky dopravního výzkumu (technického rozvoje) využívat v odborné a technické přípravě řidičů vozidel s právem přednosti v jízdě,
- na komunikace a do vozidel instalovat nové výstražné a informační systémy.

Závěr:

Centra dopravního výzkumu v Brně ukazují, že velmi účinnou formou informování řidičů jsou relace (vysílání) našich rádií. Jednou z forem je vysílání Linky řidičů nebo nového Rádía Dálnice, které se zaměřují na dopravní zpravodajství (informace) a pomoc řidičům. Při spojení s PČR a vlastními s motorizovanými hlídkami (v automobilech, na motocyklech), které budou mít přímé vstupy do vysílání, mohou přispět ke zvýšení bezpečnosti silničního provozu.

PŘÍLOHA Č. 2:

Základní motivy a příčiny vzniku požárů

Účinná ochrana před požáry je výsledkem působení řady faktorů. K základním patří stanovení úkolů a opatření v oblasti předcházení požárům, připravenost k jejich hašení a vlastní činnost při hašení požárů. *Požární prevence* je tedy významnou součástí a základem fungování systému ochrany obyvatel a majetku před požáry. Základním principem požární prevence v ČR, je vytváření a rozvíjení podmínek k účinné PO. Důležitým úkolem HZS je i zjišťování příčin a motivů vzniku požárů a přijímáním účinných opatření k zamezení vzniku.

Základní motivy vzniku požárů

Požáry nejčastěji vznikají, jako důsledek neúmyslného nebo nedbalostního jednání dospělých osob a dětí. Skutečností zůstává, že u 50 % požárů se nepodaří zjistit skutečnou příčinu (motiv) vzniku požáru s ohledem na jejich ničivé důsledky a zničení důležitých důkazů (stop). Vlastní motivy vzniku požárů můžeme rozčlenit na:

Pyromanie a pyropatie:

Pyromanie - je duševní porucha, která se projevuje neodolatelnou touhou po ohni. Jde o impulsivní zakládání požárů tzv. chorobné žhářství. Pyropatie - je charakterizována, jako pudová perversita, kdy se pachatel fixuje na požáry, jako abnormální metodu získání sexuální rozkoše.

Sebevraždy a symbolické sebevraždy:

Sebevraždy (sklony k sebevraždám) a symbolické sebevraždy - jsou jedním z dalších motivů pro zakládání požáru. Pachatelé používají oheň jako prostředek, kterým si chtějí vzít život, zničit majetek nebo životní prostor, který nechtějí nechat pozůstalým.

Požáry založené dětmi:

Požáry založené dětmi se ohraničují věkem do 15 let. Malé děti je způsobují při hře. U starších je to touha poznat účinky ohně nebo vidět zásah hasičů. Ve věku 12 až 15 let jsou příčinami požárů: kouření, zhotovení nebo použití zapalovadel a výbušnin.

Msta a závist:

Dalším motivem z oblasti úmyslného zakládání požárů je msta a závist. Zde je více příčin: žárlivost, problémy s nadřízeným (zaměstnavatelem, sousedy), závist úspěchu, majetku i rodinného štěstí, pomsta konkurenci.

Zakrývání jiné trestné činnosti:

Pachatel při opouštění místa trestného činu zakládá požár ve snaze zakrýt původní trestnou činnost nebo zničit stopy, případně zvětšit materiální škody.

Požár jako prostředek k jiné trestné činnosti:

Založení požáru nebo hrozba požárem, se používá jako prostředek k vydírání (zapálení automobilů, rodinných nebo rekreačních domů, výrobních objektů, skladů nebo provozoven) nebo s cílem odstranit (poškodit) konkurenci.

Nedbalostní jednání:

Požáry z nedbalosti (nesprávného použití) jsou způsobeny nejčastěji porušením bezpečnostních a požárních předpisů nebo technologickou nekázní (manipulací).

Technické závady, samovznícení a mimořádné příčiny:

Jde o požáry vzniklé od vad, opotřebení a stárnutí materiálů, od žhavých výrobků, výbojů statické energie, úletu jisker, tření nebo přehřátí. K samovznícení dochází i v důsledku fyzikálních, chemických nebo biologických pochodů (blesk, živelnou pohromu, ohňostroje, pyrotechnika apod.).

Vandalství:

Je dalším motivem, kdy pachatel bez zřejmého motivu založí požár cizí věci. Je přitom veden pouze snahou zničit, poškodit nebo učinit předmět požáru nepoužitelný.

Pojistné podvody:

Jsou dnes aktuální a závažnou trestnou činností. Zakládání požárů v pojištěných objektech (předmětech) je dnes častá příčina pojistných událostí. Pojišťovny odhadují podíl požárů na 25 – 40 % pojistných událostí.

Dalšími motivy zakládání požárů, jsou například tzv. požárnické motivy, kdy požáry zakládají členové Sboru dobrovolných hasičů obcí (záchranných sborů) ve snaze zabránit zrušení (omezení) činnosti jednotek, získat společenský kredit nebo i finanční prospěch. Dalšími motivy jsou rasová nesnášenlivost i případně teroristický útok (důvody rasové, politické, sociální aj.).

Nejčastější příčiny vzniku požárů v domácnostech (bytových domech)

Nejčastějšími příčinami požárů v bytech (bytových domech, školách), jsou mimo lidskou nedbalost a porušení požárně bezpečnostních předpisů při kterých se používá otevřený oheň (vaření, topení, hořící svíčka nebo plamen, pokusy, svařování, zábavná pyrotechnika) a požáry způsobené dětmi.

Příčiny požárů v domácnostech (bytových domech, školách):

- nedbalost při vaření (plynový nebo jiný spotřebič bez dozoru, přítomnost hořlavých látek) nebo topení pevnými (kapalnými) palivy, hra dětí s ohněm (zápalkami apod.),
- kouření a nevhodně odložené (neuhašené) nedopalky cigaret (doutníků, zápalek),
- nesprávné použití (zapojení) a zanedbání údržby topidel (kouřovodů, spotřebičů),
- manipulace s otevřeným ohněm a nedodržování protipožárních směrnic a zásad,
- skladování hořlavých a nebezpečných látek na nevhodném místě (v nevhodném obalu) a nesprávná manipulace s nimi.

Nejčastější příčiny vzniku požárů v přírodě

Nejčastějšími příčinami požárů v přírodě (zejména v letním období) jsou požáry vzniklé lidskou nedbalostí, manipulací s otevřeným ohněm (rozdělávání ohně, vypalování trávy, spalování odpadů, grilování) a požáry způsobené dětmi (ohničky, opékání, zápalky).

Příčiny požárů v přírodě:

- úder blesku nebo samovznícení materiálů (vliv vysokých teplot),
- pády těles (elektrických vedení), výbuchy plynů (produktovodů) i sopečná činnost,
- vypalování trávy, spalování suchého kletí nebo rostlinného odpadu,
- rozdělávání otevřeného ohně na nesprávných (nebezpečných) místech nebo mimo vyhrazená ohniště, prostory nebo určenou (povolenou) dobu,
- hra dětí se zápalkami a otevřeným ohněm,
- manipulace s otevřeným ohněm (topení, svícení, vaření, grilování, opékání),
- nedbalost při kouření - odhazování nedopalků v přírodě (suchá tráva, obilí, porost, les), kouření v místech, kde je to zakázané (čerpání PHM, práce s ředidly a barvami),
- nedbalost při použití techniky (sekání, svařování, doplňování PHM).

Nejčastější příčiny vzniku požárů v dopravě

Požáry vozidel vznikají, jak při dopravních nehodách, tak i závadami na elektroinstalaci, netěsností palivové soustavy (pohon LPG) a nedbalostí provozovatelů vozidel při jízdě (údržbě, opravě). K nedbalostem řidičů (osádky vozidla) patří i kouření, odhození nedopalků a vznícení plynových zapalovačů. V poslední době přibývá úmyslně zapálených vozidel (pomsta, pojistné podvody). Požáry se rozšiřují i na další vozidla, neboť zásahu hasičů často brání vozidla, která stojí (parkují) na místech určených, jako nástupní plocha pro příjezd jednotek požární ochrany nebo brání v přístupu (použití) požárních hydrantů nadzemních a zejména hydrantům umístěným v podzemí.

Opatření ke zvýšení požární bezpečnosti vozidel:

- udržujte vozidlo v dobrém technickém stavu, dbejte na čistotu a pořádek zejména v zavazadlovém prostoru,
- kontrolujte těsnost a upevnění prvků palivové soustavy (výměna hadiček, spoje) a upevnění akumulátorové baterie (dobíjení provádět zásadně mimo vozidlo),
- opravy palivového systému (výměnu nádrží, kapalin) provádět zásadně v servisech a specializovaných autoopravnách,
- buďte opatrní při manipulaci s otevřeným ohněm uvnitř vozidla, při přepravě hořlavých látek. Nemanipulujte s ohněm v blízkosti otevřené palivové nádrže a motorového prostoru vozidla. Ve vozidle nekuřte.
- v zimě doplnit chladicí systém nemrznoucí směsí a k rozmrazování vozidla (zámků, motoru) používat spreje a nikdy nepoužívat otevřený oheň,
- v letních měsících nenechávejte ve vozidle (zejména na palubní desce) zapalovače, spreje a jiné tlakové nádoby, může dojít ke vznícení nebo výbuchu,
- vybavte vozidlo odpovídajícím hasicím přístrojem (podle počtu přepravovaných osob nebo nákladu), případně návodem pro jejich použití ,
- v zavazadlovém prostoru uložit PET láhev s vodou (nehořlavou deku nebo roušku) k hašení malého požáru,
- nepřevázejte ve vozidlech nebezpečné a těkavé látky,

- zásobu PHM jen v nutném množství uložit mimo kabinu a v bezpečném obalu (nehořlavý, odolný proti průsaku a poškození).

Vhodné jsou do vozidel hasicí přístroje práškový (halotronový) nebo alespoň hasicí sprej. Hasicí přístroj je vhodné umístit tak, aby k němu byl snadný přístup a neohrožoval bezpečnost přepravovaných osob. Hasicí sprej by měl být v dosahu řidiče. Větší přístroj upevnit v zavazadlovém prostoru. Konkrétní příčiny vzniku požárů a jejich podíl na celkovém objemu zásahů jednotek požární ochrany uvádějí dále přiložené tabulky.

PŘÍLOHA Č. 3:

Zaměření preventivně výchovné činnosti u HZS kraje

Preventivně výchovná činnost (PVC), vychází ze Zaměření preventivně výchovné činnosti, které vypracovává MV - GŘ HZS ČR. Centrální orgány se zaměřují na střednědobé a dlouhodobé zaměření. Zaměření a Plány PVC na nižších stupních řízení se zpracovávají podle konkrétních podmínek a znalostí situace v daném místě. Na úrovni HZS kraje se PVC zaměřuje na plánování *krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé*.

Krátkodobé zaměření (1 - 2 roky) se promítá do ročních plánů (na kalendářní rok) a reaguje na aktuální požadavky nebo situaci v místě (obec, školy, zařízení, lokalita). Při zpracování je nutno vycházet i z toho, že školní rok zasahuje do dvou kalendářních let.

Střednědobé zaměření (3 – 4 roky) orientovat na složitější úkoly a systematické působení na veřejnost a zejména mládež (předškolní zařízení a 1. ročník, první stupeň ZŠ, druhý stupeň 6 – 9. ročník ZŠ, střední školy). V úvahu je nutno brát i délku funkčního období samosprávy (obec, kraj), které činnost sborů ovlivňují.

Dlouhodobé zaměření (5 a více let) se orientuje na koncepční (výzkumnou) práci a realizaci dlouhodobých úkolů (budování základny, spolupráce s výrobcí, ústavy a VŠ).

Návrhy na zaměření a opatření v PVC u HZS Jihomoravského kraje:

a) krátkodobé zaměření a opatření

Dny otevřených dveří:

- výroční dny sboru a svátky (sv. Floriána 4. května),
- zvláštní příležitosti (Mezinárodní den dětí a studentstva).

Ukázky techniky (hasebních prostředků) a besedy profesionálních hasičů:

- v předškolních zařízeních a školách,
- veřejné promítání filmů, videozáznamů a diapozitivů,
- akce podle požadavků státních orgánů a organizací (výrobců).

Organizované návštěvy dětí a mládeže v rámci výuky na požárních stanicích:

- stanice (zbrojnice) HZS, stanice jednotek Sboru dobrovolných hasičů.

Organizace soutěží, sportovních akcí a táborů:

- soutěže v požárním sportu, družstev mladých hasičů a dorostu,
- znalostní a dovednostní soutěže (v použití prostředků požární ochrany),
- výtvarné soutěže (malířské, modelářské, fotografické, filmové apod.),
- literární a odborné práce (básničky, próza, odborná témata SŠ),
- organizace a vedení kroužků (družstev) požární ochrany,
- organizace soustředění a letních táborů (celoměstského tábora).

b) střednědobé zaměření a opatření

Prezentace na Internetu:

- prezentace HZS Jihomoravského kraje,
- prezentace jednotlivých požárních stanic HZS a jednotek SDH,
- aktuální informace o akcích a snímky ze zásahů jednotek HZS.

Regionální televizní vysílání:

- pravidelná zpravodajství o stavu požární ochrany v Brně a kraji,
- pořady z oblasti PVČ (sezónní akce - letní požáry, topná sezóna),
- informace o prevenci před požáry (v domácnostech, školách, přírodě),
- pořady s příslušníky HZS, odpovědi na otázky diváků,
- aktuální zprávy a šoty z činnosti a zásahů jednotek HZS (SDH).

Regionální rozhlasové vysílání a rozesílání zpráv:

- důležité informace o nebezpečných přírodních jevech a vzniku požárů,
- zařazování informací o požárech v regionu, jejich příčinách a důsledcích,
- informace o požárních akcích a soutěžích (pozvánky, upoutávky, soutěže),
- prezentace výsledků práce (činnosti) HZS a průzkumů veřejného mínění,
- vysílání důležitých varování pro občany, organizace a zkoušení zařízení,

- budování systému rozesílání varovných SMS (SOS) zpráv a důležitých informací (obcím, starostům, občanům).

Regionální noviny a tisk:

- aktuální informace z problematiky požární prevence a o akcích HZS (SDH),
- články o požárech v regionu, jejich příčinách, způsobených škodách a PO,
- publikování zpráv (článků) podle požadavků jednotek HZS a SDH obcí.

Názorná propagace:

- zhotovení vývěsek (nástěnek) a propagačních tabulí s odbornými informacemi, s využitím osvětových plakátů, letáků a propagačních fotografií z činnosti JPO,
- umístování vývěsek na obecních (veřejných) budovách, stanicích a ve školách,
- zhotovování kalendářů s informacemi HZS (PVČ) a akcích požárních jednotek.

Výstavy (veletrhy) a akce prezentující požární ochranu a hasiče:

- výstavy vozidel, fotografií a materiálů s tematikou požární ochrany,
- veřejné promítání filmů a videozáznamů z činnosti a zásahů jednotek HZS,
- výstavy (předvádění) historické a soudobé techniky a účast na veletrzích,
- dočasné vývěsky a panely na akcích a veřejností frekventovaných místech,
- exkurze: muzea požární techniky, výrobci protipožárních zařízení (techniky),
- vodní, solární, atomové a větrné elektrárny, nebezpečné (chemické) provozy.

Výchovné programy a akce pro děti, mládež a obyvatele:

- zpracování učících (počítačových) programů a pomůcek z oblasti PVČ,
- názorné pomůcky (modely, příručky) požární zařízení a prostředků ochrany,
- vyhotovení učebních a zkušebních programů (testů, příruček) pro ZŠ (SŠ),
- instruktáže a ukázky evakuace (obchodů, sportovišť, škol, dopravní nehody),
- rozbor chování v krizových situacích s psychologem (pomoc postiženým),
- exkurze do nebezpečných podniků a seznámení se s havarijními plány,
- prohlídky veřejných budov ukázky jejich protipožárního zabezpečení,

- nácviky chování v krizových situacích a na trenažérech (noc, dým),
- organizace námětových cvičení ve školách ve spolupráci s hasiči (složky IZS).

Poradenská a konzultační činnost:

- pro podniky a podnikatele vyrábějící hasební prostředky a zařízení (techniku),
- pro školy, podniky a stavebníky (při výstavbě domů, objektů a modernizaci),
- požární prevence pro obecní úřady, občany a zájemce o práci HZS.

Celoživotní vzdělávání v oblasti požární ochrany:

- příprava odborných materiálů, podkladů (testů) k odborné způsobilosti hasičů,
- výchova a příprava instruktorů pro výchovu dětí (mládeže) v požární ochraně,
- spolupráce s odbornými školami (fakultami VŠ) při zadávání, zpracování, případně i hodnocení ročníkových, semestrálních, bakalářských a diplomových prací,
- nácviky evakuace objektů (obchodů, nemocnic, škol) a lidí (hromadné DN).

Propagační materiály a ediční činnost s tematikou požární ochrany:

- zaměřené na jednotlivé skupiny obyvatel (děti, řidiči, domácnosti, důchodci),
- propagační a výchovné materiály pro jednotlivé stupně škol,
- bezpečnostní samolepky a fotografie (techniky, výstroje, stanic, ze soutěží),
- zpracování příspěvků s tematikou požární ochrany a důležitosti EPS (čidel),
- zpracování metodických postupů a příruček z oblasti PVČ a předcházení vzniku požárů, včetně návrhů a doporučení technických prostředků ochrany bytů, domů a objektů,
- zpracování kronik a historie požárních sborů (stanic).

c) **dlouhodobé zaměření a opatření**

Regionální průzkumy (výzkumy) v oblasti požární ochrany:

- průzkum veřejného mínění o stavu ochrany obyvatel před požáry,
- zjišťování účinnosti preventivně výchovné a kontrolní činnosti HZS,

- analýza příčin vzniku mimořádných událostí a jejich prezentace na veřejnosti,
- aktivní účast na výzkumu, zkoušení a zavádění nové požární techniky a prostředků požární ochrany.

Zapojení fyzických osob do PVČ, které mohou oslovit veřejnost:

- vystoupení politiků a funkcionářů na veletrzích (Pyros), soutěžích hasičů a odborných konferencích (seminářích), účast odborníků z praxe na výzkumu v oblasti PO,
- zapojení známých mediálních tváří (umělců, herců, zpěváků) a sportovců k propagaci HZS a jejich činností (organizace akcí), a podnikatelů do přípravy materiálů PVČ (sponzorování, vydávání),
- v širší rovině využívat a zapojovat do PVČ výrobce požárně bezpečnostních zařízení při propagaci a osvětě prostředků (techniky) požární ochrany, spolupracovat při propagační a ediční práci.

Zakládání videoték a archivů dokumentů:

- na jednotlivých úrovních zakládat videotéky, archivy fotografií a diapozitivů,
- podporovat zpracování Kronik a Historie místních požárních sborů (hasičů).

Budování a modernizace učebně výcvikové základny:

- výstavba trenažérů nebo simulátorů pro výcvik, požárních cvičišť, lezeckých stěn, lanových center nebo drah, zřizování odborných učeben, kabinetů PVČ,
- výstavba historických místností (trvalých expozic) a síní tradic, provozování
- knihoven (studoven), půjčoven filmů, videozáznamů, příruček, CD a DVD, vyhlášek apod.

d) zaměření spolupráce s obcí (obecním, městským úřadem a magistrátem)

1. Metodická pomoc při zajišťování požární ochrany osob a majetku. Poradenská, konzultační a kontrolní činnost.
2. Spolupráce při organizaci Dnů otevřených dveří a akcích HZS a SDH obce (města).
3. Názorná propagace požární ochrany a akcí HZS (Sboru dobrovolných hasičů obce) na úředních deskách, ve vysílání místních rozhlasů a kabelových televizí.

4. Propagace HZS (SDH), jejich činnosti na akcích obce (státní svátky, místní výročí, oslavy, kulturní) společenských a sportovních příležitostech.

5. Spolupráce při zajištění akcí a úkolů z plánů PVČ na veřejnosti a ve školních zařízeních.

6. Zprostředkování spolupráce s občanskými sdruženími, veřejně prospěšnými společnostmi, školami a organizacemi (podnikateli) působícími na úseku požární ochrany.

PŘÍLOHA Č. 4:

Seznam použitých zkratek

AHP	Autonomní hlásič požáru
BP	Bakalářská práce
CD/DVD	Optický digitální nosič dat
CDV	Centrum dopravního výzkumu
CNS	Centrální nervová soustava
CS ČR	Celní správa ČR
ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DN	Dopravní nehoda(y)
EK	Evropská komise
EPS	Elektronická požární signalizace
EU	Evropská unie
FSS	Fakulta sportovních studií
GPS	Global position systém - navigace
HZS	Hasičský záchranný sbor
ISBN	Mezinárodní standardní číslo knihy (publikace)
IZS	Integrovaný záchranný systém
JPO	Jednotky požární ochrany
KOPIS	Krajské operační a informační středisko
LF	Lékařská fakulta
LPG	Pohon kapalným plynem
MD ČR	Ministerstvo dopravy ČR
MěP	Městská policie
MF ČR	Ministerstvo financí ČR
MKN	Mezinárodní katalog nemocí
MMB	Magistrát města Brna
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
MV ČR	Ministerstvo vnitra ČR
Mze ČR	Ministerstvo zemědělství ČR

NMS	Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti
OSN	Organizace spojených národů
PCO	Pult centrální ochrany
PČR	Policie ČR
PET	Polyethylentereftalát
PF	Pedagogická fakulta
PHM	Pohonné hmoty
PO	Požární ochrana
př. n. l.	před našim letopočtem
PVA	Pod vlivem alkoholu
PVČ	Preventivně výchovná činnost
ŘP	Řidičský průkaz
SANANIN	Sdružení pro drogové závislosti
SDH	Sbor dobrovolných hasičů
SDHO	Sbor dobrovolných hasičů obcí
SMS	Krátké textové zprávy (Short message service)
SŠ	Střední škola
SZÚ	Státní zdravotní ústav
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZŠ	Základní škola
ZZS	Zdravotnická záchranná služba

TABULKY

TABULKA Č. 1: SPOTŘEBA ALKOHOLICKÝCH NÁPOJŮ A CIGARET NA 1 OBYVATELE ČR

Alkoholické nápoje a cigarety	Rok 1999	Rok 2000	Rok 2001	Rok 2002	Rok 2003	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009
Alkoholické nápoje celkem v l	184,2	184,3	181,3	184,4	186,4	184,6	188,1	184,3	185,8	183,2	187,1
Alkoholické nápoje v čistém lihu	9,9	9,9	9,9	10,0	10,2	9,8	10,2	10,2	10,4	10,4	
Lihoviny (40%) celkem	8,3	8,3	8,2	8,3	8,4	7,6	7,8	8,0	8,2	8,1	8,1
Lihoviny v hodnotě čistého lihu	3,3	3,3	3,3	3,3	3,4	3,0	3,1	3,2	3,3	3,2	
Víno celkem	16,1	16,1	16,2	16,2	16,3	16,5	16,8	17,2	18,5	18,5	19,0
Víno v hodnotě čistého lihu	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	2,0	2,1	2,1	
Víno hroznové celkem	13,5	13,5	13,6	13,7	13,9	14,1	14,4	14,8	16,1	16,3	
Víno ostatní celkem	2,6	2,6	2,6	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,2	
Pivo celkem	159,8	159,9	156,9	159,9	161,7	160,5	163,5	159,1	159,1	156,6	160,0
Pivo v hodnotě čistého lihu	4,6	4,6	4,6	4,8	4,9	4,9	5,2	5,0	5,0	5,1	
Cigarety (v kusech)	2 090	1 882	1 664	1 893	2 192	2 243	2 275	2 338	2 345	2 107	2 100

ZDROJ: ČSÚ PRAHA [HTTP://VDB.CZSO.CZ/](http://vdb.czso.cz/), POZNÁMKA: R.2009 - PŘEDBĚŽNÉ ÚDAJE

TABULKA Č. 2: DOPRAVNÍ NEHODY V ČR - POD VLIVEM ALKOHOLU

Dopravní nehody a jejich následky	Rok 2000	Rok 2001	Rok 2002	Rok 2003	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009
Celkový počet dopravních nehod	211 516	185 664	190 718	195 851	196 484	199 262	187 965	182 736	160 376	74 815
Usmrceno osob	1 336	1 219	1 314	1 319	1 215	1 127	956	1 123	992	832
Těžce zraněno	5 525	5 493	5 492	5 253	4 878	4 396	3 390	3 960	3 809	3 536
Lehce zraněno	27 063	28 297	29 013	30 312	29 543	27 974	24 231	25 382	24 776	23 777
Dopravní nehody - řidiči PVA	8 888	8 297	8 566	9 067	8 445	8 192	6 807	7 466	7 252	5 725
Usmrceno osob	109	101	136	111	59	59	42	36	80	123
Nehody zaviněné chodci	2 566	2 239	2 192	1 937	1 911	1 639	1 507	1 576	1 477	1 304
Počet chodců PVA	374	339	296	252	215	169	171	196	203	203
Hmotné škody v mlrd. Kč	7,096	8,244	8,891	9,334	9,687	9,771	9,116	8,467	7,741	4,982

ZDROJ: PČR - INFORMACE O NEHODOVOSTI V ČR (18.1.2010)
POZNÁMKA: PVA - ŘIDIČ (CHODEC) POD VLIVEM ALKOHOLU

TABULKA Č. 3: TRESTNÁ ČINNOST A ROZVODY V ČR

Statistický ukazatel	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009
Stíháno celkem osob	87 008	82 193	78 595	78 725	54 636
Odsouzené osoby celkem	67 561	69 445	75 728	75 761	40 420
- recidivisté	10 273	8 948	8 144	7 424	3 620
- mladiství	3 069	2 773	2 949	2 882	1 525
Trestný čin - alkohol	3 061	4 535	11 168	12 860	8 715
Trestný čin - návyková látka	231	234	232	320	472
Průměrný počet vězňů	19 167	19 124	19 103	20 502	21 746
- obviněných	3 045	2 582	2 369	2 402	2 376
- odsouzených	16 122	16 542	16 734	18 100	19 370
Návrhy na rozvod celkem	35 698	35 683	35 945	35 827	33 000
Rozvedených manželství	31 288	31 415	31 119	31 300	29 133
Počet rozvodů s dětmi	19 210	19 003	18 408	18 196	17 334
Počet rozvodů s dětmi v %	61,4	60,5	59,1	58,1	59,5
Počet sňatků	51 829	52 860	57 157	52 457	47 862

ZDROJE : ČSÚ - STATISTICKÉ ROČENKY

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR - STATISTICKÉ ROČENKY, POZNÁMKA: R. 2009 - PŘEDBĚŽNÉ ÚDAJE

TABULKA Č. 4: STATISTIKA PŘESTUPKŮ A DOPRAVNÍCH NEHOD V MĚSTĚ BRNĚ

Struktura přestupků a dopravních nehod	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009
Celkový počet trestních činů	17 586	18 489	18 610	17 416	16 042
Objasněnost TČ v %	34	34	33,5	32,3	34,3
Celkový počet přestupků	164 493	150 061	80 967	93 419	111 386
- v dopravě	119 428	111 785	62 075	75 087	88 446
- v pořádku	13 417	13 146	11 189	9 855	11 656
- v čistotě	25 116	19 863	4 120	4 640	6 638
- spojených s alkoholem	108	575	466	720	503
Dopravní nehody celkem	7 613	6 700	6 302	5 719	1 090
- smrtelná zranění	22	12	24	19	8
- těžká zranění	74	59	64	80	83
- lehká zranění	813	673	665	640	704
- škody v mil. Kč	295,5	264,6	242,3	229,5	84,7
- spojené s alkoholem				160	118
Převozy do protialkoholní záchytné stanice	1 105	1 162	1 158	1 412	1 634

ZDROJE: MĚSTSKÁ POLICIE BRNO
MĚSTSKÉ ŘEDITELSTVÍ PČR, DI BRNO
MMB, BRNO V ČÍSLECH 2005 – 2009

TABULKA Č. 5: STATISTIKA POŽÁRŮ HZS, JIHMORAVSKÝ KRAJ

Druh události	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009
Celkem událostí v kraji	7 368	8 293	8 939	8 047	8 662
Z toho - požáry	1 865	1 670	2 032	1 836	1 799
dopravní nehody	1 505	1 429	1 751	1 722	1 599
technické havárie	2 642	3 515	3 884	2 998	3 826
živelné pohromy	280	843	274	576	304
únik nebezpeč. látek	408	361	487	482	424
plané poplachy	667	469	510	535	596
Požáry - usmrcené osoby JmK	18	18	19	21	19
Požáry - usmrcené osoby v Brně	7	6	11	7	12
Požáry - zachráněné osoby JmK	130	118	124	126	106
Požáry - zachráněné osoby v Brně	79	63	65	59	57
Požáry - přímé škody (v tis. Kč)	312 218	341 429	200 203	204 477	126 273
Požáry - uchráněné hodnoty v tis. Kč	927 275	1 022 321	2 000 864	785 338	739 944
V ČR v roce 2009 při požárech - zahynulo 117 osob (1 hasič) - bylo zraněno 974 osob (409 hasičů)					

**ZDROJE: HZS JIHMORAVSKÉHO KRAJE (JMK)
WWW.FIREBRNO.CZ/PREHLED – POZARU**

TABULKA Č. 6: POŽÁRY PODLE PŘÍČINY VZNIKU V LETECH 2006 – 2009, JIHOMORVSKÝ KRAJ

Kaledární rok	2006		2007		2008		2009	
	Požárů	v %	Požárů	v %	Požárů	v %	Požárů	v %
NEOBJASNĚNÁ PŘÍČINA	926	55,4	1 220	60,0	1 068	58,2	979	54,4
ÚMYSLNÉ ZAPÁLENÍ	144	8,6	165	8,1	152	8,3	144	8,0
- z toho děti do 15 let	18	1,1	35	1,7	40	2,2	33	1,8
NEDBALOST	248	14,9	257	12,7	260	14,1	302	16,8
- z toho kouření	80	4,8	102	5,0	91	5,0	113	6,3
KOMÍNY	20	1,2	17	0,8	28	1,5	29	1,6
TOPIDLA	20	1,2	22	1,1	8	0,4	21	1,2
ZÁVADY	255	15,3	294	14,5	280	15,2	287	15,9
- z toho technické závady	216	12,9	243	12,0	245	13,3	260	14,4
SAMOVZNÍCENÍ	22	1,3	23	1,1	9	0,5	8	0,5
VÝBUCHY	1	0,1	1	0,1	1	0,1	2	0,1
MANIPULACE S HL	3	0,2	2	0,1	1	0,1	0	0,0
MIMOŘÁDNÉ PŘÍČINY	31	1,8	31	1,5	29	1,6	27	1,5
- z toho blesk	8	0,5	8	0,4	5	0,3	7	0,4
- z toho dopravní nehody	15	0,9	16	0,8	20	1,1	15	0,8
CELKEM ZA ROK	1 670	100	2 032	100	1 836	100	1 799	100

ZDROJ: HZS JIHOMORAVSKÉHO KRAJE
 POZNÁMKA: HL - HOŘLAVÉ LÁTKY

TABULKA Č. 7: POŽÁRY PODLE PŘÍČINY A ČINNOSTI PŘI VZNIKU R. 2006

Kategorie příčin	Počty požárů	Podíl v %	Přímá škoda v tis. Kč	Podíl v %	Usmrceno	Zraněno
NEOBJASNĚNO, NEŠETŘENO - Celkem	926	55,45	148 808,60	42,74	5	31
- úmyslné zapálení - pachtel zjištěn (nezjištěn)	123	7,37	5 951,90	1,71	0	2
- úmyslné zapálení - děti do 15 let	18	1,08	1 402,00	0,40	0	2
ÚMYSL, DĚTI - Celkem	144	8,63	7 353,90	2,11	2	5
- kouření	80	4,79	8 637,00	2,48	3	13
- používání otevřeného ohně (osvětlování, rozehrívání)	19	1,14	2 707,80	0,78	1	13
- nespecifikovaná nedbalost	17	1,02	366,50	0,11	0	1
NEDBALOST - Celkem	248	14,87	120 669,30	34,67	7	49
KOMÍNY - Celkem	20	1,20	1 835,60	0,53	0	0
TOPIDLA - Celkem	20	1,20	1 941,00	0,55	0	1
TECHNICKĚ ZÁVADY - Celkem	255	15,27	59 045,80	16,95	2	16
SAMOVSZÍCENÍ - Celkem	22	1,32	4 112,00	1,18	0	1
VÝBUCHY - Celkem	1	0,06	20,00	0,01	0	0
MANIPULACE S HOŘLAVOU LÁTKOU - Celkem	3	0,18	200,00	0,06	0	2
- blesk	8	0,48	1 027,00	0,30	0	0
- živelná pohroma (mimo blesku)	0	0,00	0,00	0,00	0	0
- dopravní nehoda	15	0,90	3 137,00	0,90	2	14
- jiné příčiny	8	0,48	39,00	0,01	0	1
MIMORÁDNÉ PŘÍČINY - Celkem	31	1,86	4 203,00	1,21	2	15
CELKEM ZA ROK 2006	1 670	100	348 189,20	100	18	120

ZDROJ: HZS JMK, ODBOR OPERAČNÍHO ŘÍZENÍ, ODDĚLENÍ KOPIS
 KRAJ: JIHOMORAVSKÝ, OBDOBÍ: OD 1. 1. 2006 - DO 31. 12. 2006

TABULKA Č. 8: POŽÁRY PODLE PŘÍČINY A ČINNOSTI PŘI VZNIKU R. 2007

Kategorie příčin	Počty požárů	Podíl v %	Přímá škoda v tis. Kč	Podíl v %	Usmrceno	Zraněno
NEOBJASNĚNO, NEŠETŘENO - Celkem	1220	60,04	20 056,50	9,02	3	15
- úmyslné zapálení - pachatel zjištěn (nezjištěn)	127	6,25	52 880,90	23,79	1	5
- úmyslné zapálení - děti do 15 let	35	1,72	3 091,50	1,39	0	1
ÚMYSL, DĚTI – Celkem	165	8,12	57 062,40	25,67	2	8
- kouření	102	5,02	6 275,20	2,82	3	39
- používání otevřeného ohně (osvětlování, rozehrívání)	24	1,18	2 267,20	1,02	0	8
- nespécifikovaná nedbalost	21	1,03	997,00	0,45	1	5
NEDBALOST – Celkem	257	12,66	17 506,40	7,88	6	63
KOMÍNY – Celkem	17	0,84	1 010,00	0,45	0	0
TOPIDLA – Celkem	22	1,08	43 475,00	19,56	0	4
TECHNICKĚ ZÁVADY – Celkem	294	14,48	52 527,10	23,64	2	10
SAMOVSZÍCENÍ – Celkem	23	1,13	24 393,70	10,98	0	1
VÝBUCHY – Celkem	1	0,05	15,00	0,01	0	0
MANIPULACE S HOŘLAVOU LÁTKOU - Celkem	2	0,10	6,00	0,00	0	1
- blesk	8	0,40	2 542,40	1,14	0	0
- živelná pohroma (mimo blesku)	1	0,05	80,00	0,04	0	0
- dopravní nehoda	16	0,79	2 811,00	1,26	4	20
- jiné příčiny	4	0,20	583,00	0,26	1	0
MIMORÁDNÉ PŘÍČINY – Celkem	31	1,54	6 186,40	2,78	5	21
CELKEM ZA ROK 2007	2 032	100	222 238,50	100	18	123

ZDROJ: HZS JMK, ODBOR OPERAČNÍHO ŘÍZENÍ, ODDĚLENÍ KOPIS
 KRAJ: JIHOMORAVSKÝ, OBDOBÍ: OD 1. 1. 2007 - DO 31. 12. 2007

TABULKA Č. 9: POŽÁRY PODLE PŘÍČINY A ČINNOSTI PŘI VZNIKU R. 2008

Kategorie příčin	Počty požárů	Podíl v %	Přímá škoda v tis. Kč	Podíl v %	Usmrceno	Zraněno
NEOBJASNĚNO, NEŠETŘENO - Celkem	1068	58,17	37 179,00	18,16	6	12
- úmyslné zapálení - pachtel zjištěn (nezjištěn)	108	5,88	34 767,40	16,98	3	16
- úmyslné zapálení - děti do 15 let	40	2,18	1 545,20	0,75	0	3
ÚMYSL, DĚTI - Celkem	152	8,28	36 341,60	17,74	4	19
- kouření	91	4,96	4 501,00	2,20	0	3
- používání otevřeného ohně (osvětlování, rozechřívání)	34	1,85	5 854,00	2,86	1	16
- nespécifikovaná nedbalost	23	1,25	1 992,90	0,97	1	2
NEDBALOST - Celkem	260	14,17	39 104,00	19,09	4	62
KOMÍNY - Celkem	28	1,53	17 373,00	8,49	0	4
TOPIDLA - Celkem	8	0,43	5 472,00	2,66	0	1
TECHNICKĚ ZÁVADY - Celkem	280	15,24	53 309,00	26,04	1	13
SAMOVSZÍCENÍ - Celkem	9	0,48	12 564,90	6,14	0	0
VÝBUCHY - Celkem	1	0,05	10,00	0,00	0	1
MANIPULACE S HOŘLAVOU LÁTKOU - Celkem	1	0,05	0,00	0,00	0	1
- blesk	5	0,27	717,00	0,35	0	0
- živelná pohroma (mimo blesku)	0	0,00	0,00	0,00	0	0
- dopravní nehoda	20	1,09	2 594,00	1,27	6	13
- jiné příčiny	2	0,11	5,00	0,00	0	0
MIMORÁDNÉ PŘÍČINY - Celkem	29	1,58	3 420,00	1,67	6	13
CELKEM ZA ROK 2008	1 836	100	204 773,50	100	21	126

ZDROJ: HZS JMK, ODBOR OPERAČNÍHO ŘÍZENÍ, ODDĚLENÍ KOPIS
 KRAJ: JIHOMORAVSKÝ, OBDOBÍ: OD 1. 1. 2008 - DO 31. 12. 2008

TABULKA Č. 10: POŽÁRY PODLE PŘÍČINY A ČINNOSTI PŘI VZNIKU R. 2009

Kategorie příčin	Počty požárů	Podíl v %	Přímá škoda v tis. Kč	Podíl v %	Usmrceno	Zraněno
NEOBJASNĚNO, NEŠETŘENO - Celkem	979	54,42	7 953,80	6,30	0	5
- úmyslné zapálení - pachtel zjištěn (nezjištěn)	110	6,11	16 984,80	13,45	1	4
- úmyslné zapálení - děti do 15 let	33	1,83	7 097,20	5,62	0	1
ÚMYSL, DĚTI - Celkem	144	8,00	24 182,00	19,15	2	5
- kouření	113	6,28	7 914,00	6,27	2	11
- používání otevřeného ohně (osvětlování, rozechřívání)	26	1,45	1 992,00	1,58	5	7
- nespécifikovaná nedbalost	33	1,83	5 310,40	4,21	0	7
NEDBALOST - Celkem	302	16,79	28 642,40	22,69	9	58
KOMÍNY - Celkem	29	1,62	2 077,00	1,64	0	1
TOPIDLA - Celkem	21	1,17	4 926,00	3,90	0	1
TECHNICKĚ ZÁVADY - Celkem	287	15,95	51 530,50	40,79	3	21
SAMOVSZÍCENÍ - Celkem	8	0,46	518,00	0,41	0	1
VÝBUCHY - Celkem	2	0,11	30,00	0,02	0	2
MANIPULACE S HOŘLAVOU LÁTKOU - Celkem	0	0,00	0,00	0,00	0	0
- blesk	7	0,39	2 300,00	1,83	0	1
- živelná pohroma (mimo blesku)	0	0,00	0,00	0,00	0	0
- dopravní nehoda	15	0,83	4 028,00	3,19	5	11
- jiné příčiny	2	0,11	40,00	0,03	0	0
MIMORÁDNÉ PŘÍČINY - Celkem	27	1,50	6 414,00	5,09	5	12
CELKEM ZA ROK 2009	1 799	100	126 273,70	100	19	106

ZDROJ: HZS JMK, ODBOR OPERAČNÍHO ŘÍZENÍ, ODDĚLENÍ KOPIS
 KRAJ: JIHOMORAVSKÝ, OBDOBÍ: OD 1.1.2009 - DO 31.12.2009

TABULKA Č. 11: POŽÁRY V ČR - PODLE ODVĚTVÍ

Statistický ukazatel	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009
POŽÁRY CELKEM	20 183	20 262	22 394	20 946	20 177
Podle odvětví vzniku :					
- zemědělství	615	667	640	779	562
- lesnictví	626	679	847	504	556
- průmysl	809	883	733	721	695
- stavebnictví	80	167	133	116	78
- obchod	240	251	192	165	188
- doprava a spoje	2 204	2 145	2 102	2 284	2 310
- domácnosti, domy	2 614	2 631	2 652	2 518	2 471
Počet osob při požárech :					
- usmrcených celkem	139	144	130	142	117
- usmrcených hasičů	3	1	1	1	1
- zraněných celkem	914	919	1 023	1 109	980
- zraněných hasičů	271	394	463	406	418
- zachráněných	2 146	3 560	3 564	6 680	5 203
Přímé škody (v mil. Kč)	1 634	1 934	2 158	3 277	2 169
Uchráněné hodnoty (mil. Kč)	7 110	9 182	8 974	14 546	9 074

ZDROJE: MINISTERSTVO VNITRA ČR
 GŘ HZS ČR, STATISTICKÉ ROČENKY (2005 - 2009)

TABULKA Č. 12 A: ANALÝZA USMRCENÝCH OSOB A PŘÍČINY POŽÁRŮ V JIHMORAVSKÉM KRAJI 2005 – 2009

Pro HZS		Pro analýzu										
Pořadí	Číslo požáru (ecud)	Územní odbor	Datum požáru	Město	Pohlaví	Věk	Objekt	Prostor	Příčina vzniku požáru	Příčina smrti	Alkohol, množství	Kuřák
1.	6250500024	Hodonín	16.1.2005	Lužice	M	23	osobní automobil		dopravní nehoda		ne	
2.	6220500231	Brno	5.2.2005	Brno	M	27	osobní automobil		dopravní nehoda			
3.	6230500323	Brno	11.2.2005	Kuřim	M	86	byt	kuchyně	nedbalost	udušení		
4.	6250500068	Hodonín	16.2.2005	Moravany	Ž	73	RD	pokoj	nedbalost el. Spotř.	udušení	ne	ne
5.	6240500169	Břeclav	24.3.2005	Břeclav	Ž	49	byt	obývací	kouření	popáleniny	ANO	ANO
6.	6250500168	Hodonín	2.4.2005	Bzenec	M	71	vinohrad		nedbalost při použ.HK	popáleniny	ne	ne
7.	6240500249	Břeclav	21.4.2005	Břeclav	M	35	RD	dílna v 1.PP	nedbalost	popáleniny	NE	NE
8.	6230501583	Brno	2.6.2005	Nuzířov	Ž	33	osobní automobil		dopravní nehoda			
9.	6230501583	Brno	2.6.2005	Nuzířov	D	3	osobní automobil		dopravní nehoda			
10.	6220501487	Brno	4.6.2005	Brno	M	92	byt	kuchyně	nesprávná obsluha topidla	udušení		
11.	6250500312	Hodonín	9.6.2005	Javorník	M	64	RD	pokoj	nedbalost topidlo	popáleniny	1,2‰	ano
12.	6220501653	Brno	17.6.2005	Brno	Ž	55	osobní automobil		dopravní nehoda			
13.	6260500710	Vyškov	28.10.2005	Vyškov	M	48	motocykl		dopravní nehoda			
14.	6260500710	Vyškov	28.10.2005	Vyškov	M	24	motocykl		dopravní nehoda			
15.	6240500760	Břeclav	29.10.2005	Kobylí	M	40	osobní automobil		dopravní nehoda			

TABULKA Č. 12 B: ANALÝZA USMRCENÝCH OSOB A PŘÍČINY POŽÁRŮ V JIHMORAVSKÉM KRAJI 2005 – 2009

Pro HZS				Pro analýzu								
Pořadí	Číslo požáru (ecud)	Územní odbor	Datum požáru	Město	Pohlaví	Věk	Objekt	Prostor	Příčina vzniku požáru	Příčina smrti	Alkohol, množství	Kuřák
16.	6230503419	Brno	23.11.2005	Šlapanice	M	36	RD-staveniště	oděv na osobě	nedbalost	popáleniny		ano
17.	6250500524	Hodonín	16.10.2005	Násedlovice	M	54	Seník		úmyslné založení	infarkt	ne	ne
18.	6270500540	Znojmo	22.12.2005	Tulešice	M	43	RD	kopec	úmyslné zapálení	popáleniny	nezjištěno	nezjištěno
19.	6206000122	Blansko	4.1.2006	Letovice - Třebětín 22	M	38	dřevěná chata	chata	topidlo, kouření	otrava CO	3,2	Ano
20.	6206000240	Hodonín	6.1.2006	Sudoměřice 43	M	95	RD	Kuchyně	TZ elektroinstalace	popáleniny	ne	ne
21.	6206000632	Blansko	26.1.2006	Blansko - Horní Lhota	Ž	59	RD	ložnice	kouření	otrava CO	2,11	Ano
22.	6206000694	Znojmo	29.1.2006	Miroslav	Ž	87	RD	kuchyň	neobjasněno	uhoření	asi NE	nezjištěno
23.	6206000700	Brno	30.1.2006	Opatovice	M	56	RD	pokoj	nezjištěno	udušení		
24.	6206000939	Hodonín	10.2.2006	Hodonín	M	30	osobní automobil		dopravní nehoda		ne	ne
25.	6206001028	Blansko	10.3.2006	Blansko, Bezručova 5	M	47	bytový dům	pokoj	kouření	popáleniny 50 % těla	nestanoveno	Ano
26.	6206001516	Vyškov	9.3.2006	Luleč	M	30	osoba		sebevražda	popáleniny		
27.	6206001666	Břeclav	16.3.2006	Vlasatice	M	53	hosp.objekt	sklad	el.přímotop	popáleniny	ANO	ANO
28.	6206006463	Znojmo	11.8.2006	Práče	M	25	motocykl	silnice	dopravní nehoda		nezjištěno	nezjištěno
29.	6206007190	Znojmo	2.9.2008	Znojmo	M	72	oděv na osobě	zahrada	nezjištěno	popáleniny	asi NE	nezjištěno
30.	6206007547	Brno	1.10.2006	Brno	M	25	byt	pokoj	kouření	udušení	ano	ano

TABULKA Č. 12 C: ANALÝZA USMRCENÝCH OSOB A PŘÍČINY POŽÁRŮ V JIHMORAVSKÉM KRAJI 2005 – 2009

Pro HZS				Pro analýzu								
Pořadí	Číslo požáru (ecud)	Územní odbor	Datum požáru	Město	Pohlaví	Věk	Objekt	Prostor	Příčina vzniku požáru	Příčina smrti	Alkohol, množství	Kuřák
31.	6206008458	Blansko	12.11.2006	Křtiny	M	40	seník	seník	sebevražda	popáleniny 90 % těla	nestanoveno	Ano
32.	6206009008	Brno	8.12.2006	Tetčice	M	70	RD	pokoj	nesprávné umístění topidel	udušení		
33.	6206009132	Brno	16.12.2006	Bílovice nad Svitavou	M	49	RD		nezjištěno	popáleniny		
34.	6206009285	Brno	24.12.2006	Brno	M	37	bytový dům	chodba	nezjištěno	udušení		
35.	6206009303	Brno	25.12.2006	Brno	M	25	žel.vagon	střecha	nedbalost	popáleniny		
36.	6206009320	Hodonín	26.12.2006	Svatobořice-Mistřín	Ž	75	RD	pokoj	TZ elektroinstalace	udušení	ne	ne
37.	6207000273	Brno	16.1.2007	Brno	M	86	zahradní chata		nezjištěno	udušení		
38.	6207001312	Vyškov	28.2.2007	Pustiměř	M	5	RD	ložnice	úmysl	intoxikace		
39.	6207001833	Brno	25.3.2007	Brno	M	63	ubytovna	pokoj	nezjištěno		ANO	ano
40.	6207001876	Hodonín	27.3.2007	Ratíškovice	M	18	osobní automobil	les	DN-sebevražda		ne	ne
41.	6207003340	Hodonín	17.5.2007	Hodonín	M	26	za OD Centrum		nedbalost kouření	popáleniny	drogy	ano
42.	6207003576	Brno	1.6.2007	Pozořice	M	44	RD	pokoj	kouření	udušení		ano
43.	6207004125	Brno	19.6.2007	Brno	Ž	70	léčebna	chodba	kouření			ano
44.	6207006539	Břeclav	26.8.2007	Mikulov	M	52	osobní automobil		DN			
45.	6207007408	Brno	24.9.2007	Heroltice	Ž	9	chata	pokoj	kouření	udušení	ne	ne

TABULKA Č. 12 D ANALÝZA USMRCENÝCH OSOB A PŘÍČINY POŽÁRŮ V JIHMORAVSKÉM KRAJI 2005 – 2009

Pro HZS		Pro analýzu										
Pořadí	Číslo požáru (ecud)	Územní odbor	Datum požáru	Město	Pohlaví	Věk	Objekt	Prostor	Příčina vzniku požáru	Příčina smrti	Alkohol, množství	Kuřák
46.	6207007497	Hodonín	25.9.2007	Mikulčice-vykopávky	M	66	budova AÚ	chodba	TZ elektroinstalace	udušení	ne	ano
47.	6207007960	Blansko	17.10.2007	Svinošice	M	20	motocykl	motocykl	dopravní nehoda		ne	
48.	6207007960	Blansko	17.10.2007	Svinošice, silnice 379	Ž	64	OA Renault	OA	dopravní nehoda		nestanoveno	?
49.	6207009286	Brno	8.12.2007	dálnice D1	M	23	osobní automobil	kabina	sebevražda - upálení za jízdy			
50.	6207009325	Břeclav	21.12.2007	Popice	M	39	RD	obývací	TV TESLA	tox.zplodiny	NE	NE
51.	6207009417	Brno	26.12.2007	Chrlice	Ž	38	RD	pokoj	nedbalost		ANO	
52.	6207001077	Brno	13.2.2007	dálnice D2	M	25	osobní automobil	kabina	dopravní nehoda			
53.	6207001077	Brno	13.2.2007	dálnice D2	M	40	osobní automobil	kabina	dopravní nehoda			
54.	6207009368	Brno	22.12.2007	Brno	Ž	60	bouda	bouda	nedbalost			
55.	6207009368	Brno	22.12.2007	Brno	M	82	bouda	bouda	nedbalost			
56.	6208000091	Blansko	5.1.2008	Rájec - Jestřebí, Karolín	M	73	dřevěná chata	chata	kouření, topidlo	uhorení	1,13	Ano
57.	6208000635	Hodonín	9.2.2008	Vacenovice	M	46	RD	pokoj	nedbalost el. Spotř.	udušení	0,8%	ne
58.	6208001465	Hodonín	5.3.2008	Hodonín	M	70	chatka		nedbalost kouření	popáleniny	1,8%	ano
59.	6208001467	Břeclav	5.3.2008	Hrušky	M	36	osobní automobil		dopravní nehoda			
60.	6208001741	Vyškov	15.3.2008	Kožušice	M	30	osobní automobil		dopravní nehoda			

TABULKA Č. 12 E: ANALÝZA USMRCENÝCH OSOB A PŘÍČINY POŽÁRŮ V JIHMORAVSKÉM KRAJI 2005 – 2009

Pro HZS				Pro analýzu								
Pořadí	Číslo požáru (ecud)	Územní odbor	Datum požáru	Město	Pohlaví	Věk	Objekt	Prostor	Příčina vzniku požáru	Příčina smrti	Alkohol, množství	Kuřák
61.	6208002048	Brno	1.4.2008	Brno	M	50	stan	stan	nezjištěno			
62.	6208002135	Znojmo	5.4.2008	Miroslav	M	54	ultralight	kabina	letecká nehoda	uhoření	asi NE	nezjištěno
63.	6208003150	Znojmo	23.5.2008	Litobratřice	M	55	RD	kuchyň	nedbalost	CO	Nelze vyloučit	nezjištěno
64.	6208003225	Brno	25.5.2008	Brno	M	55	ubytovna	pokoj	úmyslné zapálení	uhoření	ANO	
65.	6208003225	Brno	25.5.2008	Brno	M	56	ubytovna	pokoj	úmyslné zapálení	uhoření	ANO	
66.	6208003225	Brno	25.5.2008	Brno	M	40	ubytovna	pokoj	úmyslné zapálení	uhoření	ANO	
67.	6208004255	Brno	29.6.2008	Brno	M	45	osobní automobil	kabina	dopravní nehoda			
68.	6208005440	Břeclav	10.8.2008	V.Hostěrádky	M	32	RD	ložnice	sebevražda	popáleniny	ANO	ANO
69.	6208005568	Hodonín	15.8.2008	Mutěnice	Ž	47	osobní automobil		sebevražda	popáleniny	ne	ne
70.	6208006406	Vyškov	17.9.2008	Slavkov u Brna	M	24	osobní automobil		dopravní nehoda			
71.	6208007005	Břeclav	21.10.2008	Mor.N.Ves	M	67	RD	ložnice	el.lampička	tox.zplodiny	ANO	NE
72.	6208007066	Brno	24.10.2008	Brno	Ž	72	RD					
73.	6208007374	Brno	8.11.2008	Židlochovice	Ž	87	RD	pokoj	nezjištěno			
74.	6208007397	Hodonín	9.11.2008	Vracov	Ž	49	RD	ložnice	nedbalost svíčka	popáleniny	1,2‰	ano
75.	6208007909	Vyškov	7.12.2008	Pustiměř	Ž	49	osobní automobil		dopravní nehoda			
76.	6208007990	Vyškov	10.12.2008	Rousínov	M	57	byt	pokoj	nezjištěno - verze	intoxikace		ANO
77.	6209000172	Blansko	10.1.2009	Krhov, silnice I/43	M	29	osobní automobil	OA	dopravní nehoda		nestanoveno	?

TABULKA Č. 12 F: ANALÝZA USMRCENÝCH OSOB A PŘÍČINY POŽÁRŮ V JIHMORAVSKÉM KRAJI 2005 – 2009

Pro HZS			Pro analýzu									
Pořadí	Číslo požáru (ecud)	Územní odbor	Datum požáru	Město	Pohlaví	Věk	Objekt	Prostor	Příčina vzniku požáru	Příčina smrti	Alkohol, množství	Kuřák
78.	6209000172	Blansko	10.1.2009	Krhov, silnice I/43	Ž	23	osobní automobil	OA	dopravní nehoda		nestanoveno	?
79.	6209000172	Blansko	10.1.2009	Krhov, silnice I/43	Ž	43	osobní automobil	OA	dopravní nehoda		nestanoveno	?
80.	6209000172	Blansko	10.1.2009	Krhov, silnice I/43	M	35	osobní automobil	OA	dopravní nehoda		nestanoveno	?
81.	6209000394	Hodonín	23.1.2009	Žeraviny	M	47	osobní automobil		dopravní nehoda		ne	ne
82.	6209000874	Hodonín	18.2.2009	Veselí nad Moravou	M	60	bytový dům	pokoj	nedbalost kouření	popáleniny	ne	ano
83.	6209000907	Hodonín	21.2.2009	Moravský Písek	Ž	81	RD	pokoj	TZ elektroinstalace	udušení	ne	ne
84.	6209001803	Brno	7.4.2009	Tvarožná	M	42	karavan	karavan	nezjištěno			
85.	6209002399	Brno	30.4.2009	Modřice	Ž	55	RD	ložnice	technická závada	udušení		
86.	6209002434	Brno	1.5.2009	Brno	M	67	zahrada	ohniště	nedbalost			
87.	6209003880	Brno	29.6.2009	Tvarožná	M	55	RD	ložnice	nezjištěno	udušení		ano
88.	6209006151	Brno	21.8.2009	Ostrovačice	M	56	osoba	ohniště	sebevražda - upálení			
89.	6209006801	Brno	19.9.2009	Rajhrad	Ž	68	RD	ložnice	technická závada	udušení	ne	ne
90.	6209007640	Brno	27.10.2009	Brno	Ž	54	restaurace	kuchyně	úmysl	popáleniny		ano
91.	6209008680	Brno	19.12.2009	Brno	Ž	52	byt	kuchyně	nedbalost - svíčka	udušení		
92.	6209008680	Brno	19.12.2009	Brno	M	24	byt	kuchyně	nedbalost - svíčka	udušení		
93.	6209008680	Brno	19.12.2009	Brno	M	6	byt	kuchyně	nedbalost - svíčka	udušení	ne	ne
94.	6209008680	Brno	19.12.2009	Brno	Ž	1	byt	kuchyně	nedbalost - svíčka	udušení	ne	ne
95.	6209008847	Brno	25.12.2009	Brno	M	78	RD	pokoj	nedbalost - přímotop	udušení		

ZDROJ: ODDELENÍ ZJIŠŤOVÁNÍ PŘÍČIN POŽÁRŮ, HZS JMK

TABULKA Č. 13: PŘEHLED NEHOD POD VLIVEM ALKOHOLU NA ÚZEMÍ JMK

Zaviněno	Počet nehod celkem	Počet nehod s usmrcením	Počet nehod s těžkým zraněním	Počet nehod s lehkým zraněním	Počet nehod s hmotní škodou	Usmrceno	Těžce zraněno	Lehce zraněno	Škoda (*100 Kč)
Řidičem motorového vozidla	1042	4	38	272	728	4	48	371	546469
Řidičem nemotorového vozidla	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chodcem	17	0	5	11	1	0	5	11	2420
CELKEM JmK za rok 2005	1111	4	49	326	732	4	59	428	550659
Řidičem motorového vozidla	851	2	33	221	595	4	43	317	508915
Řidičem nemotorového vozidla	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chodcem	14	0	2	11	1	0	2	11	221
CELKEM JmK za rok 2006	909	2	40	267	600	4	50	363	511564
Řidičem motorového vozidla	1078	6	42	258	772	7	50	401	576376
Řidičem nemotorového vozidla	139	1	11	111	16	1	11	118	5624
Chodcem	39	0	6	29	4	0	6	29	2380
CELKEM JmK za rok 2007	1256	7	59	398	792	8	67	548	584380
Řidičem motorového vozidla	985	8	41	239	697	9	52	333	547284
Řidičem nemotorového vozidla	106	0	14	77	15	0	14	80	5243
Chodcem	41	0	7	29	5	0	7	30	2901
CELKEM JmK za rok 2008	1134	8	62	346	718	9	73	444	555578
Řidičem motorového vozidla	812	15	61	232	504	18	69	344	475076
Řidičem nemotorového vozidla	153	1	28	115	9	1	28	122	5340
Chodcem	42	0	7	34	1	0	7	38	4852
CELKEM JmK za rok 2009	1007	16	96	381	514	19	1004	504	485268
CELKEM	10736	74	601	3357	6704	88	1595	4492	5370550

ZDROJ: KRAJSKÉ ŘEDITELSTVÍ POLICIE JIHMORAVSKÉHO KRAJE, KRAJ: JIHMORAVSKÝ